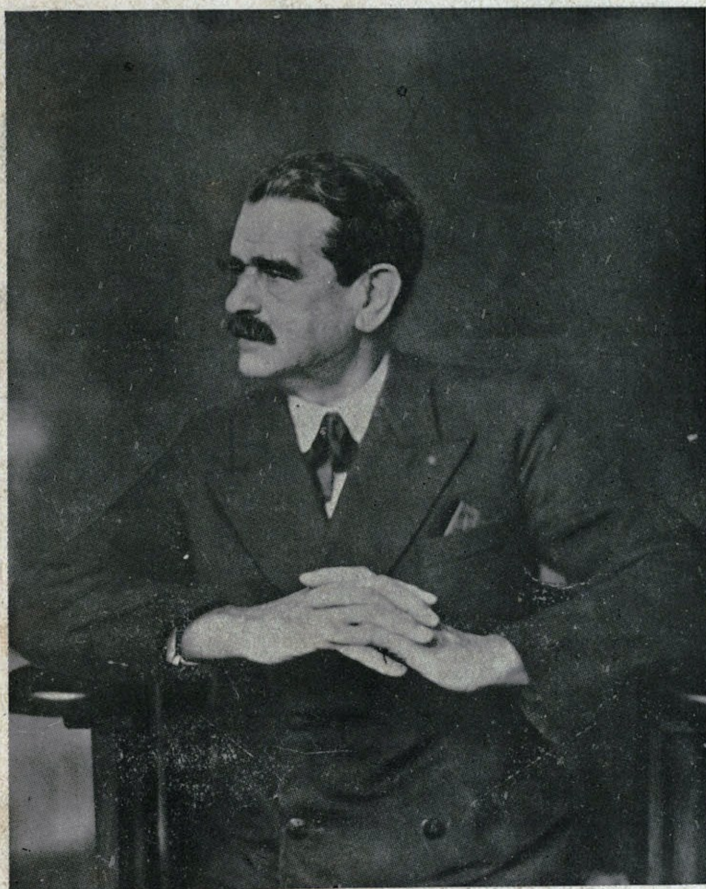
ANUL LXXVI N-RUL 4 APRILIE 1943

CONVORBIRI LITERARE

DIRECTOR: I. E. TOROUȚIU

SCULPTORUL FRIEDERICH STORCK

„BUCOVINA" I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ ÎNTEMEIATĂ DE „JUNIMEA" LA 1 MARTIE 1867

INSCRISĂ LA TRIBUNALUL ILFOV, DOSAR 647/938

ORDONANTA PREZIDENTIALA N-RUL 2708 DIN 20 FEBR. 1939.

APARE LUNAR ÎN 80 PAGINI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

BUCUREŞTI III, STR. ARGENTINA, 39

TELEFON 2-10-43

ABONAMENTUL PE AN:

PARTICULARI . . . . . . 500 LEI

ŞCOLI PRIMARE . . . . . 500 LEI

ŞCOLI SECUNDARE . . . . 500 LEI

LIBRĂRII . . . . 750 „

OFICIALE . . . . 1500 „

STRĂINĂTATE . . . . 2000 „

ABONAMENTELE SE ACHITĂ LA INCEPUTUL ANULUI

NUMĂRUL: PREŢUL INDICAT PE COPERTĂ

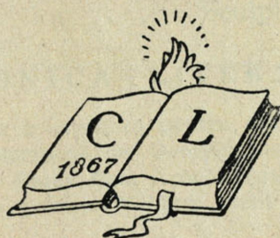
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

CONVORBIRI LITERARE

ANUL LXXVI N-RUL 4 APRILIE 1943

DIRECTOR: I. E. TOROUȚIU

MEMBRI IN REDACȚIE:
ALEXANDRU IONESCU
TEODOR AL. MUNTEANU
ȘTEFAN CUCIUREANU

„BUCOVINA" I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

CUPRINSUL

Alexandru Marcu . . . . Leopardi, poet filosof
Teodor Al. Munteanu . . . . Poetul erou George Vaida
Emil Giurgiuca . . . . Vestitorul
Gh. N. Panaitescu . . Portul românesc, dovadă a unității naționale
Iulian Vesper . . . . Ascensiune
I. Găvănescul . . . . Din prinț de coroană desordonat, un mare rege, Enric V
Florica D. Chirescu . . . . Tăcere. După 27 Noemvrie
Eugeniu Micu . . . . Serenada (Compoziție muzicală)
I. E. Torouțiu . . . . Sculptorul Friederich Storck

CRONICA LITERARĂ

Dr. Ilie Dăianu: Charte de învațiatura pentru folosuri morale și phisice pre sama fiilor sei scrisa și compusă de Georgiu Dobo preotul romanescu din Satul-Micu (1811—1861). — **Caius Jiga**, Arnold Roth, Hans Diplich și Herman Roth: Aus grünen Wäldern weht der Wind.

CRONICA REVISTELOR

„Zeitschrift für deutsche Geisteswissenschaft", „Stimmen aus dem Südosten", „Neue Jahrbücher für Antike und deutsche Bildung", „Orientalische Literaturzeitung", „Europäische Literatur", „Vierteljahrschrift für Sozial und Wirtschaftsgeschichte", „Deutsche Forschungen im Südosten" **(Caius Jiga)**. — „Cetatea Moldovei" **(Teodor Al. Munteanu)**.

BIBLIOGRAFIE

LEOPARDI, POET FILOSOF

Giacomo Leopardi, unul din marii poeţi lirici ai Italiei în secolul trecut şi unul din celebrii poeţi ai lumii, este prezent în conştiinţa oricui prin nota lui de pesimism. Această constatare implică şi gândirea filosofică, în orice caz atitudinea filosofică, astfel că prezenţa lui Giacomo Leopardi în atenţia noastră este nu numai justificată, dar şi presupusă. In ce ne priveşte o vom confirma prin studiul de faţă, în care, dela început, vom preciza datele şi aspectele cele mai expresive, pentru a-i încadra figura şi opera.

Precum notam odată într'un itinerar adriatic, nota locului la Recanati, unde s'a născut şi a meditat poetul, este până azi, prin el, tristeţea calmă. Marea se zăreşte, de acolo, sub cel mai înalt promontoriu, sub lumina pe care o surprinzi acum, care este cel mai leopardian accent al peisagiului. Linia colinelor, în suprapunere, îşi întrerupe monotonia prin crestătura coroanei de măslini pe zare şi prin convulsia brazdelor adânc despicate. Incolo, verdele rece al vegetaţiei, aceeaşi, exasperant de aceeaşi.

In zare, abia se ghiceşte marea. Abia o întrezăreşti, ca Poetul speranţa evadării din aceste locuri. Presimţi înseninarea zilelor şi nopţilor lui, vagă, departe, în zare. Şi te gândeşti: ce poate fi mai trist ca linia mării, printre dealuri, ascunsă, dimineaţa, seara, noaptea, în ceaţa depărtării? Ce e mai trist ca o linie albastră, la care se limitează pentru tine, zile şi ani, imensitatea mărilor, în care-ţi naufragiază sufletul?

Marea lui Leopardi, dela Recanati, pare oglinda de lac adormit din atâtea poezii ale lui Eminescu.

O simplă linie albastră, aşa dar, în soare, în ceaţă, dreaptă şi mereu aceeaş.

Această linie de orizont marin, care i se întindea în faţă pe sub perindarea norilor, a fost unul din cele mai fireşti motive ale meditaţiei şi ale pesimismului său.

Acolo, în faţa acelei mări, ani de ani, cu privirea pe o singură linie, care era, în presimţirile lui de tânăr romantic, altceva decât târgul Recanati, casele din Recanati, oamenii din Recanati, părinţii din Recanati, cărţile lui din Recanati, ideile lui de acolo, idilele lui de acolo.

Linia aceea era o promisiune vagă de altceva, ca şi mica înălţime din dosul caselor părinteşti, pe care se retrăgea adesea,

spre a scruta altă zare, mai plină de mister și mai atrăgătoare: Infinitul.

Casa părintească, palatul Contelui Monaldo Leopardi, stătea la mijlocul unei întreite răspântii: un drum spre mare, altul spre Roma și altul spre sanctuarul din Loreto. Dintre toate, pe unul singur n'a apucat-o poetul niciodată: pe cel din urmă.

Romanticii de pretutindeni, și cu ei Leopardi, ori s'au dovedit cu adevărat necredincioși în pesimismul lor, ori exaltați credincioși, cu neașteptate elanuri de supraomenesc optimism. Leopardi, mort prea de tânăr, a avut nefericirea să trăiască îndeosebi cea dintâi atitudine.

Mai notez însă, în topografia leopardiană, o altă răspântie: aceea dintre idila ferestrelor din fața palatului, cu Silvia cântând, sau Nerina gânditoare și dintre grădina cu înălțimea Infinitului. La mijloc, între idilă și dramă, stătea, cu ademenirile și tulburătoarea-i desamăgire, toată știința lumii, în biblioteca tatălui său.

Iată punctele de zodiac, între care s'a depănat firul existenței acestui nefericit poet, până la 20 de ani.

Sensibilitatea lui de copil bolnav cu sufletul și cu trupul, i-a fost exasperată, între aceste puncte, de nenumărate contrarietăți: severitatea mamei sale, austeritatea căminului, asprimea educatorului preot, conștiința decrepitudinei sale premature („sunt un trunchi de copac insensibil aproape", mărturisea Leopardi pela 20 de ani); perspectiva de a orbi din cauza cititului (dar: prin nevoia de-a înceta cu astfel de excese, din filolog, adâncindu-se în meditația care nu presupune ochii deschiși, tânărul Leopardi s'a regăsit definitiv poet și gânditor); apoi conștiința ridicolului înfățișării sale și totuși frenezia elanurilor sentimentale, de nu chiar erotice; hipertrofierea Eului, care-i exaspera orgoliul până la negarea celor mai emoționante idealuri ale vremii; chinul contactului cu Natura, socotită de el „mamă vitregă" a omenirii și totuși „sfântă"; contrastul dintre realitate și ideal; totul și toate au făcut din Leopardi un erou al chinului sufletesc.

Spre deosebire de înaintașul său și prevestitorul cel mai sensibil al Romantismului, care a fost pentru secolul XIX italian, scriitorul Ugo Foscolo, Leopardi n'a putut crede totdeauna în vanitatea Iluziei și a nimicit astfel în sufletul său cea mai aptă predispoziție, care l-ar fi adus, pe valurile bântuitei sale existențe de o zi, în fața lui Dumnezeu.

Literar, Leopardi a rămas în cadrul poeziei metafizice și n'a pătruns în zonele de sus ale inspirației mistice. Prin aceasta, un poet ca Dante îl covârșește.

Dar și din acest punct de vedere pur filosofic, se notează lipsa unui sistem (preocupați de interesul literar, nu-i facem o vină din aceasta) al gândirii sale.

Mai mult încă: ridicarea Poetului până la metafizic, este rară și întâmplătoare. Căci mai totul din punct de vedere al gândirii filosofice se reduce în Poezia sa la atitudini etice, impresionante cel mult prin aplicarea lirică la teme luate din antologia locurilor comune. In aceasta constă însă tocmai salvarea lui Leopardi ca

poet şi constatarea precisă că el nu a fost un mare gânditor, în detrimentul unui alt adjectiv „mare" aplicat Poetului.

Alegându-şi drept cei mai dragi prieteni în vieaţă amintirile, iluziile, visul, luna, durerea şi gândurile, cu toate că a practicat în vieaţă şi artă cele mai înalte probleme ale existenţei — dela problema Morţii la problema Creaţiei — preocupările metafizice n'au întunecat în sclipirea gândului său emoţia (sentimentul deci), cu care a constatat aceste probleme, nu cu originalitatea cu care le-ar fi rezolvat.

Şi atunci, în corul unor spirite înfrăţite prin acelaş suflet şi gând, care răspund în Lirica secolului al XIX-lea la numele de Novalis, Lenau, Höelderlin, Vigny, Musset, Shelley sau Eminescu, Giacomo Leopardi se defineşte drept poetul „plictiselei de vieaţă", al exasperantului „taedium", al marei nelinişti, al dorinţii nesatisfăcute de Infinit, cu decepţia „finitului" în suflet, deci ca poetul cu o supersensibilă conştiinţă morală, dar nu ca un mare şi original gânditor.

De altfel, aşa trebuia să fie.

Căci, se înţelege, în marea Poezie lirică a omului, există poezia cânt şi poezia gând.

In orice poezie lirică, oricât de rămasă în raport de valoare sentimentală — cântecul pur — persistă, cât de cât, şi o ideie, care s'o lege de gând, de aptitudinile intelectuale şi filosofice ale Poetului, din sufletul căruia s'a întruchipat. După cum există alte poezii lirice, în care gândul este precumpănitor: poezia aşa zisă filosofică, în care se ascunde, aproape intimidat de o atât de înaltă filosofie, cântecul, sentimentul. Intre ele se iveşte rar de tot poezia lirică propriu zisă, cu drept de capo d'operă, în care tendinţele se armonizează (vezi cazul Dante).

Romantismul, deci secolul XIX, care a însemnat un total desechilibru sufletesc, n'a fost apt pentru asemenea armonizări. El a cunoscut din punct de vedere liric sau Poezia cântec sau Poezia gândire, pe care a şi impus-o de altfel ca nici o altă epocă. In cazul Italiei — se crede, ţară de cântec prin excelenţă — ne-am aşteptat la precumpănirea acestei lirice cântec, mai ales ţinând seama de începuturile ei printr'un poet ca Metastasio. Dar apoi, în plin secol, cu Foscolo şi Leopardi, iar mai târziu cu Giosuè Carducci şi cu d'Annunzio, mai putem vorbi aşa? Dar apoi constatarea că tocmai Sudul Italiei — acolo unde cântecul se presupune mai firesc — a fost totuşi patria marilor gânditori italieni, dela Campanella şi Bruno, la Vico şi la filozofii Italiei moderne ?

Lirica italiană este, aşa dar, foarte adesea grea de gânduri, sau, în ori ce caz, susţinută de persistenţa convingerilor intelectuale şi mai ales a aptitudinilor morale.

In ce-l priveşte pe Leopardi, după cele văzute din biografia lui, putea el să cânte numai? Putea lirica lui să fie cântec fără gând? Se putea el lipsi ca refugiul chinuitelor sale stări sufleteşti să-i fie tocmai gândul şi meditaţia?

Iată dece Leopardi nu a scris poezie aproape, fără a pleca dela un gând bine statornicit în conştiinţa sa morală (dar obser-

vaţia nu exclude, fireşte, ca opera sa în proză, *Operetele morale*, mai apte tocmai pentru că erau operă în proză, să menţină acelaş contact cu gândul şi cu preocuparea metafizică; în ce priveşte *Lo Zibaldone*, caetul de însemnări zilnice, „ziarul contemplativ al unei suferinţe care tinde să se purifice şi să devină cânt", precum a fost definit şi în care poetul îşi consemna impresiile din desnădăjduitele-i lecturi, acest *Zibaldone*, prin definiţie, trebuie să ne apară drept păstrătorul cel mai fidel al gândurilor şi meditaţiilor lui.

Cercetătorii au putut stabili până şi filiaţia gândirii leopardiene, faţă de diferitele şcoli filozofice, precum şi valoarea în sine a unei „filosofii leporadiene", care s'ar schiţa în acest fel: după el vieaţa omenirii în Antichitate era mai fericită decât vieaţa de azi, în măsura în care sforţările omenirii de azi de a micşora nefericirea care o copleşeşte, sunt deşarte. Ce ne emoţionează însă din tot fenomenul leopardian, rămâne conştiinţa dezolantei sale singurătăţi lăuntrice, cu toată prezenţa filozofiei din care au luat fiinţă, plastic şi muzical, sincer înfrăţite cu gândul, cântecele lui, poezia leopardiană.

Care erau aceste gânduri? Iată câteva: In faţa implacabilului destin, orice iluzie şi-ar face omul, se spulberă (poema *Bruto Minore* din 1821—1822); răul şi suferinţa fiind inerente vieţii omeneşti, a te sustrage lor este un lucru demn de cea mai gravă ofensă a firii omeneşti însăşi; de aci condamnarea sinuciderii, în *Dialogul dintre Plotinius şi Porfir;* Mitul, drept simbol al închipuirii, al fanteziei, al tinereţei omenirii, a fost cel mai binefăcător refugiu al ei şi este desigur un păcat că Mitul a dispărut *(Imnul către Patriarchi,* din acelaş an, dar mai ales imnul *Primăverii);* „Timpul şi imensitatea Naturii, în care omul, mic atom al vieţii, se pierde şi se îneacă, este cea mai tulburătoare confruntare a noastră cu noi înşine' (celebra poezie *L'Infinito);* sufletul omului încearcă, cu ajutorul filosofiei platoniciene, să se ridice până la contemplarea idealului de perfecţiune şi de frumuseţe, pe care îl poate întruchipa uneori icoana ideală a femeii visată şi negăsită *(Alla sua donna);* în faţa misterului Naturii şi al întrebării omului: „Iar eu ce sunt, eu?", la ce bun orice străduinţă? *(Cântecul de noapte al unui păstor rătăcitor prin Asia,* dela 1829); sau, în sfârşit, gândurile din *La Ginestra* (care încheie ciclul inspiraţiilor sale şi este din 1836), toate şi atâtea altele câte mai închid celelalte poezii şi *Operetele morale* (dialoguri filosofice prin excelenţă), sunt gândurile ce se pot identifica în marea simfonie de modulaţii şi de inspiraţii a poetului din Recanati, care a rămas, mai presus de orice, în cadrul poeziei filosofice, în primul rând un mare poet.

Din lumea şi noianul de gânduri, aşa precum răsare floarea ginestrei din lava depe Vezuviu, se aude dominant cântecul (Leopardi şi-a întitulat culegerea de versuri *I Canti),* iar din el, ca o temă preferată, se desluşesc, drept conştiinţă a nevoii de cântec, *Idilele.*

Alexandru Marcu

POETUL EROU GEORGE VAIDA

Cinstind deopotrivă, în prea scurta lui viaţă, atât uniforma de locotenent activ, cât şi laurul poeziei, George Vaida a căzut la datorie, atacând Odesa. Era în 17 August 1941. O dimineaţă morocănoasă, de plumb, se înălţa încet şi prevestitor de după dealurile Vacarjanilor, anume zăbovind şi temându-se parcă de ceeace aveà să se petreacă în cursul zilei. Asemeni unor uriaşe steaguri de doliu, norii din ce în ce mai negri şi mai groşi se vânzoliau mereu peste lanurile de porumb zdrenţuite de schije, slobozind din adâncuri fără fund săbii de vânt rece şi mărunţi stropi de ploaie, la fel de pătrunzători. Pământul scropos înghiţea până peste gleznă bocancii, iar foile de cort, prinse pe umeri ca nişte aripi de arhangheli în crâncenă luptă cu puterile necurate, fâlfâiau într'una, acum desfăcându-se ca evantaiul, acum strângându-se la loc pe trup, spre a se putea distinge bine, dedesubt, raniţa, lopata şi cartuşiera.

Nimeni nu vorbia. S'ar fi părut că nici chiar şoapta n'a fluturat vreodată pe buzele atât de împietrite în acele clipe. Numai ochii spuneau tumultul sufletelor, numai ei trădau jarul lăuntric. Aşa cum se întâmplă totdeauna în preajma hotărîrilor supreme, când viaţa îţi apare frumoasă şi utilă numai în măsura în care ştii s'o căleşti în pericole şi, dacă e nevoie, s'o dărueşti întreagă pentru neamul tău.

Asemenea momente trăiau, în dimineaţa aceea despletită, ostaşii companiei de grăniceri comandată de locotenentul George Vaida. Se aflau în pragul unui nou atac. Din urmă, dela câţiva kilometri, artileria noastră grea le deschidea drum. De aproape un sfert de oră, obuzele descriau prin văzduh nezărite şi uriaşe arcuri, făcând să clocotiască zările. Iar când ţevile înfierbântate ale tunurilor şi-au încetat, pentru scurtă vreme, muzica superbă, locotenetul George Vaida a pornit, cu pas hotărît şi degetul pe trăgaciu, în fruntea soldaţilor săi. Topindu-se în entuziasmul magnific pe care ţi-l strecoară câmpul de bătălie, el, ca şi ceilalţi, n'a auzit atunci decât chemarea jertfei, nu a năzuit decât să smulgă puţinilor săi ani tot ce pot da pentru biruinţă. Simţia în urmă, spre Apus, ochii ţării înlăcrămaţi de admiraţie şi recunoştinţă; simţia în acelaş timp cum li se alătură, umăr lângă umăr, umbrele sfinte ale celor căzuţi în alte bătălii, în iureş la fel de hotărîtor pentru destinul românesc. Prins în snopul de gloanţe al unei mitraliere vrăjmaşe, locotenentul George Vaida se prăbuşeşte, pilduitor, pentru totdeauna. Mâna care mângâiase cândva, în albastre nopţi

de vis, condeiul şi fila albă, trecea dincolo încleştată pe patul armei, scriind cea mai turburătoare poesie dintre câte se pot înfăptui: slovă aşternută cu sânge în cartea eroismului românesc.

Se întorcea în pământ, departe de ţară dar cu icoana ei în inima-i dogorîtă de dor, un tânăr puţintel la trup, cu ochii verzi, mâini de fecioară şi zâmbet arareori înflorit deplin în colţul gurii. Ţărâna i-a îmbrăţişat fruntea senină, grăitoare, de ostaş conştient că jertfa lui se săvârşeşte pentru neam, căruia îi jurase, dela o vârstă destul de fragedă, să-i fie braţ de cremene în primejdii.

Născut în Bucureşti la 28 August 1914, dintr'o familie cu întinse rădăcini în Ardeal, George Vaida creşte într'o dragoste părintească pe care numai căminul cu un singur copil o poate nutri. Implinind 12 ani, dă examen la Liceul Militar din Cernăuţi, pe care-l absolveşte printre cei dintâi. Urmând, apoi, Şcoala Militară de Infanterie din Sibiu, în 1936 pune pe umăr tresa de sublocotenent, repartizat în garnizoana Medgidia, de unde, după un an, se întoarce iarăşi la Sibiu, în Şcoala de Aplicaţie a Infanteriei, spre a se stabili apoi la Cerna Vodă.

Prima bubuitură de tun îl află la datorie. Ne-am revăzut, pentru ultima dată, în primele zile de răsboiu, undeva pe malul Brateşului, prin judeţul Covurlui. N'am putut schimba decât câteva cuvinte. Imprejurările nu ne-au dat răgaz. Avea George Vaida, în acel rumen amurg de Iunie, ochi mai frumoşi, obraz mai luminat. Incepuse bătălia şi sufletul lui fremăta. Se pregătise doar pentru arta răsboiului şi acum sosise momentul să-şi dovediască aptitudinile şi în această direcţie. Examenul vocaţiei poetice îl trecuse de mult, cu succes; al ostaşului avea să-l treacă mai răsunător: murind în fruntea companiei sale, cu arma în mână, fără şovăire.

Despre sfârşitul eroic al lui George Vaida am luat cunoştinţă pe front. Eram în acelaş sector de luptă, ţintind aceeaşi cotă inamică. Trei zile la rând am încercat să mă strecor în cimitirul proaspăt ridicat, sperând să dau de mormântul lui George Vaida, să îngenunchez şi să mă rog pentru sufletul lui viteaz. Mi-a fost peste putinţă. Tirul artileriei duşmane sporea din clipă în clipă. Se părea că bolşevicilor li-i teamă de cei cari le produseseră atât de grele pierderi, spărgându-le frontul puternic întărit, chiar după ce coborîseră, împăcaţi, în mormânt.

M'au năpădit, de atunci, amintirile şi imaginea lui George Vaida m'a însoţit mereu. Il revedeam la fiecare pas, suplu ca o tulpină de crin, în vestonul acela totdeauna nou, sub care se ascundea, lângă buzunarul stâng, o inimă de aur, gata în orice moment să se dăruiască prieteniei şi artei, fără de cari George Vaida nu putea concepe viaţa. De o sinceritate angelică, încrezător în oameni pe cari îi socotea după măsura sufletului său curat, delicat în gesturi şi cumpănit în cuvinte mai ales când trebuia să se pronunţe asupra cuiva, poetul erou George Vaida manifesta în relaţiile cu semenii aceeaşi suavitate dela masa de scris, când razele lunii inundă paginile, brumându-le. Poate că niciun camarad de slovă din generaţia lui n'a dovedit o mai grăitoare legătură între puritatea laboratorului interior şi modul de comportare a artistului cu lumea înconjurătoare.

Este în această linie de traiu o calitate primordială, dacă nu singura care indică pe creatorul autentic. Şi George Vaida a avut-o întreagă.

A început să scrie din ultimele clase de liceu. Revistele „Front Literar", „Iconar", „Pământul", apoi „Litoral", „Universul Literar" şi „Gândirea" îi oferă ospitalitate şi-l stimulează. La „Convorbiri Literare" vine în 1940, rămânând până la sfârşitul vieţii. Inainte de a se suna mobilizarea, lasă aici un caiet cu 8 poezii, cari, însoţite de un scurt şi cald articol, apar la un loc în numărul pe Ianuarie—Februarie 1942. Cu un an în urmă, revista „Convorbiri Literare" închinase un capitol impresionant colaboratorilor săi căzuţi pe front, între cari şi George Vaida. Era un sincer omagiu pe care publicaţia „Junimii" îl aducea preţioşilor şi statornicilor săi prieteni.

Dacă ţinem seamă de graba care împinge la tipar pe unii stihuitori, George Vaida a scris, într'adevăr, puţin. Dacă avem în vedere însă scrupulozitatea şi rara conştiinţă artistică de cari era călăuzit, George Vaida a scris foarte mult. Volumele *„Calm exterior"* şi *„Mătrăgună"*, primul tipărit de poet în 1938, al doilea publicat postum, în 1942, cu temeinice comentarii, de criticul şi prozatorul Mihail Chirnoagă, de curând căpitan invalid, dau cu prisosinţă măsura posibilităţilor creatoare ale lui George Vaida. După ce întorci ultima pagină, te convingi că ai în faţă un talent robust, alimentat cu întinse şi variate lecturi, o sensibilitate de respiraţie largă, înlănţuitoare, un deosebit simţ al limbii şi nu întâmplătoare tendinţe către forma clasică a versului, toate aceste însuşiri aşteptând maturitatea meşteşugului pentru a se putea vorbi, mâine, de un fruntaş al slovei româneşti.

Impărtăşind soarta mai tuturor începătorilor, nici George Vaida n'a scăpat de zgura influenţelor. In special volumul „Calm exterior" închide între coperţi vădite reminiscenţe din poeţii noştri cari au abuzat de melancoliile toamnei, precum la fel de evidente sunt urmele poesiei lui Baudelaire şi Verlaine, din cari George Vaida a şi tradus. Ele rămân însă pe un plan cu totul secundar, originalitatea poetului fiind prea puternică pentru a nu se impune într'o realizare artistică personală.

O altă notă bună constă în aceea că deşi tributar oarecum modei literare a timpului, George Vaida a continuat să asculte glasul brazdei strămoşeşti, glasul de dincolo de vremuri şi oameni, glasul pe care-l va fi auzit în clipele dramaticei plecări dintre noi. Dându-i o interpretare nouă, iată *„Bărăganul"* cântat de George Vaida :

Mi-e dragă ţărna lui dragă,
Ca o cenuşă de mort sub candelă
Cu busuioc şi undelemn sfânt
Lângă privirile bunului Iisus.

In adâncul lui, unde stelele apuse ard încă,
Sufletul îmi coboară seara
Şi în fiecare amurg simt cum trupul
Se leagănă în adierile vântului.

Şi cine ştie poate în vreo dimineaţă
Imi voiu auzi strănepoţii venind
Să mă secere şi să mă plămădească
Pâine, în cuptorul lor de pământ.

Fără rimă şi pe alocuri chiar fără ritm, poesia totuşi farmecă. Avem convingerea că în chip voit poetul a înfrânt regulile prozodice, pentru a fi exprimată, întreagă, înfrăţirea întru vecinicie a omului cu ţărâna din care a purces. Intoarcerea naturală a pământescului trebuia să afle expresie naturală, tălăzuitoare.

Având întotdeauna ceva de spus, poetul nu se pierde în alambicări stilistice, în simboluri prea departate de sens. Forma simplă, în cuvinte puţine, i s'a părut cea mai adequată stărilor sale sufleteşti. Chiar atunci când multiplelor nelinişti interioare li se suprapun peisagii sumbre din natură, poesia capătă tonuri de aceeaşi claritate ca şi când nimic n'ar fi întunecat grădinile sufletului.

De remarcat că în aproape întreg volumul „Calm exterior" stăruie gândul morţii. Un vânt de neagră presimţire bate prin sufletul şi peste manuscrisele poetului. Aripa nevăzută a sfârşitului fâlfâie tot mai aproape, tot mai necruţătoare. Poetul o ascultă supus, resemnat, o acceptă nu numai ca motiv de inspiraţie, ci şi în urmările ei fatale. Din 25 poesii, doar 3 sau 4 nu sunt străbătute de gândul inevitabilei desprinderi de lut. In *„Cântec trist"*, George Vaida realizează o poesie de puternice rezonanţe:

Odorul tatii, odor,
In care fir de iarbă să cobor
Să-ţi aud glasul
Inima şi pasul ?

Cine să-mi mai spună tată,
Când floarea inimii e scuturată
Şi sufletul cui să i-l mai adun,
Clopoţel să i-l sun ?

Odorul tatii, odor,
O să-mi fac aripi să sbor
Până'n tărâmul celălalt
Să văd cât ai crescut de'nalt.

Păstrând, în oarecare măsură, tonul elegiac din *„Calm exterior"*, volumul al doilea, *„Mătrăgună"*, mărturiseşte o evoluţie remarcabilă în scrisul lui George Vaida. Poetul vădeşte siguranţă în expresie, împrospătare în vocabular, preferinţă pentru temele mari. Urmele migalei se întâlnesc la fiecare vers. Un chinuitor spirit autocritic a veghiat într'una nu numai în procesul creaţiei, cât mai ales în hotărîrea de a publica. Pildă de conştiinciozitate artistică rar menţionată de istoria noastră literară, în special dacă se are în vedere că este vorba de un tânăr de abia 27 ani.

Atras de Baudelaire (din care traduce *„Albatrosul"*, *„Nimicirea"*, *„Moartea săracilor"*) şi Paul Verlaine, al cărui *„Cântec de*

toamnă" și „*Convorbire sentimentală*" reușit le transcrie în graiul românesc, George Vaida termină prin a-i lua ca model, în continuă căutare după forma desăvârșită. Insușindu-și, în urma îndelungilor elaborări, un vers sprinten, melodios, George Vaida scrie balada „*Intoarcerea din ceață*", pe care o socotim cea mai realizată și mai cuprinzătoare poesie a sa. Impresionantă prin conținutul dens, ea îmbracă spre sfârșit accente de sfâșietoare elegie, glas de vânătă presimțire. S'o recitim împreună :

Iubita mea, iubita mea,
Mă'nvăluie iar ceața grea
Și ca prin vis încerc s'aud
Cum fâlfâi prin văzduhul ud,
Când sar din somnu-mi fără rod
Ca un strigoiu de voevod.

Simt cum se sfarmă orice zid
In care nopțile mă'nchid
Și'ncet, încet, răsar lumini
Ca niște lujere de crini
Ce-și ard înaltele făclii
In calea pașilor tăi vii.

Iar în fotoliu când te-așezi,
Fără s'auzi, fără să vezi,
Și mâinile le'nalți, subțiri
Ca foile de trandafiri,
Și murmurând, mă chemi mereu
„Iubitul meu, iubitul meu",

Ași vrea să mă apropii iar
Să-ți cer îmbrățișarea'n dar
Ca'n serile când te sbăteai
Sărutul palid săi mi-l dai
Infricoșată că'n ferești
N'ai să mai vezi lumini cerești.

Dar văd cum pletele îți cad
Ca spinii ruginiți de brad,
Iar umerii se cern ușor
In scrum mărunt peste covor
Și înțeleg că'n van am vrut
Să-ți mângâi fruntea ca'n trecut,

Căci brațele ce te-au chemat
Și suflul cald ți l-au păstrat,
Le simt cum se înalță-acum
Inspre imaginea de fum
Din cerul marilor oglinzi
In care pururea colinzi

Şi unde pot să te privesc
Cum treci cu trup nepământesc
Pe lângă fiecare gând,
Ca steaua ce o vezi căzând
Şi, veşnic, nu o poţi uita
C'a tremurat în calea ta.

Ci de-am dorit să te întorci
Tristeţea'n lacrimi să o storci
E că ştiam că peste morţi
O să dureze vremea porţi
Şi n'o să fie niciun vânt
Să scormonească sub pământ;

Iar tu, pierdută pentru veci
Intre mătăsurile reci,
Nu auziai când te-am chemat
Cu glasul trist şi tulburat
Şi noaptea, lin, m'acoperea
Iubita mea, iubita mea.

Brodate pe alte teme, dar în aceeaşi tonalitate caracteristică poetului, *„Rugă de sfârşit"*, *„Năerul"*, *„Degust"* şi *„Cântecul anilor pierduţi"* sunt poesii pe care orice antologie trebue să le menţioneze.

Folosind informaţia d-lui Mihail Chirnoagă din *„Cuvânt înainte"* la volumul *„Mătrăgună"*, George Vaida mai avea începută o piesă în trei acte, intitulată *„O casă liniştită"*, gata de tipar trei nuvele şi 5 poveşti, alte 2 poveşti neterminate şi numeroase poeme, printre cari *„Stejarul"*, *„Amarul Mai"* şi *„Balada morţilor"*, concepute pe plan vast, din nefericire toate pierdute. Dar şi fără acestea, personalitatea artistică a lui George Vaida rămâne destul de împlinită spre a nu fi ignorată de istoricii literari. Deşi realizat aproape în întregime, poetul erou iscă, prin dispariţia lui timpurie, regrete mai ales pentru ceeace avea să producă. Opera şi vârsta ni-i indică un talent dela care aveam dreptul să aşteptăm foarte mult.

Teodor Al. Munteanu

V E S T I T O R U L

Pe un buestru 'nfocat, fără frâu, fără șea de argint,
Din fundul lumii ivit, arc pân'la nori încordat,
Cu mâinile 'nfipte în coama aspră și lucitoare ca iarba fiarelor,
Cu fața mușcată de vânturi șuerătoare
Cu ochi arzători ca scăpați de blesteme,
Cu umerii tineri de pe care căzură pecetiile nopții,
Ca un stegar de oști îngerești încleștate cu focul, cu norul,
Ca o nălucă sfărmând în piept apele vinetei seri,
Ca o volbură, ca o sabie,
Venea, venea vestitorul !

Cetatea zăcea 'n întunerec. Doar Turnul de strajă
Veghea încărcat de-amintiri ca oșteanul bătrân.
Neîncercatele porți ruginiră 'n zăvoare.
Din munți coborau peste fruntea-i de vițe amurguri
Cu turmele 'n râuri, cu vara 'n vâlvoare
Urcau dimineți de zăpadă pe praguri
Și păsări rugau ale verilor rugi arzătoare.
O crâncenă față 'ntorcea dela praznicul lumii.
Cu încruntare scruta din șapte turnuri în gol
Veghea, aștepta năpraznicul înger, ultimul sol.

Ridicați-vă frunți, Aurora se naște.
Pe umerii-i tineri scântee aripe de șoimi.
Vino pământe, cuvântul ce surpă și 'nvie
Cu jarul, ca focul, din munți se rostește 'n câmpie,
Din țara pierdută, ivit, se arată sub nor
In fulger svâcnit pe mormânturi, în trăznet de dor.
Ridicați-vă frunți, ale gloriei tulnice sune
Din sumbrele turnuri în patru cornuri de lume.
Solia sosește, porți se deschid, piatra își caută locul :
Țărâna lui Gelu, de o mie de ani, arde ca focul !

Emil Giurgiuca

PORTUL ROMÂNESC, DOVADĂ A UNITĂŢII NAŢIONALE

I

Intre elementele de autenticitate şi de continuitate etnică de pe întregul cuprins al ţării, paralel cu graiul, credinţa şi obiceiurile, există şi alţi factori de natură materială, care reprezintă manifestările de veacuri ale poporului nostru.

Forme tehnice, prin care omul s'a adaptat mediului fizic, reflectă totodată şi înclinările moştenite dela generaţiile trecute [1].

Dintre acestea, îmbrăcămintea este un exponent de seamă şi un criteriu de mare preţ pentru măsurarea gradului de civilizaţie românească, deoarece are o linie de evoluţie bine definită [2].

Imbrăcămintea românească, de veacuri aceeaşi, a fost susceptibilă de puţine modificări. In schimb bogatele şi alesele cusături, adăugite neîncetat, au dus în cele din urmă la forma actuală a costumului naţional.

In felul acesta, haina a ajuns nu numai un mijloc de a apăra corpul, ci şi un scop estetic [3]. Produs al tehnicei, a fost în acelaş timp şi obiectul unei alese preocupări spirituale.

Utilitatea lucrului a îmbrăcat deci forma artistică.

Transmise din generaţie în generaţie, elementele adăogite definesc o linie de continuitate, corespunzătoare evoluţiei poporului nostru.

II

Costumul românesc este o moştenire preţioasă. Il întâlnim prima dată reprezentat pe monumentele arhitectonice: Columna lui Traian dela Roma şi Monumentul dela Adam-Clisi. Este costumul dac, pe care peste veacuri îl întâlnim purtat şi azi cu credinţă de populaţia noastră dela munte. In trecut, acest costum era costumul de toate zilele al întregului popor românesc. Influenţele străine pe deoparte şi tehnica modernă pe de altă parte l-au înlăturat din multe case. Fără să fie eliminat definitiv, a ajuns să fie îmbrăcat mai ales la sărbătorile de seamă ale neamului, cu care prilej se

1 *S. Mehedinţi,* Coordonate geografice: Civilizaţie şi cultură, pag. 72.
2 *S. Mehedinţi,* l. c. pag. 25—27.
3 *S. Mehedinţi,* l. c. pag. 26.

manifestă mândria pentru o moștenire, care a constituit podoaba poporului, atât în zilele bune cât și în cele rele.

Regina Elisabeta în costum național

Monumentele de mai sus au fost cercetate de Gr. Tocilescu și V. Pârvan. Cel din urmă ne-a lăsat următoarea descriere asupra îmbrăcămintii Dacilor :

„Ca și astăzi țăranii noștri, bărbații geto-daci, purtau o cămașă peste pantaloni și erau încinși cu o curea. Pe Columna lui Traian, spre deosebire de Trofeul dela Adam-Clisi, ei poartă o mantie scurtă, fără mâneci, prinsă pe umeri cu o fibulă. Dimpotrivă, pe Trofeu avem reprezentate acele șube, care-l îngrozeau pe delicatul Ovidius — Pelliti Getae — și care ca și astăzi aveau blană pe dinăuntru și erau destul de bine croite pe trup (v. Crenelurile fig. 116—118 pag. 95 și următoarele la Tocilescu), cam în felul sumanelor și mantalelor, mai strânse și nu prea largi, iar nu a saricilor și șubelor foarte lungi și largi mocănești.

Incălţaţi cu opinci, căci aşa trebue să numim felul de încălţăminte reprezentat pe monumente, Geto-Dacii nobili purtau un fel de bonet de lână, analog cu căciula phrigiană, în vreme ce poporul de rând umbla cu capul gol, ceea ce părul lăsat mare, fireşte, îi permitea să facă faţă primejdiei şi pe vreme rea: cel puţin pe monumente aşa sunt reprezentaţi în chip absolut consecvent, atât la Roma cât şi în Dobrogrea.

Atât părul cât şi barba erau bogate, dar erau potrivite cu foarfecile.

Părul era tăiat pe frunte şi pe tâmple, iar la spate doar potrivit în coamă, aşa încât am putea asemăna portul lor cu acela al ţăranilor noştri dela munte, care-şi retează la fel părul, lăsând să le cadă pe umeri plete destul de lungi; în ce priveşte barba, era ţinută de asemeni relativ scurtă.

Ba la Dacii nobili de pe metopa 46 dela Adam-Clisi, am putea chiar afirma că e nu numai tăiată în formă, dar şi bine îngrijită [4].

In ce priveşte tipul femeesc al Geto-Dacelor, Columna lui Traian prezintă deosebiri destul de mari, atât pentru trăsăturile feţei cât şi în portul părului şi în îmbrăcăminte, faţă de monumentul dela Adam-Clisi. Columna înfrumuseţează şi idealizează, apropiind pe Dace de tipul clasic sudic. Monumentul dimpotrivă e foarte realist şi redă pe femei în toată nemlădirea, sărăcia şi simplicitatea vieţii lor ţărăneşti: faţa expresivă dar unghiulară şi masivă, părul pieptănat pe tâmple cu cărarea la mijloc şi strâns la spate, o cămaşă cu mâneci scurte şi o fustă peste ea dela brâu în jos. (Mon. Metopa 48 şi 49 pag. 67 sq.). Pe Columnă dimpotrivă vedem tipuri femenine, purtând încă şi o manta bogat drapată peste haina lungă, stilizată clasic ca un lung hiton, bogat, iar pe cap un fel de testemel care acoperă părul, încadrat la spate sub conciu. (v d. p. Columna II, pl. 66) [5].

In concluzie, oricare ar fi deosebirile ce le întâlnim în reprezentările de pe cele două monumente, portul Dacilor este cel păstrat şi purtat azi de Românii cari locuesc la munte.

Nu e nici o deosebire între cămaşa ţărănească ce cade până la genunchi, între căciula lunguiaţă de blană, între încingătoarea care dă falduri cămăşii de o lasă să joace în ritmul mişcării braţelor, între iia cu mânecile strânse pe încheetura mâinii, între basmaua cu flori prinsă într'o parte, nu e nici o deosebire între portul ţăranului de acum şi îmbrăcămintea Dacilor de pe Columna nemuritoare a lui Traian.

De două mii de ani, portul ţărănesc — vechiu cât e de veche şi aşezarea acestui neam — a rămas acelaş [6].

III

Dela părăsirea Daciei de către Romani şi până în sec. XII ne lipsesc informaţii asupra îmbrăcăminţii din regiunea Carpato-Danubiană. O putem urmări însă, prin intermediul Slavilor.

[4] *V. Pârvan,* Getica, pag. 169.
[5] *V. Pârvan,* Getica, pag. 168—169.
[6] *Viorica Stârcea,* Portul naţional, in Universul 26 Sept. 1941.

Slavii au locuit în apropierea Dacilor [7]. Felul de viață în multe privințe asemănător și relațiile pe care le-au avut dealungul timpului au contribuit la un împrumut al elementelor de cultură și civilizație dacă. Intre acestea au fost și cele referitoare la îmbrăcăminte.

Lubor Niederle, studiind viața Slavilor până în sec. XI, ne dă multe amănunte privitoare la îmbrăcămintea lor și din care se observă un împrumut pronunțat dela Daci.

Din timpurile cele mai vechi, Slavii îmbrăcau cămașa și pantalonul strâns pe picior.

La mijloc erau încinși cu o sfoară iar mai târziu cu o curea.

Felul acesta de îmbrăcăminte îl întâlnim și azi în Balcani și Carpați [8].

Principala îmbrăcăminte era însă „rubu-l" (sl. c. robu) un fel de cămașă groasă, de cânepă sau in, lungă până la genunchi [9].

Această îmbrăcăminte e la fel cu a Dacilor. Este evident, că împrumutul n'a mai suferit schimbări.

Mai târziu însă, sub influența Romei, iar în răsărit sub influența Bizanțului, tunica mai scurtă, vestele și mantalele ajung la modă.

Sraka, sracica, de care se vorbește atât de des în textele sec. XI, era o tunică mai scurtă, însă ale cărei margini erau bogat împodobite.

Peste aceste veșminte, Slavii mai purtau și altele cu sau fără mâneci, închise în față, sau tăiate astfel ca să fie îmbrăcate.

Fibulele sau brandeburgurile le încheiau sub bărbie [10].

Influența Romei și a Bizanțului e covârșitoare la clasa conducătoare.

Impodobirea hainelor cu oarecare broderii [11] e ultima inovație a modei pe care o întâlnim în epoca de care vorbim.

Alături de aceste piese, lucrate din in, cânepă sau lână, întâlnim întrebuințându-se pieile de animale: oaie, urs sau lup din care se făcea șuba [12], termen rămas definitiv în limba română.

In ceea ce privește încălțămintea obișnuită, Slavii diferitelor regiuni din Carpați și din Balcani purtau opinci (opanky, vechiul slav opinuky) [13]. De aci și la noi cuvântul opincă.

In clasele superioare se purtau și un fel de pantofi de piele, denumiți pe la 1087—1090, coturni, calcei, calciamenta [14].

Sumar, aceasta era îmbrăcămintea slavilor.

Când elementele Daco-Romane s'au contopit cu Slavii — amestec din care a rezultat formarea poporului român [15] — influența acestora din urmă a fost covârșitoare în multe domenii.

7 *Lubor Niederle,* Le premier habitant des slaves in Manuel de l'antiquité slave. Tome I, pag. 27—37.
8 *Lubor Niederle,* Manuel de l'antiquité slave, II, pag. 69.
9 *Lubor Niederle,* l. c. II, pag. 70.
10 *Lubor Niederle,* l. c. II, pag. 73.
11 *Lubor Niederle,* l. c. II, pag. 74.
12 Termenul șubă, venit prin intermediul Germanilor dela arabul dzubbah.
13 *Lubor Niederle,* l. c., pag. 77.
14 *Lubor Niederele,* l. c., pag. 78.
15 *C. C. Giurescu,* Istoria Românilor, vol. I, pag. 210, București 1935.

Tipul de îmbrăcăminte însă, împrumutat de Slavi, trebue să fi existat cu atât mai mult la Daco-Romani, care erau stăpânitorii aceluiaş ţinut, locuit odinioară de vteazul popor dac.

Slavii nu aduceau, deci, nimic nou urmaşilor unui popor, dela care chiar ei împrumutaseră îmbrăcămintea.

In această privinţă, doar cuvintele referitoare la veşminte şi dintre care unele s'au păstrat până azi în limba noastră, sunt singura moştenire dela Slavi.

Aşa dar, descrierea portului Slavilor, făcută de slavistul Lubor Niederle, pentru epoca sec. III—XII, poate constitui o temeinică dovadă, că Daco-Romanii mai întâi, Românii mai apoi, au păstrat tot timpul tipul de îmbrăcăminte moştenit dela Daci.

Transmiterea acestui port, din generaţie în generaţie şi păstrarea lui sub forma pe care o întâlnim la Daci, se datoreşte firii conservatoare a poporului nostru.

Pe de altă parte, desele năvăliri, — cauze determinate ale atâtor dislocări de populaţie — cât şi mediul geografic au impus populaţiei o îmbrăcăminte pe cât de simplă, pe atât de uşoară.

De aceea Românii au rămas la costumul sobru moştenit dela Daci, perfect adaptat condiţiilor de viaţă.

IV

Impărţirea populaţiei pe clase şi ierarhizarea demnităţilor publice se definesc odată cu organizarea Principatelor Române. Costumul Domnilor, Doamnelor şi boierilor, mai bogat, confecţionat din mărfuri importate şi supus multor influenţe, este altul decât cel autentic românesc.

Portul de bază al poporului nostru, confecţionat din produsele industriei casnice locale, a străbătut timpul, înlăturând tot ce era străin de el.

Pentru epoca 1350—1650, costumul românesc este reprezentat în Chronicon Pictum Vindabonense (1358) în picturile bisericilor din Strei-Sângeorgiu (1409), din Ribiţa (1417) şi în Bilder aus Siebenbürgen (sec. XVII). Toate seamănă perfect cu costumele de pe monumentul dela Adam-Clisi şi Columna lui Traian. Aceasta îl face pe Coriolan Petranu să spună: Privindu-le, ne putem da seama de puţinele modificări ce-au suferit [16].

Mărturiile contemporane confirmă acelaşi lucru. Astfel Rechersdorf, la 1525, ne spune că Moldovenii poartă îmbrăcămintea vechilor lor strămoşi [17].

Că Moldovenii ţin cu sfinţenie la îmbrăcămintea lor constată şi Verantiu, Locotenent regal al Ungariei, 1559—1573.

La ei se pedepseşte cu moartea ori şi cine ar adapta ori îmbrăcăminte, ori sabie sau alt lucru asemenea, dela Turci, sau dela altă naţiune [18].

[16] *Coriolan Petranu,* L'art roumain de Transylvanie, în La Transylvanie, pag. 550.
[17] *Rechersdorf,* Chorographia Moldaviae. Ilarianu, Tesaur, III, pag. 136, 144.
[18] *Verancii,* De situ Transylvaniae, Moldaviae et Transalpinae, Ilarianu, Tesaur III, pag. 179.

Călătorii străini, de mai târziu, ne dau informații tot atât de prețioase. Fourquevaux trece prin Moldova în sec. XVII și e surprins că româncele din mahalalele orașelor purtau costumele de la sat [19].

Misionarul Bondinus, trecând prin Moldova pe la 1635—1636, descrie cu mare lux de amănunte îmbrăcămintea de preț a boierilor și odăile împodobite cu covoare țesute în fir de aur. Țăranii însă poartă îmbrăcămintea strămoșească, iar copiii sunt deprinși a se juca în asprimea gerului numai în cămașă și cu picioarele goale [20].

Mai târziu, 1789—1793, un emigrant francez, Salaberry în „Voyage à Constantinopole, en Italie et aux îles de l'Archipel par l'Allemagne et la Hongrie", face mențiunea că, la sate, bărbatul lucra casa, mobilierul, uneltele de muncă; femeea tot ce era necesar pentru îmbrăcăminte.

Fig. 1.—Un păcurar român pe timp de ploaie (sec. XVII).

Fig. 2.—Un porcar român (sec. XVII)

Aceste relatări se confirmă de o serie de desene asupra costumului românesc, existente din sec. XVII [21] și următoarele. Nu-i deloc surprizător, constatând că ciobanul poartă cojoc întors pe dos, glugă pe cap ca pe vreme de ploaie, pantaloni strânși pe picior și acoperiți cu cioareci, întocmai ca în zilele noastre.

Diversitatea elementelor costumului e în raport și cu îndeletnicirile persoanelor. Starea umilă a oamenilor de jos se observă în îmbrăcămintea unui porcar. Opincile deformate, cu nojițe, pantalonii largi, acoperiți cu cămașă care pe dinafară e strânsă la mijloc

19 *N. Iorga*, Trecutul românesc prin călători, pag. 160.
20 *N. Iorga*, Trecutul românesc prin călători, pag. 262—263.
21 *E. Barbu*, Costume românești în veacul XVII, Cluj, 1935. Sunt reproduse în studiul de față nr. 18, 22, 24, 11, 12 și 20.

cu un brâu şi figura lui necăjită îi arată pe deplin calitatea pe care o avea.

Cărăuşul român ne trezeşte în minte exact figura căruţaşului pe care-l întâlnim şi acum pretutindeni.

Imbrăcămintea e cea obişnuită pe care am văzut-o până acum: pantaloni, cisme, cămaşă, peste care atârnă o sarică. Pe cap poartă căciulă neagră, care are formatul celei dela munte.

Preotul de sat are aceleaşi vestminte.

Opincile şi pantalonii strânşi pe picior nu se deosebesc de acele ale celorlalţi locuitori. Cojocul însă e cu tivitură simplă şi mai are mâneci largi. Capul e acoperit cu o tichie. Nedeosebindu-se

Fig. 3.—Un cărăuş român (sec. XVII)

Fig. 4. — Popă român dela sat (sec. XVII).

de mediul în care se află, dovedeşte aceeaşi viaţă cu a poporului pe care-l păstorea. Acest costum s'a continuat până mult încoace când preotul a fost pus într'o situaţie socială mai bună.

Costumul femeilor a păstrat acelaş caracter vechiu. Costumul e simplu, din rochie, cămaşă albă, închisă la gât. Acum se întâlneşte şi şorţul, care pare a fi lucrat în casă.

Gheba, un fel de „manta" cu nasturi, care sigur e făcută din dimie şi năframele din pânză de borangic, încep a fi la modă. Bunda cu nasturi, deasemeni nu lipseşte.

Dacă la acest costum adăogăm furca'n brâu şi fusul în mână, avem imagina unei femei dela ţară din zilele noastre.

Costumul de sărbătoare e în schimb mult mai bogat.

Ansamblul tuturor elementelor face un tot ce nu se deosebeşte întru nimic de acela pe care îl întâlnim la costumul românesc din vremea noastră.

Albumul privitor la sec. XVII-lea are o însemnătate cu totul

deosebită, deoarece este mărturia cea mai evidentă asupra conservării costumului, în forma pe care o întâlnim prima oară la Daci.

Fig. 5. — O romancă vânzătoare de lapte (sec. XVII).

Fig. 6. — O jupâneasă din Sibiu mergând la târg (sec. XVII).

Trăsăturile caracteristice pe cari le prezintă costumul mai

Fig. 7. — Costum românesc (din colecția Marchizul de Ferriol.

Fig. 8.—Țărancă moldoveancă (Tab. IV) (după Hacquet's)

târziu nu sunt decât adăogiri de fluturi, de cusături cu arnici, de diferite culori vii, care formează atracția ochiului dar care redă și

Fig. 9. — Bâlciu în Giurgiu, 11 Iulie 1837 (din colecția August Raffet)

sentimentul profund al acelora cari au pus toată grija și râvna în a realiza un lucru pe cât de frumos pe atât de util.

Fig. 10. — Plutaș din Bistrița-Neamț (după D. Asache)

Fig. 11. Port femeesc din **București** 1870 (din albumul Carol Szathmari).

Sub acest aspect se înfăţişează costumul românesc şi la Marchizul de Ferriol [22], la Hacquet's [23], la August Raffet [24], la Maiorul D. Asachi [25] şi la Carol P. Szathmari [26].

Fig. 12. — Port oltenesc din Caracal, 1870. (Albumul Carol Szathmari)

In Moldova, Basarabia, Muntenia şi Transilvania e la fel. Inventivitatea artistică locală este singura linie de diferenţiere. Păstrate până în ziua de astăzi, se pot urmări aceste particularităţi, datorită viului interes pus de Niculescu-Varone în studiul apărut în 1937 [27]. Păstrarea acestui tip de costum, atâtea secole, răspândirea lui în toate regiunile locuite de Români şi mai cu seamă aceiaşi notă dominantă, ce o înfăţişează, cu toate particularităţile locale, constitue o dovadă tot atât de puternică, pentru continuitatea şi unitatea noastră etnică, în tocmai ca şi limba, religia şi obiceiurile pe care le avem.

[22] Recueil de cent estampes representant differentes nations du Levant. Paris 1714.

[23] Neueste physikalisch-politische Reisen in den Iahren 1788 und 1799 durch die Dacischen und Sarmatischen, oder Nörlichen Karpaten. Nürenberg 1790.

[24] Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée, par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris 1848.

[25] Impresii de călătorie în ţările Caucazului, prin Basarabia şi Crimeia. Iaşi 1858.

[26] Albumul Inălţimei Sale Domnitorului Carol I, Buc. 1880.

[27] Costumele naţionale din România întregită.

V

Țările române nu au avut o industrie care să satisfacă trebuințele mai mari decât ale familiei.

Rareori întâlnim mențiuni documentare asupra exportului. Astfel la 1412 se dă voie Bistrițenilor să-și aducă din Moldova pânză de cămăși și de sucmane [28].

Pânza de sucmane nu putea fi decât postavul.

La 20 August 1543, Petru Vodă scrie din Suceava Bistrițenilor pentru un negustor căruia vameșii îi luaseră postavul [29].

Trebuințele curții domnești, ale boierilor, sau ale oștirei, însă, erau satisfăcute de Românii sau Sașii din Transilvania și de către Polonia. Industria, a ajuns curând la o mare înflorire [30]. Brașovul și Sibiul ajung importante piețe de unde se aduceau stofe în Principatele Române.

In 1440 Iliaș Vodă merge la Craiul leșesc și-i aduce ca daruri între altele și haine roșii [31] care desigur că erau din Transilvania.

In privilegiul de comerț, dat călugărilor dela Cozia, pentru a trece în Ardeal, 1473, se menționează:

„Ei oricând vor avea și le vor fi lor îndemână să meargă la părțile Ardealului, să fie slobozi ori ce vor să aducă, lucruri pentru hrana lor, adică bucate și postavuri și alte lucruri într'ajuns, care vor fi de trebuință și chiverniseală mânăstirei" [32].

Vodă Al. Lăpușneanu dă voie să plece, prin vamă către Bistrița, boi dar în schimb Bistrița să trimeată în locul lor postav [33].

Acelaș voievod trimite la 22 Martie 1560, tot la Bistrița, după postav [34] și la 9.XI.1564 cumpără cojoace pentru 40 de taleri [35].

O mărturie de mărfurile importate se vede și din următoarea descriere:

La 1612, pe timpul lui Ștefan Vodă, oastea, dar mai ales darabanii, erau foarte bine îmbrăcați, cu haine tot de feleandrăș, cu nasturi și cepraze de argint în pilda haiducilor din Țara leșească, cu pene la comănace și cu table de argint la șolduri pre lădunci [36].

Industria din Transilvania a fost încurajată de Domnii români.

Astfel, Alexandru Ipsilante, în 6 Noev. 1775, dispune ca toți Brașovenii care se hrăneau din negoț în orașul București și prin târguri și sate cu prăvălii, să fie lăsați în pace și ertați de sferturile ce es pe țară, de fumărit, de drumuri, zaherea, etc. [37].

28 *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. V.
29 *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. XXXIX.
30 *D. Z. Furnică*, Industria și desvoltarea ei în Țările Românești, Buc. 1924, pag. 142—165.
31 *M. Kogălniceanu*, Letopisețe, I, pag. 144.
32 *D. Z. Furnică*, Documente privitoare la comerțul românesc, 1473—1868, pag. 1.
33 *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. LVIII.
34 *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. LVIII.
35 *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. LXVII.
36 *M. Kogălniceanu*, Letopisețe, I, pag. 265 vezi și *N. Bălcescu*, Puterea armată la Români. Mișcarea Românilor din Ardeal. Ed. Biblioteca pentru toți, pag. 117.
37 *V. A. Ureche*, Ist. Rom. II, pag. 181—183.

Dispozițiile Principilor Transilvaniei menționează de nenumărate ori că negustorii lor ori unde se vor călători cu mărfurile industriei lor, la ducere și la întoarcere, scutite de vamă să fie.

Până și lâna care se producea în Țara Românească lua în parte drumul Brașovului și Sibiului, pentru a se întoarce apoi ca ștofă pentru diferitele trebuințe [38].

Importul, așa dar, se făcea pe scară întinsă, dar numai pentru trebuințele care priveau armata, pe boieri și negustori.

Industria casnică a oprit dela început pătrunderea mărfurilor de import la sate. Clasa țărănească s'a folosit foarte puțin de ele, deoarece în fiecare gospodărie funcționau și ateliere de pânzărie pentru trebuințele particulare [39].

Prin apropiere de râuri și ape curgătoare cu curs repede erau instalate piue, care băteau lâna și părul de bou cu niște maiuri puternice, ce transformau în abale atât țesăturile groase de lână albă sau neagră, țesute de țărance, în răbzoaiele lor primitive, cât și vata compusă din lână sau păr de bou [40].

Mărturii despre această industrie casnică, ce producea pânză de in, cânepă, mătase, haine de lână, avem din cele mai vechi timpuri.

La 1348, găsim, pomenindu-se într'o carte de donațiune care emană dela Dușan al Sârbilor, informații relative la starea socială a Românilor de peste Dunăre și în care se spune că se plătea unei mânăstiri de pe Bistrița lângă Prizrek, un tribut de mătasă „una din două" [41].

Tariful vamal dela 1552 [42], asupra vitelor și mărfurilor ce se importau din Țara Românească în Transilvania, ne desvălue cultura inului și a cânepei.

La 1646, Misionarul Bondinus care ne-a vizitat vorbește și de mătase, referindu-se la îmbrăcăminte [43].

D. Cantemir, descriind obiceiurile dela nunți și logodne, afirmă că se da ca premii la cetățeni, o năframă brodată frumos, la cei mai bogați, o bucată de pânză de mătasă mai de preț, iar mai departe: „după ce s'au mântuit aceste ceremonii toți în aceeaș ordine în care venise, se întorc la casa miresei. Fața miresei însă o acopere cu un văl de mătasă roșă, supțire, prinsă cu două bolduri" [44].

Foile de zestre cuprind o serie întreagă de lucruri, confecționate în casă, care dovedesc neîndoelnic existența tuturor țesăturilor, din care se facea îmbrăcămintea de toate zilele și de sărbătoare a Românilor.

Astfel o scrisoare dela 1690, pomenește de una mantie, cămăși și pânză de cămașă, 1 vig (val) de suman [45].

[38] *D. Z. Furnică*, Documente, pag. 27, 119.

[39] *D. Z. Furnică*, Industria și desvoltarea ei în Țările Românești, pag. 221-222. Buc. 1924.

[40] *D. Z. Furnică*, Industria și desvoltarea ei în Țările Românești, p. 219.

[41] *B. Petriceicu Hașdeu*, Archiva istorică a României, Tom. III, pag. 103.

[42] *E. Hurmuzache*, Documente privitoare la Ist. Rom. II, part. 5 (1552—1575) pag. 4.

[43] *N. Iorga*, Ist. Rom. prin călători, II. pag. 262. Vezi și *V. A. Ureche*, Codex Bandinus, Analele Acad. Rom., ser. II, Tom. XVI, pag. CXXXV.

[44] *D. Cantemir*, Descrierea Moldovei, Ed. G. Pascu — Buc. 1923, pag. 161.

[45] *N. Iorga*, Doc. bistrițene, I, pag. 92.

Iar într'un isvod de zestre de la 1765, 3 sarice, 20 cămeşi cu fir, 14 cămeşi borangic..... 6 năfrămi de mână sunt date de zestre [46].

La 1780 se dă de zestre 6 cămăşi de borangic [47].

In veacul XVIII-lea avem foarte multe foi de zestre care pomenesc de cămăşi bărbăteşti şi femeeşti, brâie vrâstate cu mătase, năframe, altiţe, cioareci, zăbralnice, mănuşi, colţuni [48].

Intr'un catastif din 1812 se pomenesc chiar şi rochii cu horbote pe poale [49].

Nici primele fabrici textile (1788, 1794, 1818, 1822, 1828) nu au putut înlocui îndeletnicirea de veacuri a femeilor, care a asigurat îmbrăcămintea poporului român.

Părerea lui N. Iorga este că dacă se întâlnesc cojocarii mai devreme, postăvarii, ţesătorii de mătasă şi pânzarii de pânză mai aleasă nu se întâmpină la noi decât foarte târziu [50].

Epoca fanariotă, ca şi epoca de după regulamentul organic, este supusă modei, însă numai pentru pătura orăşănească [51]. Ea cuprinde de astă dată nu numai pe boieri ci şi pe negustori, după cum se poate dovedi cu chipurile din bisericile pe care le-au lăsat.

Ţărănimea română a rămas multă vreme neinfluenţată de modă şi de producţia technică.

W. de Kotzebue, cu prilejul vizitării iarmarocului Sf. Ilie din Folticeni ne spune: Ţăranul poartă sumanul său cafeniu sau cenuşiu, ce nu bate la ochiu şi nu are vre-o croială neobişnuită.

Tot cu asemenea sucman se îmbracă şi femeea care-şi acoperă capul cu o maramă albă ce ascunde aproape cu totul cămaşa cusută în multe feluri [52].

In „O vânătoare în Moldova" remarcă: Femeile şi fetele dela munţi abia se deosebesc de bărbaţi în portul lor; au iţari de lână albă, foarte lungi, pe care-i strâng în mii de creţuri, ca inelele unui şarpe [53].

Vizitând Mânăstirea Tomnatică, constată că în chilii, călugăriţele torc şi ţes. Pe urmă vând lucrul mâinilor lor prin vecinătate [54].

Documetnele ne înfăţişează produsele industriei casnice pe o scară foarte întinsă.

Neîntrecutul cercetător şi istoric al trecutului nostru, Nicolae Iorga, pe baza lor, ajunge la următoarea constatare:

„Se lucra pânză groasă de in [55] şi de cânepă [56], de borangic [57] şi se lucra scoarţe de lână, pentru care se cumpărau „miţele" şi

[46] *N. Iorga*, Studii şi doc., VII, pag. 223.
[47] *T. Codrescu*, Uricariul, XI, pag. 249.
[48] *N. Iorga*, Doc. bistriţene, II, pag. 95—9.
[49] *N. Iorga*, Studii şi doc. pag. 255.
[50] *N. Iorga*, Meşteşugul la Români în Ist. Rom. în chipuri şi icoane, pag. 267.
[51] *N. Iorga*, Despre îmbrăcăminte şi locuinţe în Ist. Rom. în chipuri şi icoane, pag. 62—63.
[52] *W. de Kotzebue*, Din Moldova — Descrieri şi schiţe — Ed. III, Buc. 1884, pag. 101—102.
[53] *W. de Kotzebue*, l. c. pag. 6.
[54] *W. de Kotzebue*, l. c. pag. 52.
[55] *N. Iorga*, Studii şi documente, XII, pag. 63—64.
[56] *N. Iorga*, Studii şi documente, XXII, pag. 324.
[57] *V. A. Ureche*, Ist. Rom., VI, pag. 432—433.

jurebii de lână resucită [58]. Din pânză se făceau cămăși lucrate simplu sau cu mărgele, cu fir și fluturi [59], iar din lână se făceau ii cu fir sau cu mătasă încă de pe la 1696 [60].

Brâiele erau și de purtare, dar și de lux. Cele dintâi erau făcute din lână, celelalte din mătasă, împodobite „ca brâul roșu mare cu șerpi de fir", pe care-l pomenește un act moldovenesc din 1745 [61].

Tot țărancele române lucrau și cioarecii [62]. Și tot ele lucrau și sucmanele albe și negre [63], saricile atât de necesare [64], pieptarele [65], țundrele și glugele [66], precum și desagii și țolurile [67].

In Moldova se purta catrința moldovenească [68], iar în Muntenia se purta fota [69].

Acestea toate alcătuiau „hainele albe românești", de care se deosebește îmbrăcămintea târgoveților atât de esențial, încât la 1817 Vodă Caragea vrând să pedepsească pe un supus al său din Principatul muntean, hotărî astfel: să-l rumâniți întâi, îmbrăcându-l în haine albe românești, pentru ca apoi să-l dee prin târg ca pe un vinovat și să strige arătându-și vina pentru care i se face această osândă [70].

Inovațiile timpurilor moderne s'au resimțit și în ceea ce privește îmbrăcămintea.

Stamba și mătasa, cu desene pentru toată lumea, au câștigat tot mai mult teren, în locul iiei lucrată cu râuri și al fotei țesută de mână [71].

Portul românesc, care de-alungul veacurilor a fost simbolul exterior al unității etnice, se localizează cu timpul în regiunea de munte, unde vraja modei și a orașului nu a putut pătrunde.

CONCLUZIUNI

I. — Procesul de formare a poporului român trebue înțeles ca un fenomen petrecut în timp și spațiu. In raport cu acestea, manifestările românești din primele secole ale existenței ușurează calea explicării în ceea ce privește păstrarea și răspândirea portului românesc.

Ocupațiile de căpetenie, pe care le relatează cele mai vechi isvoare, au fost agricultura și păstoritul, determinate de înseși condițiunile geografice ale ținutului carpato-danubian.

58 *Ștefaneli*, Doc. Câmpulungului, pag. 13.
59 *N. Iorga*, Studii și documente, XII, pag. 223, XI, pag. 356, VIII, pag. 3.
60 *N. Iorga*, Studii și documente, VII, pag. 213, XI, pag. 266, XIX, pag. 59.
61 Uricarul, XI, pag. 225.
62 *N. Iorga*, Studii și documente, XII, pag. 63—64.
63 *N. Iorga*, Studii și doc. XII, pag. 234.
64 *N. Iorga*, Studii și doc., XII, pag. 234.
65 *N. Iorga*, Studii și doc., XIV, pag. 276.
66 *N. Iorga*, Studii și doc., XII, pag. 63—64.
67 *N. Iorga*, Studii și doc., VII, pag. 234.
68 *N. Iorga*, Studii și doc., XII, pag. 63—64 .
69 Arhiva istorică, pag. 63.
70 Din N. Iorga, Ist. industriilor, pag. 7—15, Buc. 1927.
71 *Viorica Stârcea*, Portul național, Universul din 26 Sept. 1941.

Agricultura a produs materiile prime, necesare îmbrăcăminții, iar păstoritul a asigurat răspândirea ei.

Astfel că spațiul geografic dela Marea Egee până la Masivul Boemiei, dela Apus de Tisa până la Răsărit de Nipru și Crimeea n'a cunoscut altfel de îmbrăcăminte.

I. Caragiani ne spune că Românii din Peninsula Balcanică au fost totdeauna păstori nomazi, fără sate și comune stabile. Vara erau cu satele în munți, lângă stână, iar iarna în câmpii unde se coborau să-și erneze turmele [72]. In felul acesta ei s'au răspândit, ducând totodată toată zestrea spirituală, dela Marea Egee la Dunăre, unde, prin contactul cu frații lor, își împrumutau reciproc elementele de civilizație și cultură.

Viața lor organizată se transformă cu timpul într'o republică păstorească autonomă care plătea Sultanului un mic tribut [73].

Transilvania a oferit păstorilor români un câmp tot atât de vast pentru turmele lor.

N. Drăgan, bazat pe toponomie și onomastică, dovedește „că păstorii valahi" cu așezări statornice, se găseau în timpul când scria Anonimul și în Carpații apuseni și nordici, ca și în cei estici, până în Galiția, în Valea Tisei, în Ardeal și în Țara Făgărașului, alcătuind un lanț neîntrerupt [74].

Existența scaunelor păstorești „Sedes valachales", numai așa se explică [75].

Păstorii români sunt pomeniți și de Anonymus [76].

Un alt isvor, „Anonymi Descriptio Europae Orientalis.... anno MCCCVIII (1308) exarata, publicat în Cracovia, 1916, de Dr. Oligried Gorka, confirmă cele spuse de Anonym și face legătură între Românii apuseni ai Panoniei propriu zise cu cei din Tracia, Macedonia și Tesalia, care alcătuiau un lanț iar inelele intermediare erau Românii apuseni, care se găsesc pe teritoriul actualei Jugoslavii [77].

Numărul Românilor din Muntenia și Moldova care s'au ocupat cu păstoritul a fost mai mic decât acela al păstorilor din Peninsula Balcanică sau Transilvania.

Explicația o găsim în așezarea geografică a acestor ținuturi mai apropiată de calea năvălirilor.

Mai târziu, începând din sec. XIV-lea numărul de oi, mărit de altfel și cu acela al păstorilor transilvăneni, a fost suficient pentru a satisface și cerințele populației dar să asigure și un apreciabil export, mai cu seamă spre Constantinopol, pentru a face deliciile bucătăriilor marilor demnitari [78].

Din acest leagăn, păstorii s'au răspândit apoi până departe

72 *I. Caragiani,* Studii asupra Românilor din Peninsula Balcanică, Cultura Națională, 1929, pag. 4.

73 Ponqueville, (1780—1838), istoric, consul francez în Ianina, Epir, pe lângă Ali Pașa, Voyage en Grèce, vol. II, pag. 70, 342, 396.

74 *N. Drăgan,* Românii din veac. IX—XIV pe baza toponomiei și onomasticei, Buc. 1933, pag. 32.

75 *N. Drăgan,* l. c., pag. 34.

76 *N. Drăgan,* l. c., pag. 155.

77 *N. Drăgan,* l. c., pag. 19.

78 *D. Furnică,* Industria și desvoltarea ei în Țările Românești, pag. 152.

spre stepele Rusiei, ajungând până în Crimeea și chiar mai departe până în Caucaz.

Mențiunea documentară cea mai temeinică este realitatea întâlnită în actualul războiu de armatele române.

Această răspândire este legată de un fenomen frecvent în vieața păstorească: transhumanța.

La unele popoare o întâlnim numai la diferite epoci ale istoriei.

La Români însă a fost de veacuri și s'a continuat indiferent de împrejurări.

Ea înseamnă plecarea turmelor de oi la văratic sau ernatic, însoțite numai de ciobanii și câinii lor [79].

Ea apare în decursul secolelor ca o migrație de sezon între înaltele pășuni și câmpiile periferice.

Era atât de desvoltată, încât în a doua jumătate a sec. XVIII transhumanța păstorilor în Principatele Române însemna trecerea prin vămile dela Sibiu, Brașov, Ghimeș și Oituz, a unui milion și jumătate de oi și câteva zeci de mii de animale spre câmpiile dunărene [80].

Vedem astfel pe păstorii români ajungând stăpâni pe un pământ vast, care devenea al lor. Cu bună dreptate, Gh. Vâlsan, impresionat de calitățile remarcabile ale păstorilor români, adaugă: Cutreerător secular de pământuri, cetindu-și drumul în stelele cerului, păstorul a cucerit nu numai câmpiile ocolite de plugari ci și zone de stepă [81].

Intr'un cadru geografic ale cărui margini depășeau cu mult actualele hotare, poporul român, prin îndeletnicirile lui, și-a fixat pentru totdeauna rădăcinile existenței.

Unit prin limbă și credință, a făcut în decursul veacurilor, zid de apărare Apusului contra tuturor atacurilor amenințătoare.

Organizat sub raportul militar, social și politic și în continuă devenire sub raportul tuturor manifestărilor, ființa neamului s'a conservat și a evoluat pe baza unei admirabile țărănimi, harnică, sănătoasă și vitează.

Cimentarea unității de limbă și consolidarea credinței ortodoxe sunt rezultatele firești ale unui simțământ puternic de stăpânire, moștenit și manifestat cu prisosință în toate împrejurările când existența era în primejdie.

Paralel cu acestea, costumul s'a impus dela un capăt la altul al cadrului geografic locuit, cu acea unică înfățișare, rezultată dintr'o permanentă industrie casnică și dintr'o aceeași comunitate de simțăminte care și-au găsit, în parte, exprimarea plastică în cusături.

N. Iorga afirmă că numai clasa numeroasă a țărănimei, hotărîtoare în ce privește munca și însușirile neamului, a păstrat în multe părți, până astăzi, vechiul port, pe care singură și-l făcea.

[79] *Th. Capidan*, Românii nomazi în Daco-Romania (1924—1926) IV, p. 191.

[80] *Someșanu*, Structure oragraphique, în La Transylvanie, 1928, pag. 32—33. A se vedea și *Andrei Vereș*, Păstoritul Ardelenilor în Moldova și Țara Românească până la 1821, Buc. 1927, pag. 25.

[81] *Gh. Vâlsan*, Mocanii în Dobrogea la 1845, în Graiul Românesc Nr. 3, pag. 3.

In afară de aceste forme vechi, pe care le-au apucat în chip vădit şi care nu se pot tăgădui, dela strămoşii traci, poporul nostru n'a putut crea [82].

II. Rezistenţa faţă de influenţele străine şi conservatorismul local explică de ce costumul românesc, la fel pretutindeni, şi ca material şi ca formă, prezintă totuşi anumite note particulare prin cusăturile înfloritoare realizate şi prin felul folosirii unor piese.

Aceste particularităţi locale sau regionale ale costumului naţional în loc să constitue o notă discordantă în manifestările unitare ale vieţii sufleteşti naţionale, denotă, din contră, în raport de condiţiunile sociale şi economice diferite şi variate ale cadrului geografic, o afirmare a originalităţii noastre.

III. Cultura plantelor textile, existenţa lânii în aceste regiuni, prelucrarea acestor produse, au asigurat populaţiei româneşti dela sate, în toate timpurile, o îmbrăcăminte eftină, simplă şi sănătoasă.

Răspândită dela început în toate colţurile pământului locuit de Români, a fost un element puternic în cimentarea unităţii poporului român.

Iar păstrarea acestui port în cadrul geografic locuit de Români dovedeşte pe de altă parte, continuitatea Românilor dealungul secolelor. Este desigur încă un punct de sprijin la această problemă atât de mult contestată de duşmanii noştri [83].

IV. Portul, limba, credinţa şi obiceiurile au fost în toate timpurile elementele de bază ale unităţii naţionale, care ne-au asigurat triumful peste toate greutăţile ce am avut de întâmpinat.

Prin aceasta, ele rămân şi mai departe piedestalul orizonturilor pe care poporul nostru are a le cuceri şi stăpâni în viitor.

V. Portul românesc este produsul muncii femeei române. Ea l-a lucrat şi tot ea l-a înfrumuseţat. Astfel istoria costumului românesc devine expresia manifestărilor sufleteşti de care s'a dovedit a fi capabilă. Aceasta, sintesă, veşnic în devenire şi redată artistic de femeea română, concretizează trecutul şi deschide drum viitorului.

Legătura spirituală şi materială ce se stabileşte între cele două forme ale timpului — trecut şi viitor — este o garanţie în plus pentru unitatea şi continuitatea vieţii politice şi naţionale pe care o ducem.

Pe linia ce se reliefează din acest fenomen trebue căutată semnificaţia istorică a cuvintelor pe care le-a exprimat Carmen Sylva: Viitorul ţării îl ţese femeea!

Gh. N. Panaitescu

[82] *N. Iorga,* Ist. Românilor în chipuri şi icoane, p. 50.

[83] Problema continuităţii a fost recent prezentată în lumina dovezilor arheologice, filologice, istorice şi etnografice de d-nii: C. Daicoviciu, E. Petrovici, I. Moga şi R. Vuia, profesori la Universitatea din Cluj-Sibiu, în cadrul a 4 conferinţe, publicate apoi în Nr. 1/943 al revistei Transilvania.

A S C E N S I U N E

De mult dormia trudita mea țărînă
Și veacuri alergau peste mormânt,
Când am simțit o prietenoasă mână.
Un înger ca ninsoarea scânteia ;
O platoșă de crini ca'ntr'un amurg
Mijlocul subțiratec îi strângea.

,,Ridică-te, mi-a zis ; ești iarăși viu.
Sfârșit e somnul lungei așteptări.
O, lasă'n urmă putredul sicriu !
Domnul Iisus, așa cum ai visat
S'a îndurat și azi te cheamă sus.
Ce-a fost făcut în tine, ți-a iertat.

Ușor cum frunza se înalță'n vânt
Desprinsu-m'am din neagra încleștare
Priveam cu spaimă umedul mormânt.
Un freamăt lin ca'n palide livezi
Năștea în mine un sfios cuvânt.
,,De ce, prieten scump, te minunezi,

Nu-ți amintești cât bine ai făcut
Iubirea ta răsplată și-a găsit,
Un gând curat ai fost dela 'nceput.
Și iată lutul veșted la picioare
In fulgerări de lacrimi strălucind.
Ce-au fost dureri e răsărit de soare,

Ce-a fost nădejde e văzduh și mare".
,,Plecăm, acum", și'n juru-mi auzii
Urcând sfios a stelelor cântare.
Cum în păduri izvorul șipotind
Işi duce'n nopți adânca melodie
Suna un zvon tăcut ca de argint.

,,Privește'n flăcări trunchii înfloriți
Nu arde, ci mângâie a lor lumină.
Pe cei ce'n viață pururi umiliți
Au așteptat o dreaptă judecată
Spre Tronul Celui Inalt călăuzind
Iubirea lor, e veșnica răsplată.

Nu-i văd, i-am spus, ci doar aud un glas
Ca stolul de prigorii toamna'n crâng,
Ei parcă plâng, pe cei ce au rămas.
Treceau în freamăt greu pe lângă noi
Ca'n rîu, piezișe fulguiri de soare,
Urca în slăvi al sufletelor roiu.

„Ți's ochii încă tulburi de vieți
Dar iată trepte înflorind te așteaptă".
Pe bolți brumate, limpezi dimineți.
Și pretutindeni, veșnicii și gol,
Câte-un luceafăr se aprindea în hău
Cum nufărul răsare din nămol.

Cum puiul lângă mamă'și face loc
Așa de înger jalea'mi răzimam
Când am zărit arcadele de foc.
De straje, serafimii fâlfâiau
Cu șase aripi de văpăi și stele
Cu alte aripi ochi'și ascundeau.

Nășteau din neguri albele zidiri
Turnuri ca spuma Cerul înfioară.
Abia'mi luam pierdutele priviri.
— „Iată, am ajuns, închină-te și treci".
Cu adânci evlavii am pășit ușor
Simțeam că fruntea mi-i în flăcări reci.

Tot ce-așteptam acuma se'mplinea.
Văzui pe Domnul în lumini, lucind.
Privirea Lui ca fulgerul trecea.
In mână stele-i fâlfâiau, tăcut.
Cu glezne de aramă'n alb vestmânt.
Cu fruntea la picioare i-am căzut.

„Te așteptam, mi-a spus. Ai biruit.
Din zvonul greu, al lumii te-am adus
Poruncile-mi cu teamă le-ai păzit.
Celor ce n'au, le-ai spus un blând cuvânt.
Nu-i pizmuiai pe cei în trepte mari ajunși.
Din sărăcie ți-ai croit vestmânt".

Și glasul Lui în lacrimi I s'a frânt.

Iulian Vesper

DIN PRINȚ DE COROANĂ DESORDONAT, UN MARE REGE, ENRIC V

TAINA VOCAȚIEI IN PSIHOLOGIA UNEI METAMORFOZE IN DRAMA LUI SHAKESPEARE «ENRIC IV»

1

Ce sguduitoare pildă de metamorfoză sufletească ne înfățișează Shakespeare în persoana prințului Enric, din drama „Enric IV", care s'a jucat, nu de mult, pe scena Teatrului Național din București!

Regele Enric al IV-lea, al cărui nume îl poartă captivanta creație poetică a profundului dramaturg, apare rar pe scenă, aproape numai, parcă, spre a da prilej de manifestare fiului său Enric, care îi va urma la tron, ca Enric V.

De altfel, mai toate personajele și peripețiile piesei parcă sunt chibzuite și alcătuite în scop de a pune pe tânărul Prinț Enric în multe și felurite situații, menite a-l face să-și dea pe față fondul adânc al firii lui, pe care cauți cu înfrigurare să-l pătrunzi, știind de mai înainte că el va fi cârmuitorul unei țări.

Și rămâi, dela început, și o mare parte din timpul desfășurărilor scenice, încremenit de rușinoasa decădere a aceluia pe fruntea căruia soarta, în mod fatal, va pune o coroană regală.

Trăește în tovărășia, de zi și de noapte, a unor oameni stricați; face chefuri cu ei și cu femei, prin taverne; cheltuește tot ce are; și când n'are, împrumută; și când nu găsește credit la îndemână, fură, dă lovituri la drumul mare.

Chiar în apartamentul lui din palat, îl găsim în sfat intim cu cel mai cinic șnapan, cu Falstaff, căpetenia bandei de haimanale, un porc monstruos, cu zece straturi de osânză infectă pe trup și pe suflet, bețiv, hoț, craiu, întruparea bestială a minciunii, a vițiului, a murdăriei, a fărădelegii. Și ce prindem din taina glumelor și planurilor lor de ștrengării, trecute și viitoare?

Falstaff, făcând spirit, de o duhoare asfixiantă, pe tema tâlhăriilor lui și alor lui, spune prințului să desființeze, când o fi rege, spânzurătorile pentru hoți și să arunce la gunoi vechitura aia blestemată de *lege*. Și duhul prințului, punându-se de acord și la nivel, face și el jocuri de cuvinte... spirituale. — „O pungă de aur, luată cu strigătul *Hei! dă-mi!* și cheltuită cu strigătul *Hei! adu-mi!*, este icoana stării noastre..."

Și *Falstaff*. Ba nu, zău, ia spune drept, tinere: stăpâna tavernei nu e o fată foarte dulce ?

Prințul Enric. Dulce ca mierea...

Și după multe palavre cu aluzii de tot felul, deodată:

Prințul Enric. De unde să luăm noi mâne o pungă, Jak ?

Falstaff. Ei, de unde îi vrea tinere. Voiu face și eu parte din ceata expediției...

Și iată că încă unul din ceată apare, *Poins*. Și se pune la cale o tâlhărie la drumul mare, la care, ce e drept, Henric se învoiește să ia parte numai în anumite condiții — pentru haz !

Și cele ce se plănuesc în camera din Palat a Prințului, se vor pune în acțiune în diferitele scene de desmăț, presărate în toată piesa.

Iar când un trimis al Regelui vine să-l cheme din o cârciumă, ce desfrâu de imaginație și la Prințul Enric, și la borfașul desmățat Falstaff, când joacă amândoi scena judecății părintești ce-și închipue că așteaptă pe Enric, unul făcând pe Regele mustrător, celalt pe Prințul rătăcit. Cum își bat amândoi joc de întâlnirea solemnă ce avea să urmeze în curând !

Putred ! Putred până în măduva oaselor, nu-i așa ? Perdut pentru totdeauna, acest viitor rege al Angliei.

E drept că în fața Regelui, a tatălui său, Prințul se prezintă serios, pocăit, conștient de toată răspunderea situației. Răscoala rebelilor pune în primejdie tronul. Țara e sguduită de cutremurul răsboiului civil. Moștenitorul tronului promite că se va îndrepta, că-și va face datoria. Dar cine îl crede ?

Ideia ce-și făcuseră toți despre el era așa de rea, încât Regele îl credea capabil chiar de o infamie.

— Ești în stare, împins de o frică de vasal și de o pornire josnică, să lupți în contra mea, plătit de Percy [1], să te ții de pulpana lui și să răspunzi cu tot felul de ploconeli și de temenele la privirile lui încruntate, ca să dovedești cu prisosință cât ești de degenerat".

E drept, asemena, că răspunsul Prințului este vibrător de o protestare energică pe care n'o poate inspira decât bunacredință și avântul sincerității.

— Nu credeți acestea... Dumneezu să-i ierte pe aceia cari au distrus așa de mult buna părere a Majestății Voastre despre mine. Imi voiu răscumpăra toate acestea cu capul lui Percy... In acea zi haina mea va fi plină de sânge și chipul meu va fi mânjit ca o mască de sânge, care, odată spălată, va lua cu dânsa și rușinea mea. Ziua aceea va fi când acel vestit copil al onoarei și al gloriei, viteazul Hotspur [2], acel cavaler lăudat de toți, și Enric acesta al vostru, la care nimeni nu se gândește, se vor fi întâlnit față în față... Iacă ce făgăduesc aci în numele lui Dumnezeu.

Frumos ! Impresionant ! Dar aceste declarații să nu fie oare numai simple declamații de ocazie ? Vorbele, până nu se traduc în fapte, sunt numai vorbe.

---

[1] Unul din capii principali ai răsculaților, cel mai temut.
[2] Sau Percy, — *Percy Hotspur*.

Căci iată-l, imediat după ce iese din palat, din nou în tovărășia desmățaților. Dece a mai venit el acolo? A căzut din nou? Stă să asculte cearta dintre Falstaff și stăpâna tavernei, care îl denunță Prințului că a spus despre el, ba că o să-i dea câteva bastoane, ba că l-a împrumutat cu bani. Ia parte la balivernele deșănțate ale vechilor tovarăși.

Dar deodată, fără nicio tranziție, închee brusc conversația, dând fiecăruia câte o însărcinare de răsboiu și trimițând, cu unul din ei, scrisori importante.

— Țara este în foc, Percy este în vârf și trebue or tabăra lor, or a noastră să se prăbușească.

Vorbă de om treaz la minte și hotărît la faptă. Dar iarăși, deocamdată, tot vorbe, numai vorbe. Ce poți crede? La ce te poți aștepta?

2

Piatra de încercare se prezintă hotărîtoare. Merge-va el să înfrunte vijelia primejdioasă a răsboiului? Atunci poți conta pe tăria caracterului, care își pune la mijloc vieața pentru o datorie, pentru un ideal.

Va face, din contra, „la dreapta împrejur", luându-și cu el câțiva tovarăși de petrecere și o femee — cel puțin — ca să se ascunză cu ei sau cu ele undeva, dincolo de raza câmpului neliniștit al răsboiului și al grijilor publice, și să-și trăiască vieața instinctelor lui inferioare acolo, în azilul prielnic pe care istețimea unei inteligențe agere, creditul și prestigiul unui moștenitor al tronulu i le pun la dispoziție? Atunci vițiul organic al constituției lui sufletești se va da pe față, ca o boală fără leac. De aci în colo, în orice situație, de aparentă normalitate, se va așeza, credință și încredere în el nu mai poți avea. Arătările impunătoare ale manifestațiilor oficiale, dictate de împrejurări, se vor ridica pe o temelie putredă, mâncată, în ascuns, de viermele neadormit al imoralității.

Cumpăna e de un interes în adevăr dramatic. Incotro se va pleca? Soarta unei țări atârnă de felul mișcării lui.

Impresii premergătoare, svonuri ce sboară ca semne prevestitoare prin tabăra rebelilor, înainte de începerea luptelor, par a pregăti sufletul să aștepte dovezi de eroism din partea Prințului moștenitor.

Un combatant dă tocmai lui Percy Hotspur unele știri despre armata Regelui.

— „Am văzut pe tânărul Enric, cu casca pe cap, cuirasat la gambiere, sărind pe cal dela pământ ca un Mercur înaripat, și se ținea călare cu atâta eleganță, că parcă ar fi fost un înger căzut din nori ca să dreseze și să mânuiască un Pegas înfocat și să farmece lumea cu priveliștea unui călăreț de rasă".

Laudele astea aprind nervii vestitului Hotspur.

— Mă simt numai flăcări, aflând că această pradă e așa de aproape și nu e încă a noastră... Haide, lasă-mă să încalec calul care mă va duce, ca o lovitură de trăsnet, drept în fața Prințului de

Galles. Ne vom întâlni, un Harry în fața altui Harry... și nu ne vom despărți decât atunci când unul din noi va cădea mort...

Negreșit, cei doi cavaleri, înarmați de luptă, încă departe unul de altul, se înfățișează măreți în închipuirea noastră, înainte de a-i vedea începând atacul.

Dar știm de unul din ei, anume de Percy Hotspur, că toată lumea îl cunoaște, din tot trecutul lui, ca viteaz, fără frică de moarte. Despre celalt, însă, toată lumea știe, până acum, că s'a ilustrat în alte direcții, nu în acte de curaj eroic.

Până să vină momentul luptei, mai este puțin timp. Mai este cel puțin atât, cât îi trebue noului erou necunoscut, să dea pinteni calului, și, așa, „Mercur înaripat" cum este, să sboare undeva peste graniță, sau în vre-un colț de țară cu o femee frumoasă, și cu nedespărțitul său Falstaff.

Nu e imposibil. S'au mai văzut cazuri de acestea.

Ei bine, nu. Tânărul acesta, trăit între derbedei, în cârciumi, are suflet, e un caracter, e om de onoare.

Iată-l pe câmpul de răsboiu. Pe cine întâlnește întâiu? Pe vecinic incorigibilul caraghios cinic Falstaff, ascuns de primejdie, și bătându-și joc de el însuși și de soartă.

— Cum ! îi strigă Prințul, stai acolo, fără să lupți ?

Ii cere să-i împrumute sabia. A lui a fost ruptă în luptă. Falstaff îi oferă pistolul ținut în toc.

— Cum ! Il ții în toc ?

Prințul scoate din toc, în loc de pistol, o sticlă de vin Xeres.

— Ce fel ! E momentul de glume ! Ii aruncă sticla și pleacă.

Regele întâlnește pe Enric și-l vede plin de sânge. Ii spune să se retragă. Recomandă unui nobil, Milord de Westmoreland, să-l conducă în cort.

Prințul Enric refuză, hotărît.

— Ferească Dumnezeu ca o sgârietură ușoară să depărteze pe Prințul de Galles de un câmp de luptă ca acesta, în care nobleța însângerată zace călcată în picioare și unde armele rebelilor triumfă în măcel.

In curând îl vedem la lucru, aprins de avânt și vitejie.

Un mare luptător din tabăra rebelilor, Douglas, care, căutând să omoare pe regele, omorîse mai mulți cavaleri, luându-i, după îmbrăcăminte, drept Enric IV, iată-l acum tăbărând cu furie chiar asupra regelui. Și e cât pe-aci să-l răpună. Dar prințul Enric vede scena și sare în ajutorul regelui. Se încinge o luptă crâncenă între el și Douglas, cel nebiruit, care acum, văzându-se gata să cadă, fuge.

Dar abia se retrage regele, spunându-i :

— Ți-ai răscumpărat opinia rea ce avea lumea despre tine.

Și iată apare teribilul Hotspur, fala și nădejdea întregei armate a rebelilor.

Cei doi viteji, ca în luptele omerice, își spun numele, își aruncă unul altuia laude și amenințări de exterminare: amândoi nu pot încăpea în Englitera. Unul din ei trebue să piară.

Și a pierit Percy Hotspur. Prințul Enric învinge. Cumpăna răsboiului se pleacă hotărîtor de partea armatei regale.

Și-a făcut oare Enric vre-o falà, după aceea, din biruința lui ? Deloc. Era dispus să lase pe altul să se împăuneze cu fapta lui eroică. Acel altul era... Falstaff. Acest bețivan cinic, întâlnind pe Douglas în goana lui răsboinică, primise o lovitură de spadă care îl trântise la pământ.

Căzând, caraghiosul se face mort. Tăișul armei nu putuse, se vede, să pătrundă stratul gros de osânză, care l'a apărat ca o za. Când s'a sculat, după trecerea pericolului, și a dat de cadavrul lui Percy, sinistrul bufon i-a împlântat un pumnal în piept și l-a luat să-l care în spinare, ca să spună că el l-a ucis. Și i-o spune asta chiar Prințului.

— Ce tot spui ! Dar chiar eu l-am ucis pe Percy, și l-am văzut mort.

Indrăsnețul farsor fără pereche stărue în minciuna lui.

Da, o fi căzut Percy, lovit de sabia Prințului, dar tot așa cum a căzut și Falstaff lovit de arma lui Douglas, fără să moară. Când s'au sculat amândoi, pe urmă, de jos, în acelaș timp, s'au luat la luptă și Falstaff a omorât pe Percy-Hotspur...

Iată-l pe Falstaff erou.

Prințul face haz.

— „Din partea mea, dacă o minciună poate să-ți aducă cinstire...".

Unde generozitatea Prințului se arată în toată noblețа ei, e în altă împrejurare. E, când cere voe Regelui să dispună de soarta lui Douglas, căzut prizonier în mâinile lui, și când, în loc să se ducă el însuși, să anunțe personal pe Douglas că-i redă libertatea, ca omagiu pentru vitejia lui, încredințează onoarea acestui gest mărinimos unuia din frații săi, Prințului Ion, pe care-l iubia și îl prețuia cu deosebire.

Vă mai îndoiți, după atâtea dovezi, că Prințul Enric va fi un mare Rege ? Un *bun rege*, în orice caz? Unul, chiar dintre dușmanii din tabăra răsculaților, care l-a cunoscut în arătările lui din urmă, nu se îndoește... „Declar în fața lumii, spune Sir Richard Vernon, că dacă Prințul Enric va scăpa din pericolele zilei de azi, Anglia nu va fi avut niciodată speranțe mai frumoase, cari au fost așa de rău întunecate din cauza nebuniilor lui din tinerețe".

Dar Sir Vernon nu are nici el, pentru moment, mai multe temeiuri să creză decât noi, până acum, din desfășurarea dramei. Ce vrem mai mult ? De ce stăm pe gânduri, la îndoială ?

3

O întrebare ni se formulează în minte. Se poate oare ca vieața de destrăbălare care a dus-o Prințul Enric atâta vreme în tovărășia, de zi și noapte, a unor oameni stricați, să nu fi avut nicio influență asupra sufletului său ?

Știința, care stabilește legea cauzalității mediului, n'o admite. Teoria influenții mediului nu e nevoe s'o căutăm în cărți savante. Ascultați cum o formulează, din observație și experiență, cu temeiuri și exemplificări demne de un erudit psiholog, acel decăzut anarhist moral care e Falstaff. Vorbind de protejatul său Shallow,

un modest judecător de pace, căruia i-a promis o superbă înaintare în statul viitor cârmuit de elevul său, de viitorul rege Enric V, precum și de urmările contactului cu niște tovarăși ai lui mai inferiori, iată ce aforismă excelentă formulează :

— *E sigur că oamenii capătă, din atingerea unora cu alții, un anumit fel de purtare,* înțeleaptă sau proastă, *cum se capătă boalele contagioase. Prin urmare, trebue să bage bine de seamă omul ce tovarăși frecventează*" [1].

Din partea lui, el e sigur că Prințul moștenitor Enric, a căpătat, din contactul cu el, ceva care îl deosebește de ceilalți frați, netrecuți prin școala lui de bețivan.

Iată ce spune în special de Prințul Ion:

„Jur că acest tânăr cu sânge rece nu mă iubește; nimeni nu-l poate face să râdă; și asta nu e de mirare — : nu bea vin".

„Pe când Prințul Harry e cu totul altfel:

„Sângele rece pe care l-a moștenit dela tatăl său, el l-a lucrat, așa cum faci cu un pământ sărac, sterp, uscat, l-a cultivat și l-a însămânțat prin excelenta muncă a băuturii sdravene și prin îngrășămintea rodnică a vinului de Xeres; așa că a devenit foarte cald și viteaz" [2].

Suntem în plină verificare a teoriei despre influența exercitată de mediu asupra formării sufletului și caracterului individual.

Și, din acest punct de vedere, știm că avea ce învăța Prințul Enric dela cinismul scepticului Falstaff, așa de consecvent în teoria și practica anarhismului moral, a cărui duhoare de filosofie infectă împute atmosfera înconjurătoare, otrăvind pe cei ce o respiră.

Căci monstrul acesta hidos avea o filosofie, avea o concepție a vieții: filosofia vițiului, concepția vieții coborîte în mocirla instinctelor bestiale.

Ascultați cum se diformează de diabolic sfera ideilor morale, când trece prin prisma judecății lui decăzute mai jos de linia cea mai de jos a conștiinței ființelor omenești celor mai inferioare.

Ascultați-l cum gândește, pe câmpul de răsboiu, despre *onoare,* despre onoarea care mână pe ostași la luptă, înfruntând primejdia.

„Onoarea ! Oare poate onoarea să-ți pună un picior la loc ? Nu. Sau un braț ? Nu. Or să-ți aline durerea unei răni ? Nu. Onoarea are, prin urmare, vre-o putere în hirurgie ? Nu. *Ce este dar onoarea ? O vorbă. Și ce este vorba asta onoare?* Aer. Frumoasă bogăție, pe cinstea mea. Cine o are ? Cel care muri mai deunăzi ? O simte el ? Nu... Deci nu-mi trebue... Și cu asta mi-am încheiat catehismul" [3].

Onoarea, floarea cerească a conștiinței omenești, călăuză supremă a cârmuitorilor, chiar în statele cele mai despotice, jos, la pământ, călcată ca o cârpă în picioarele bestiei !

Pe bune mâni a căzut educația Prințului moștenitor !

Și este, această filosofie, în felul ei, complectă, aproape încheiată în sistem.

---

1 Actul V, scena 1, din a doua parte a dramei Enric IV.
2 Actul IV, scena III (din a doua parte).
3 Actul V, scena I, *Regele Enric IV*, Partea I.

După distrugerea sentimentului de *onoare*, această sinteză a respectului de sine, a demnităţii personale, a ţinerii de cuvânt, a respectului de om, a respectului de datoriile înalte ale unui stăpânitor şi cârmuitor de ţară, ce mai rămâne să ţină sufletul în echilibrul moral cuvenit unui rege?

Măcar *respectul de Lege!*

O, acest „măcar" e aşa de smerit! Ar putea să pară perfid, insidios.

E ultima formă — fie şi numai *formă* — în care se îmbracă şi de care se sprijină măcar — iar „măcar" — aparenţa ţinutei celui mai elementar echilibru, celui mai indispensabil simbol al regalităţii. Coroana regală e concretizarea *„Legii" cârmuitoare*. Nimbul de maiestate al Coroanei, care simbolizează *Legea*, este *Onoarea*.

Ce spune filosofia lui Falstaff despre *Lege*? Ce sugestii şi îndemnuri primeşte viitorul rege al Angliei din duhnitoarea deşteptăciune impertinentă a chefliului său tovarăş de petreceri?

„...Dar te rog, un lucru, dragul meu Prinţ hazliu, spune Falstaff prinţului Enric. Oare când îi fi tu rege, s'or ridica spânzurători? Şi oamenii de curaj, oamenii întreprinzători, vor mai fi ei stânjeniţi, ca acum, de frâul ruginit al acelei caraghioase hârce bătrâne, care se chiamă *lege*? Când vei fi tu rege, să nu spânzuri niciun hoţ".

Şi când drăguţul Prinţ, plin de haz şi de glume şugubeţe, ajunge Enric al V-lea, ce simplu şi hotărît declară prietenilor săi, acela care se şi credea primul sfetnic, mare sfătuitor al tânărului rege:

„O, acum *legile Angliei sunt la picioarele mele*".

Monarh fără „onoare", monarh fără „lege", iată dihania monstruoasă ce se va urca pe tronul Angliei, după educaţia şi învăţăturile tavernelor în cari oficiază marele preot al desfrâului, neruşinatul, anarhicul Falstaff.

Coloanele templului, în care se apoteozează Maiestatea cârmuitoare a unei ţări, sunt minate, dela temelie, de idei contrare solidităţii lor şi structurei templului.

E ca şi cum ai alege un comunist fanatic, care vrea dărâmarea principiului monarhic, vrea dărâmarea religiei şi a familiei, şi i-ai încredinţa formarea sufletească a unui principe de coroană în o monarhie constituţională, făcând din el un instrument puternic de subminare, pe toate căile, a bazelor arhitectonice ale statului ce va fi chemat să cârmuiască.

Regele Enric IV prevedea, îngrijorat, cataclismul ce va urma după dânsul, când fiul său, în care toţi vedeau un destrăbălat, va deveni regele Angliei.

„Imi sângerează inima când îmi închipui zilele de rătăcire şi de corupţie ce veţi vedea, când eu voiu dormi între străbunii mei, căci atunci când desfrâul încăpăţânat nu va mai găsi stavilă, când mânia şi violenţa vor fi sfătuitoarele lui, când gusturile lui de risipă vor găsi mijloacele de a fi satisfăcute, o, cu ce aripi îl vor duce patimele către primejdia amenințătoare şi către căderea nimicitoare".

Iar la încercările lui Warwik de a-l face să nădăjduiască în o schimbare a Prințului, răspunde sentențios: „Când și-a depus vreodată albina sucul mierii în stârvul unei mortăciuni !"

4

Două perspective. Două așteptări. Cum va fi Enric V ? Așa cum îl vede Sir Vernon sau așa cum îl vede tatăl său Enric IV, împreună cu mai toată lumea ?

Probele vieții vor hotărî. O primă piatră de încercare a fost: *actul eroic al mergerii la răsboi și al vitejiilor lui pline de primejdii.*

Altele vor urma, inevitabil.

Vrem să vedem ce va face el când va ajunge rege ? Ce va face liota tovarășilor de chefuri ? Când nu va mai fi autoritatea severă a sfaturilor tatălui său, cine îl va opri, dacă îi va lipsi frâul dinăuntru al demnității personale și al datoriilor regale ?

Putem să întoarcem paginile dramei mai repede decât Sir Vernon zilele vieții, și să aflăm imediat punctul de întorsătură al destinului.

Enric IV moare. Prințul Enric devine rege — Enric V.

O primă scenă din palat ne înfățișează îngrijorările celor de sus dela Curte. Ce va face noul rege ? Cum se va purta cu ei ? Pe cine va ține, pe cine va îndepărta ? Sunt de față, între alții, frații lui proprii, Prințul Ion, Prințul Humphroy, Clerence, precum și Lordul Marele Judecător.

Prințul Ion spune Lordului Mare Judecător:

— „Deși nimeni nu este sigur de favoarea ce va putea găsi la noul rege, speranțele voastre în special sunt foarte mici".

Iacă un frate al lui Enric V, care își dă o părere despre felul cum va judeca și se va purta tânărul rege.

Și tot în felul acesta crede și un alt nobil dela Curte, Contele de Warwik.

Warwik (către Marele Jude): In adevăr, tânărul rege nu vă iubește.

Marele Jude: Știu că nu mă iubește.

Dece oare ? Ce se întâmplase între Prințul Enric și Marele Judecător ? Ceva foarte grav. Lordul Jude arestase pe Prințul de Galles, găsit vinovat că luase parte la lovitura de drumul mare a bandei de pungași, condusă de Falstaff. Și Prințul Moștenitor pălmuise, pentru asta, în plină ședință de justiție, pe Lordul Mare Judecător.

Cum va fi prima întâlnire a Marelui Judecător cu fostul Prinț Enric, acum când cel arestat de dânsul e Regele Enric V ? Și ce va trebui să facă spre a-și răscumpăra disgrația sigură ?

Aci se vede perspectiva cea mai neagră, sub care se proectează, chiar în mintea fraților săi, venirea la tron a noului rege. *Clarence* arată Marelui Judecător ce-i rămâne de făcut, ca să-și capete grația regelui.

— Va trebui acum să vorbești respectuos lui Sir John Falstaff, ceeace e contrar obiceiurilor de demnitate ale condiției d-tale.

— Bunii mei Prinți, răspunde Marele Judecător, ceea ce am

făcut, am făcut după cerința onoarei și condus de regula nepărtinitoare a conștiinței mele, și nu mă veți vedea niciodată cerșind o iertare rușinoasă și nesigură.

Va să zică părerea și așteptarea celor maį de sus ai Curții regale indică pe fostul tovarăș de chefuri și de ticăloșii, al fostului Prinț Enric, pe Falstaff, ca stăpân al situației, ca marele regisor al noului regim, ca șef a-tot-puternic al camarilei regale.

Evident, asta este și convingerea adâncă a șleahtei lui Falstaff, începând cu monstrul odios din capul ei.

Ascultați-i cum pun lumea la cale, când le-a venit, în toiul chiolhanului din grădina unui tovarăș, știrea morții lui Enric IV și a suirii pe tron a lui Enric V :

— Dulcele meu cavaler, îi striga lui Falstaff, unul din derbedeii cetei de bețivi, Pistol, care aduce știrea, tu ești acum unul din personagiile cele mai considerabile ale regatului... Blândul tău mielușel este acum Rege.

Și Falstaff, cerând să-i pregătească repede calul, ca să alerge, în goană mare, la palat, hotărște:

— Maestre Robert Shallow, alege-ți slujba care-ți place în regat: va fi a ta. Pistol, îți voiu da un cumul de sarcini și demnități... Repede calul.. Tânărul Rege oftează de dorul meu... Sunt intendentul noroacelor... *Legile Angliei sunt la ordinele mele*".

Asta ar fi, desigur, concluzia logică a desfășurării evenimentelor, dacă, în adâncul cauzalității lor, ar domni detracarea morală a stăpânitorului. Vedeți cum, în mod firesc, nucleul camarilei s'a și înjghebat, întunecând, cu roiul dorințelor ei negre de patimi, coroana unei țări, ce se va pune, poate s'a și pus, pe capul unui camarad de viții.

5

Când Prințul Enric și-a pus coroana pe cap și a devenit Enric V, momentul istoric își punea fatal întrebarea: *Va fi Enric regele lui Falstaff, or regele poporului englez ?*

Răspunsul îl dau faptele.

Noul rege apare, deci, în apartamentul palatului unde sunt adunați mai marii Curții regale, cei trei prinți, frații lui, Contele de Warwik și Lordul Mare Jude.

Ce va spune el, în special acestuia din urmă ? Ce se va întâmpla ?

Regele Enric V (intrând): Mă priviți toți într'un mod ciudat, și D-ta (către Marele Jude) mai mult decât toți ceilalți. Ești sigur, îmi închipuesc, că nu te iubesc.

Marele Jude: Aceea de care sunt sigur e că, dacă voiu fi judecat cu dreptate, Maiestatea Voastră nu are niciun temeiu just să mă urască.

Regele Enirc V: Nu ! Cum s'ar putea ca un Prinț, purtător de așa mari speranțe, să uite înjosirile enorme ce D-ta l-ai făcut să îndure ? Cum ! Să mustri, să certi, să trimiți brutal la închisoare

pe moştenitorul imediat al tronului Angliei ? E asta o ofensă uşoară? Se poate cufunda asta în Lethe şi uita ?

Marele Jude: Reprezentam atunci persoana tatălui vostru, eram imaginea puterii lui; şi, pe când eram ocupat a da justiţiei pe când îndeplineam slujba mea către societate, i-a plăcut Alteţei Voastre să uite de datoria mea, de maiestatea şi de puterea legii şi a justiţiei, de imaginea regelui pe care îl reprezentam, şi m-aţi lovit chiar pe scaunul meu de judecător....

Il pune să-şi închipuiască acum, când e rege, că ar avea un fiu care ar face ce a făcut el când era prinţ moştenitor şi că Marele Judecător ar trece peste faptele prinţului cu îngăduinţă şi tăcere.

Regele Enric V: — Ai dreptate Jude... Continuă a purta mai departe balanţa şi spada... Şi te rog a te servi de ele cu *acelaş curaj energic, just şi imparţial pe care l-ai arătat în contra mea...* Iacă mâna mea. Vei fi ca un părinte pentru tinereţea mea; glasul meu se va rosti după sfaturile d-tale, şi voiu şti să-mi plec cu smerenie voinţa după îndreptările d-tale înţelepte şi încercate.

Măreaţă scenă de înălţare morală ! Mişcătoare închinare a trufiei personale, a tiraniei egoismului în faţa superiorităţii imperioase a *dreptului* şi a *legii.* Cei cari se cred fericiţi pentrucă trăesc iluzia oarbelor instincte, şi se cred deştepţi pentru că pot înşela marele comandamente ale vieţii publice, nici nu bănuesc marea fericire dată naturei omeneşti, în clipa înfrângerii personalismului impulsiv, în clipa ridicării sufletului la deliciul mistic al vieţii trăite în armonia legilor eterne ce cârmuesc lumea morală !

Nici nu bănuesc extazul divin ce făcea pe Regele puternic să insiste în declaraţiile adâncei lui prefaceri sufleteşti.

— „Şi acum, voi toţi, *credeţi-mă, vă conjur:* tatăl meu s'a coborît în mormânt odată cu toate nebuniile mele, şi tot ce eram eu, până acum s'a închis în mormântul lui; iar în schimb supravieţueşte în mine spiritul lui serios, cu care sunt hotărît să surprind aşteptarea lumii, să desmint profeţiile şi să distrug reaua opinie care m'a judecat după aparenţe".

6

Mai vreţi încă o dovadă a sincerităţii lui ? Iată încă una, ultima, cea definitivă.

Priviţi-l în faţa cetei lui Falstaff, care s'a aşezat în drumul trecerii convoiului dela încoronare, ca să-i facă surpriză tânărului rege doritor să-l vază, să-l cheme, să-l facă sfetnicul, consilierul lui intim. Tovarăşi de petrecere eri, tovarăşi de stăpânire azi, cu nădejdea secretă a altor crailâcuri şi chiulhanuri, în stil superior,... regal.

Viitorul mare distribuitor al slujbelor şi afacerilor publice, un adevărat vice-rege de fapt al Angliei şi-a şi început, aşteptând convoiul, funcţia.

Falstaff: Stai pe lângă mine, maiestre Robert Shalow, o să te fac să obţii favoarea regelui: o să-i fac cu ochiul când o trece, şi

să observi bine mina ce-mi va arăta... Vino mai încoace Pistol; stai la spatele meu!

Ce-i pare rău lichelei, este numai că n'a avut timp să se îmbrace cu livrea nouă. E în haina de drum. Nu face nimic.

„Asta o să arate că am alergat călare zi şi noapte, fără să mă gândesc la altceva decât să-l văz pe el, fără să am nici măcar timpul de a-mi schimba cămaşa"...

Ce bucurie o să-i facă asta lui *Hal*, cum îi zicea familiar Falstaff Prinţului Enric.

Iacă-l apare Enric V, cu suita din care face parte Marele Jude.

Falstaff strigă, cât îl iea gura:

— „Dumnezeu să te apere, rege *Hal*... Regalul meu Hal...

Nici un semn. Incă odată, mai tare:

— „Dumnezeu să te ţină, dulcele meu copil!

Atunci Enric V se întoarce către Marele Jude:

— „Milord, vorbeşte-i individului aceluia încrezut...

Dar Falstaf nu vrea să asculte ce-i spune Marele Jude.

— „Regele meu! Jupiterul meu! Ţie îţi vorbesc, sufletul meu!

Atunci noul, tânărul Rege Enric V, îi spune bătrânului caraghios, inconştientului bufon, incorigibilului reprezentant al desfrâului, nu vorbele pe cari le aştepta acesta dela dânsul, ci acelea pe cari le aştepta morala imanentă a situaţiei publice:

— „Nu te cunosc, bătrâne. Du-te de te roagă. Ce rău şade părul alb unui bufon şi unui farsor! Să nu-ţi închipui că mai sunt persoana ce eram. Dumnezeu ştie şi lumea va vedea că m'am lepădat de prima mea fiinţă, şi tot aşa mă lepăd şi de aceia cari mi-au fost tovarăşi. Te gonesc, sub pedeapsă de moarte, la zece mile depărtare de persoana noastră, după cum am făcut şi cu ceilalţi rău-sfătuitori ai mei. Vă voiu pune la dispoziţie mijloace de traiu, ca nu cumva lipsa lor să vă împingă la rele. Şi când vom afla că v-aţi îndreptat, vă vom acorda înaintări în proporţie cu capacitatea şi cu meritul vostru".

Apoi, adresându-se Marelui Jude:

— „Vă însărcinez, Milord, cu aducerea la îndeplinire a hotărîrilor mele. Să mergem".

Şi Enric V, cu suita, pleacă.

Şi între rege şi ceata murdară a candidaţilor la camarilă cade o imensă cortină de fier, grea cât destinul unui popor, impenetrabilă pentru totdeauna.

7

Cum e posibilă această metamorfoză? Cum se explică?

La formarea sufletului omenesc lucrează *două* forţe, nu una singură. Forţa mediului, fireşte; dar şi aceea a factorului dinnăuntru, a constituţiei şi pornirilor sufleteşti înnăscute.

Când aceste două forţe lucrează concordant, opera lor comună are o putere de neclintit.

Când sunt în desacord, rezultanta luptei lor merge în direcţia factorului celui mai tare, oscilând poate uneori, când într'o parte,

când în alta, după fluxul și refluxul energiilor în conflict; dar rămânând în definitiv biruitoare una din ele.

Sunt cazuri când influențele exterioare par covârșitoare.

Și deodată elasticitatea impulsiilor interne primordiale svârle în lături apăsarea cauzalității externe. Și felul adânc al omului iese la iveală, în bine sau în rău.

Acesta a fost cazul Prințului Enric. Fondul lui bun, cu resorturi puternice, neînfrânte de înrâuririle mediului, a izbucnit impetuos din profunzimile structurii lui morale și și-a proectat impozant în afară atitudinea unei firi superioare neșovăitoare.

Explicația aceasta ne-o sugerează însuși Shakespeare, care l-a creat pe Enric V în dramă, după Dumnezeu în istorie.

Incă dela începutul primului act, Shakespeare ține parcă să prevină spectatorii că în sufletul Prințului Enric este un fond bun, sănătos, normal, și că cele ce se vor vedea, în decursul dramei, ca manifestări urâte ale lui, nu exprimă caracterul adevărat al personalității lui, sunt trecătoare.

Aceasta se formulează în unul din acele *monoloage* în cari marele poet nu face să se exprime numai anumite gânduri și intenții de ocazie ale personajelor, ci uneori, ca în cazul de față, ceva mai mult, ceva mai adânc, ceva de dincolo de linia pragului conștiinței, *ceva din natura insondabilă a inconștientului.* E o licărire de proector, o tresărire de lumină aruncată în întunecimile profunde ale ființei umane, unde se elaborează forțele directive ale destinului, în structura înnăscută, încă necunoscută, a ființei.

„Vă cunosc eu acum pe toți, spune Prințul Enric, când rămâne singur după plecarea din camera lui, — în frunte cu Falstaff, capul tuturor răutăților —, a derbedeilor cu cari pusese la cale chiar o lovitură tâlhărească la drumul mare. Vă cunosc pe toți, și *vreau câtva timp să protejez capriciile desfrânate ale trândăviei voastre". „Când voiu părăsi această purtare destrăbălată"*, adăogă el, comparându-se cu strălucirea unui diamant pe un fond întunecos, *schimbarea va fi cu atât mai impresionantă, cu cât va fi mai neașteptată".*

Vorbește aci mai mult *instinctul* inexprimabil din fundul nepătruns și neschimbător al *inconștientului,* decât chibzuiala deliberată a momentului trecător, în curgerea neîntreruptă a conștiinței de toate zilele.

Acel imperativ hotărîtor al personalității morale permanente înnăscute a biruit în contra influențelor mediului înconjurător, când s'a declarat și s'a pronunțat isbitoarea metamorfoză sufletească a Prințului moștenitor, devenit Rege.

8

Ce-ar fi fost, dacă pornirile înnăscute ale Prințului Enric ar fi fost de acord și ar fi mers paralel cu perversele sugestii ale mediului decăzut? Ar fi fost realizarea spectacolului dezastros, ce sângera inima Regelui Enric IV, când și-l închipuia.

Marele Judecător, a cărui conduită dictată de *Lege,* îl jignise pe Prinț, ar fi fost înlăturat, cu sfaturile lui cu tot, aruncat în dis-

grație, poate în închisoare, sau cel puțin deportat la cine știe câți kilometri de reședință, în surghiun pe vieață. Camarila lui Falstaff s'ar fi instalat la putere, cu toate măririle promise de Falstaff cetei lui. Cel puțin deocamdată; căci nimic nu poate prejudeca statornicia regelui și permanența în camarilă a celor ce o compun. Statornică nu rămâne decât *instituția* camarilei și porunca nestăpânită a instinctelor regelui de a fi satisfăcute. Și cum, deși imutabile în esența lor, ele pot varia în modalitatea cerințelor momentane, cei cari pot sluji actual de mijlocitori și realizatori a patimilor stăpânului puternic, se pot schimba, după împrejurări. Azi o camarilă, mâine alta, fiecare durabilă atât cât satisface setea nesățioasă și formele capricioase ale patimei. Și recrutate când dintr'un strat social, când din altul. Suflete de slugi se găsesc în toate categoriile vieții publice.

Dar interesele vieții de stat?

Ce interese? Ce veiață de Stat? Ce Stat? Vorbe sau simple mijloace pentru interesele vieții personale ale regelui.

Coroana, pe care Prințul Enric o lua cu atât respect și evlavie depe patul tatălui său, va fi ori respinsă cu dispreț, ori răpită cu rapacitate prădalnică depe capul altuia, nu spre a o slăvi, ci spre a o înjosi.

Jurământul pe „Lege"? Numai ca să-și bată joc de jurământ și de *lege*. Ce e „onoarea"? O vorbă goală, simplu aer, l-a învățat Falstaff. Iar „Legea"? O hârcă ridiculă, chiar de ar fi „Legea Legilor", cum i-a spus tot Falstaff.

Dacă va veni în contact — și va veni, ca rege — cu temeliile societăților normale, cu familia, cu religia, cu structura și aspirațiile poporului, va veni ca să-și râză de ele. Familie, dacă vreți, va întemeia, și încă nu una, mai multe, pe rând sau deodată. De biserică se va apropia, ca să spurce sfintele ei daruri și odăjdii, cu gândul lui de elev al lui Falstaff și cu fățărnicia unui ateu deghizat în preot. Va lua în deșert numele poporului, ca să-și vâre până'n coate mâinile în comorile lui, pentru satisfacerea tuturor poftelor nelimitate, așa cum prevăzuse tatăl său Enric IV, chiar dacă ar scufunda totul în mizerie și rușine.

Căci, încă odată: Ce e „onoarea"? O vorbă. Ce e „Legea"? O babă caraghioasă... Cine se închină la ele? Niște proști și niște lași! Omul deștept și curajos încalecă pe ele, ca pe niște cai de lemn, făcuți pentru jucăria copiilor.

Ce noroc pentru Anglia că toate aceste orori au fost înlăturate; că au triumfat, în firea lui Enric V, puterile geniului său bun, înăscute în structura lui instinctuală.

Toată prveliștea vieții publice de stat a țării s'a luminat și apoteozat, deodată, cu metamorfoza Prințului Enric, realizată ca prin minune, în clipa urcării lui pe tron.

9

In această răsturnare radicală a valorilor morale și directivelor subiective, Shakespeare parcă a vrut să prezinte intuiției un caz opus celui arătat în drama lui Richard III, — ca să mărginim

comparația numai la cele două mari drame, reprezentate pe scena Teatrului Național din București, acum câțiva ani în urmă.

In Richard III avem natura diabolică, adânc, iremediabil perversă, a unui criminal născut, al cărui suflet nu-și putea găsi mulțumirea, decât în distrugerea fericirii și a vieții altora. Manifestările lui ocazionale de amabilitate, de bunătate, de generozitate, cuvintele lui bune, promsiunile lui, jurămintele lui, lacrămile lui desperate de legământ și devoțiune, nu erau decât cursele unei fățărnicii, care își întindea firele otrăvite de paianjen monstruos, spre a prinde în ele victimele naive și încrezătoare, ce-i cădeau în cale sau pe cari le urmăria cu perseverență.

Sub vălul artificial al convenientelor externe, clocotia isvorul permanent al stricăciunii morale, care isbucnea și infecta mediul.

La Enric al V-lea, din potrivă, vălul artificial de corupție sub care trăia în mediu, ca sub un costum înșelător de bal mascat, a fost rupt și svârlit în bucăți de isbucnirea conștientă a bunei lui naturi ascunse, care, ieșind la iveală, ca o renaștere și înălțare, a proectat asupra mediului lumina aspirațiilor ei ideale.

Acesta este faptul, o minune care își găsește în ea însăși o explicație suficientă. O natură bună, înnăscută, care inviază din adâncimi insondabile și se ridică poruncitoare, asvârlind în lături, ca o piatră de mormânt, natura rea, adventivă, parazitară.

10

O nouă mărturie a sincerității desăvârșite, a superioarei lui valori autentice de cârmuitor ne vine din precizarea „specificului" înscris în fondul bun înnăscut al naturei Prințului Enric.

El era predestinat a fi Rege.

Predestinat a fi rege nu este numaidecât acela care ajunge pe tron, prin dreptul de succesiune, ori pentrucă se coboară din regi. Nu. Pe un tron regal poate să se urce, după toate drepturile exterioare, și un om care se arată, apoi, că era mai potrivit pentru altă îndeletnicire socială. Nu locul ocupat indică menirea naturală, ci destoinicia, pasiunea, dragostea meseriei, cultul închinat scopului ei.

Menirea profesională de rege, ca și orice altă meserie socială, e opera fatală a unui *destin*, nu un aranjament al omului și al legilor lui.

Destinul te atrage cu farmecul mistuitor care adesea distruge. In jocul destinului ești instrument care se sfarmă în cântecul unei armonii supra-individuale. Iți ridici și îți porți pe umeri crucea pe care te vei înălța la culmile răstignirii pentru un plan al vieții universale, cosmice. Și, în astă pironire pe înălțimea idealului, îți găsești singura fericire a existenței tale trecătoare.

Priviți-l pe Prințul Enric, în intimitatea cugetului, lângă patul unde zace regele, tatăl său, pe care-l crede mort. E singur. Nu paradează. Nu joacă un rol convențional pentru spectatori.

Cum i se înfățișează lui *Coroana regală*, ce va trebui s'o poarte ? Dela început, ca *o sfântă coroană de spini*.

„Dece oare coroana, această tovarășe atât de tulburătoare, se află aci sub căpătâiul lui?

„O, strălucită tortură: Ingrijorare vrăjită...

„O, Maiestate! când te așezi pe ființa care te poartă, ea te simte cum simți o armură bogată, purtată în arșița zilei: *te arde și te apără, tot odată*".

Este întocmai ideia ce-și făcuse de „Coroană" tatăl său Enric al IV-lea.

Când l-a crezut pe Prințul moștenitor grăbit să-i ia locul, după el, la tron, îi zice:

„O, copile. Tu cauți mărirea care te va sdrobi".

Și atunci Prințul, în genunchi, îi mărturisește sincer gândurile ce l-au frământat, când a văzut Coroana la căpătâiul patului pe care-l credea culcat în somnul de veci.

— I-am vorbit Coroanei, ca și cum ar fi fost înzestrată cu simțire, și am mustrat-o. „Grijile ce dai, au ruinat vieața tatălui meu; tu care ești aurul cel mai nobil, ești aurul cel mai rău... Tu care ești cea mai frumoasă, cea mai slăvită, cea mai renumită, ai devorat pe cel ce te poartă".

„Cu astfel de învinuiri, Suveranul meu leal, am luat-o și mi-am pus-o pe cap, adresându-mă ei ca unui dușman care, sub ochii mei, a asasinat pe tatăl meu. Dar dacă mi-a otrăvit ea vreodată sufletul cu vreo mișcare de bucurie, dacă mi-a smintit ea vreodată gândirea cu vre-o adiere de orgoliu, dacă cea mai mică ideie de rebeliune sau de vanitate m'a împins, cât de puțin, să-i adresez puterei ei vre-un surâs de dorință, să mi-o ridice Dumnezeu pentru totdeauna depe capul meu, și să mă facă deopotrivă cu cel mai jos vasal, care nu îngenunchiază înaintea ei decât cu respect și cu spaimă".

Cu sentimentul de *respect și teamă,* cu acel fior de religiozitate, cu care creștinul credincios s'apropie de sfânta grijanie, așa stă sufletul Prințului Enric în fața Coroanei regale.

Se teme de ea. Știe chinurile ce-i va aduce. *Dar nu fuge de ea.* Nu fuge, fiindcă are către ea o chemare divină. E ceva în el care poruncește să-și plece fruntea înaintea acelei Coroane, căci un destin înalt vine să i-o așeze pe cap.

O, dacă din fundul firii lui inconștiente, o altă chemare, nu cea regală, de jertfe, i-ar if șoptit să nu-și îngroape tinerețea, cu avântul ei vibrător de vieață, bogată în plăceri de tot felul, să nu și-o îngroape în pușcăria călugărească a datoriei, pentru iluzia unei glorioIe trecătoare, ca toate pe pământ, altul ar fi fost gestul lui. Ar fi fugit de coroană. Descurce-se sau încurce-se cu ea cine o vrea, cum o putea. Nu-l interesează. Nu-l privește. El rămâne cu raiul lui pământesc cunoscut. Și s'ar fi dus în tovărășia amuzantă a lui Falstaff, regizorul genial, inepuizabil, al tuturor drăciilor cu haz.

Și încă asta tot ar fi fost o atitudine, la urma urmelor cinstită, francă, leală. Voi cu lumea voastră, eu cu a mea.

Dar ce prăpastie de anarhie morală, dacă perversitatea firii lui adânci, din pornire proprie or din sfaturi diabolice ale unui Falstaff, l-ar fi făcut dela început sau mai târziu, după o răsgândire,

să pună stăpânire pe Coroana regală, ca pe *un mijloc* nepreţuit în serviciul viţiului, al destrăbălării lui detracate, al anarhiei morale şi sociale !

Ar fi fost tocmai de ce se temea regele Enric IV, când credea pe fiul său Enric un stricat nelecuibil, cum se arătase până atunci, şi prevedea, îngrozit, ce are să fie în Anglia când succesorul său, Enric V s'o sui pe tron.

„Acum a sosit momentul să fie batjocorită legalitatea. Enric V e încoronat ! Sus, vanitate ! Jos demnitate regală ! Afară de aici voi toţi, înţelepţi consilieri ! Veniţi din toate ţinuturile ţării, să vă adunaţi la curtea Angliei, voi paiaţe ale libertinajului ! Ţări vecine, iacă ceasul să vă scăpaţi de murdăriile ce vă supără. Aveţi voi vre-o spurcăciune de neruşinat blestemat care înjură, bea, îşi petrece nopţile în orgii, fură, asasinează, şi cunoaşte arta de a săvârşi crimele cele mai vechi într'un mod cu totul nou ? Fiţi fericite: veţi scăpa de ticăloşiile lui. Englitera va auri îndoit, întreita lui infamie. Englitera iî va da slujbe, onoruri, putere, căci Enric V va rupe desfrâului botniţa constrângerii, şi orice câine turbat îşi va putea înfige colţii în carnea oricărui nevinovat. O, bietul meu Regat, bolnav de loviturile răsboiului civil ! Tu, pe care toată vigilenţa mea n'a putut să te smulgă din ghiarele desordinii, ce vei face tu acum, *când desordinea însăşi va fi însărcinată să te păzească ?* O, tu vei deveni un deşert sălbatec, populat de lupi, vechii tăi locuitori !"

Dar n'a fost aşa, fiindcă în fundul fiinţei prnţului Enric V nu stăpânea stricăciunea bolnăvicioasă a desechilibrului, a viţiului, ci poruncea *vocaţia puternică a unui destin de Rege.* Ordinului fără replică al fatalităţii se supunea el, fără şovăire, când, cu lăcomia unui gest aproape violent de hipnotizat, îşi punea pe cap coroana regală încărcată de toate greutăţile aspre ale unui martiriu.

„Iacă-o aci, aşezată pe capul meu, acea Coroană, pe care Dumnezeu s'o apere. Şi de aci n'o vor putea să mi-o smulgă toate puterile lumii concentrate în braţul unui urias..."

E sentinţa unui destin care se pronunţă; este glasul unei vocaţii care vorbeşte.

Un rege *de vocaţie,* nu un aventurier şi parvenit al Tronului, e un educator al poporului. Nu speculează defectele supuşilor, ca să tragă foloase din ele. Le reprimă, ca să îndrepte, nu le încurajează, făcând apel la ele, întreţinându-le, ca să profite. Evocă, dimpotrivă, din natura omenească, pornirile bune, simţul demnităţii, respectul adevărului, cultul Dreptăţii, ca să domnească în glorie.

Aşa cum a procedat Prinţul Enric, devenit rege, cu ticălosul Falstaff, cu duhul neruşinării, al lichelismului linguşitor şi târâtor, personificat în Falstaff ?

Cum a depărtat Hristos duhul ispititor al Satanei.

„Te gonesc, sub pedească de moarte, la zece mile depărtare de persoana mea !"

Cu perspectiva unei răsplăţi pentru îndreptarea lui :

„Şi când voi afla că te-ai îndreptat, îţi voi acorda înaintări în proporiţe cu meritul tău".

Și cum a procedat față de omul care întrupa în el spiritul ordinii, al dreptății, al demnității, al legii, chiar când căile acestora ar fi putut înfrunta unele dorințe de dominație ale unui suveran capricios și tiranic ?

„Iacă mâna mea. Vei fi ca un părinte pentru tinerețea mea. Voi ști să-mi plec cu smerenie voința după îndreptările D-tale, înțelepte și încercate".

Ce operă divină de educator al poporului ! Biciuitor al vițiului, stimulator al virtuții !

Un rege de vocație, e un delegat al Providenței pe pământ.

De aci înainte, iată-l pe Prințul de Coroană, devenit *Rege*, călcând cu pas sigur în calea menirii lui. Orice vorbă, orice faptă e în armonie desăvârșită cu ținta vieții noui ce i-a croit-o Providența, încă din prima clipă a zămislirii lui. Noua lui vieață este *nouă* prin arătarea ei în ochii oamenilor; în realitate, ea este *cea veche,* mai veche decât vieața risipită în atmosfera criminală a lui Falstaff, veche prin acea primordială structură morală înnăscută, care cerea poruncitor să iasă la iveală, să se realizeze.

Și s'a realizat.

I. Găvănescul

Maiu, 1938.

T Ă C E R E

Biroul tău ce-o viață'ntreagă
De cărți, hârtii era'ncărcat,
Când te-ai sculat în mare grabă,
Cui l-ai lăsat, cui l-ai lăsat?

Te-ai ridicat în clipă-atuncea;
Ultimii pași cum te zoreau!...
Se îngâna ziua cu noaptea,
Und'te duceau, und'te duceau?

Păreai cuprins de nepăsare
Lăsându-ți cărți și-ai tăi copii...
Ce-a fost în inima ta dragă,
Tu poți să știi, tu poți să știi....

Plecai spre zări mult mai mai senine,
Pe care poate le doreai.
Când părăseai pe veci o lume,
De ce tăceai, de ce tăceai?

27 Noemvrie 1940.

D U P Ă 2 7 N O E M V R I E

O, cum te văd, întins și rece!
E-adevărat, tot a'ncetat?...
Mă prind durerea ce nu trece
Și-un plâns prelung, neîncetat;

Adânc și greu el o să fie.
Nu-mi pot da seama, s'a sfârșit?
Te duci de azi în veșnicie
Fără să știm: te-au chinuit?

De-au întărit a lor păcate,
Cum erai bun, tu i-ai iertat.
Văd că ai trei degete-adunate
Ca pentru cruce de'nchinat!....

Florica D. Chirescu

EUGENIU NICU

S E R E N A D A

IN SOL MAJOR

Op. 2

PENTRU ORCHESTRĂ DE COARDE SAU SEXTET

II.

SCHERZO

Allegro con brio.

FINE

TRIO

Andantino

stacc. ritard.

mf

stacc.

mf

stacc.

mf

grazioso ritard.

fp

a tempo stacc. ritard. tr

mf

stacc.

stacc.

mf

Scherzo D. C.

SCULPTORUL FRIEDERICH STORCK

Sâmbătă în 26 Decemvrie 1942, deci a doua zi de Naşterea Domnului s'a săvârşit întru Domnul *Friederich Storck*, una dintre cele mai reprezentative figuri din viaţa noastră plastică, părintele unei întregi generaţii de sculptori români.

Cu un an în urmă sculptorul *Jalea* scria, cu multă autoritate şi competinţă, în revista noastră, câteva aprecieri asupra maestrului Storck, care fără îndoială exprimau sentimentul general, subliniind integritatea, caracterul, bunătatea şi întreaga sa atitudine nobilă faţă de viaţa dela începutul carierii lui artistice până la cea din urmă şi vecinică despărţire.

„In adevăr" — spune sculptorul Jalea, cu prilejul aniversării a 70-a dela naştere a lui Storck — „n'a existat artist şi coleg mai preţuit de către ceilalţi colegi ai săi, nici profesor mai iubit de elevii săi şi nici prieten mai încercat şi mai respectat ca maestrul Storck, în această mică lume a artelor şi care este a noastră, în această ţară. Iată pentru ce locul pe care-l ocupă d-sa între noi, este un loc bine definit şi bine conturat. Artist de valoare, profesor minunat, om drept şi loial, coleg fidel şi devotat prieten întru artă, d-sa a fost şi rămâne între noi un cavaler, ţinând o cumpănă a dreptăţii şi un arbitru în toate împrejurările, întotdeauna cerut de toţi şi de toţi acceptat. In această zi de sărbătorire se cade să aruncăm o scurtă privire asupra artistului şi asupra omului, care şi-a construit o operă de artă şi prin artă şi-a întregit o personalitate dintre cele mai minunate"...

Acum, când acest desăvârşit şi integru artist nu se mai află printre noi şi, ţinând sama de rolul ce l-a avut în vremurile care nu se mai pot numi de începuturi, căci este vorba de o adevărată epocă de desvoltare şi înflorire a artelor plastice la noi, din 1900 până azi, Friederich Storck cu toată modestia sa rămâne o glorioasă figură în galeria artiştilor făuritori ai acestei epoci, colaborând la temelia aşezării şi trainiciei ei.

Este deci firesc să ne oprim o clipă şi, cercetând omul şi scrutându-i opera, să cunoaştem atmosfera şi mediul culturii noastre de atunci, căreia Friederich Storck i se integrase pe deplin, din preţuire şi din marea sa dragoste pentru Ţara şi Naţiunea Românească.

Vom nota câteva date biografice necesare observaţiilor şi ideilor generale asupra vastei opere a acestui artist.

Sculptorul Friederich Storck a urmat cursurile liceului Sf. Gheorghe şi Sf. Sava, iar în anul 1893, cu diploma de absolvire

dela Şcoala de Belle Arte din Bucureşti, unde fusese elevul sculptorului *Ion Georgescu*, el însuşi fost elev al lui *Karl Storck*, pleacă la *Muenchen* cu neţărmurit dor de a pătrunde tainele artei sale, cutreerând muzee şi lucrând în Academia de Stat cu profesorul *Rühmann*.

Datorită aptitudinilor sale excepţionale, se distinge în curând şi după primul trimestru devine elev la compoziţie. Lucrarea de absolvire a Academiei *„Aruncătorul de piatră"* ca dimensiune peste mărime naturală, concepută cu vădit dinamism şi executată cu energică hotărîre, se bucură de un răsunător succes, autorul primind în anul 1896 marea distincţie „medalia de argint".

Timp de 6 ani, cât a studiat teoretic şi şi-a modelat practic personalitatea artistică, a realizat o serie întreagă de *busturi* şi *statuete*, cari au atras admiraţia cercurilor artistice, amatorilor şi colegilor. Ele au fost expuse la Muenchen în expoziţiile *Sezession*, *Glasspalast*, *Kunstverein*, ca şi la altele din *Berlin*, *Karlsruhe*, *Viena*.

SF. LUCA — SF. IOAN
(Detaliu la sarcofagul E. Alexandrescu, Craiova, 1907)

Era încunjurat de colegi, al căror nume formează astăzi mândria Ţării: *Ştefan Popescu*, *Kimon Loghi*, *Spaethe*, *I. Strâmbulescu*, *Basarab*, *Băncilă*, *Cecilia Cuţescu* ş. a. Majoritatea acestora a alcătuit nucleul, care a dat fiinţă *Tinerimii Artistice*, societate care există de 40 ani. Astfel maestrul Fr. Storck face parte integrantă încă de mult din mişcarea noastră artistică, zidind împreună cu ceilalţi edificiul de artă, care mai târziu avea să ne creeze un loc de cinste printre naţiunile din occident.

Indrăgostit al naturii, plin de tinerească înflăcărare, sculptorul Fr. Storck face o călătorie trecând Alpii pe jos, din Bavaria, peste munţi, prin văi, pe lângă lacuri şi gheţari, timp de zece zile „într'o perfectă şi fericită dispoziţie"..., mărturiseşte într'o scriere dedicată mamei sale, lucrare plină de spontaneitate şi admiraţie către natură.

Călătoriile devin pentru dânsul o mare pasiune şi o permanentă şcoală: poposeşte prin oraşele Italiei *Verona*, *Vincenza*, *Genova*, *Padova*, *Venezia*, *Florenza*, *Roma*, *Neapole* ş. a.; în faţa capod'operelor talentul său capătă proporţii şi dorinţa de a crea devine mai arzătoare. Sculptorul scrie în notele sale: ...„entusiasmat şi co-

pleșit de toate frumusețile picturale, sculpturale și arhitectonice, pe care le-am văzut, totul a fost o desfătare pentru mine, timpuri de neuitat. La Florența am cunoscut bine operele lui *Donatello*, ale lui *Michel Angelo*, ca și galeriile *Uffizi* și *Pitti*, care mi-au rămas zilnic hrana sufletească și prilej de a mă simți fericit, de a mă identifica cu marea epocă a *renașterii italiene*"... Altă dată pleacă la Constantinopol, Atena, Olimp, pe urma *sculpturilor grecești*; la *Paris* în mai multe rânduri, unde admiră pe *Rodin*, uriașul stăpânitor al timpului.

Incurajat de succese, întărit în elan, se înapoiază la București, și-și continuă activitatea artistică, ale cărei realizări îmbogățesc necontenit patrimoniul artelor românești, ilustrând în același timp o viață de om plină de conștiință, răspundere și talent.

MARCU MATEI
(Detaliu la sarcofagul E. Alexandrescu, Craiova, 1907)

Creația se îndreaptă spre mai multe genuri, astfel un număr foarte mare de busturi după natură, începând cu cel al *Regelui Carol I*, care, mulțumit, comandă și pe cel al *Principelui Carol*, atunci în etate de $5^1/_2$ ani, apoi busturile *Regelui Ferdinand*, al *Reginei Maria*, fiecare acordându-i câte 5—6 ședințe.

In urmă vin unele după altele comenzile busturilor de oameni politici: *I. I. C. Brătianu, I. Ghica, Lascăr Catargiu*, și foarte mulți alții; *Mitropolitul Șaguna, literați, compozitori, poeți*, toți intelectuali distinși ai Țării, busturi cărora Storck știe să le dea expresivitate, psihologie și ținută. Pe lângă ele apar 5 *capete de țigănci* redate cu exotismul lor cuceritor. Unul dintre ele intitulat *„Alexandrina"* este o capo-d'operă, care reamintește busturi celebre din Renașterea italiană. Sculptorul Fr. Storck este considerat cel mai bun portretist, neîntrecut până acum de altul la noi. Două *autoportrete* sunt admirate în numeroase expoziții din străinătate, executate fiind în piatră de el însuși ca și toate lucrările tăiate în marmoră tot de dânsul; de aceea și vibrația de viață, formele păstrându-și frăgezimea și modelajul intact, ca în frumosul bust al soției sale, *d-na Cecilia Cuțescu Storck*.

Remarcabile sunt și busturile monumentale: *Eminescu, Beethoven, Goethe, Schiller*, comandate pentru Teatrul Național; monumentul lui *Eminescu* așezat poetic pe fondul unui parc în Galați;

Dobrescu-Argeş pe piaţa principală din Curtea de Argeş; *Munteanu-Murgoci* la Balcic şi altul în parcul Muzeului Geologic din Bucureşti; *Eliade Rădulescu* din piaţa oraşului Târgovişte; *doctorul Obrejă* în în faţa spitalului de boli nervoase; *Legionarul Roman* înalt de 5 metri aşezat, pe vremuri, la una din laturile Arcului de Triumf, opera arhitectului *Antonescu*; statuia *„Adevărul"* în marmură depăşind mărimea naturală, în faţada Tribunalului; opt *cariatide* în palatul

Fr. Storck : *„Madonă"*

Cantacuzino; două grupuri, în piatră, *Industria* şi *Agricultura* pe faţada Băncii de Credit Român; altele, două, pe faţada palatului administrativ din Galaţi, ca şi *monumentele artistice funerare* ale locotenentului *Pleşoianu* şi mai cu seamă al familiei *Seceleanu*.

In tendinţa dominantă către clasicism, fără oboseală, cu pătrundere, conştiinciozitate şi răbdare caracteristică marilor artişti, Friederich Storck studiază mai întâiu modelul după natură, adâncind pentru a-i smulge tot ce e viaţă şi expresie, evidenţiind ceea

ce este caracteristic individului, pentru ca în urmă să simplifice până la monumental, stilizând, căutând forma definitivă în care să se cristalizeze trăsăturile modelului spre a atinge perfecţiunea întrezărită de el.

In acest spirit sunt concepute *statuetele*, majoritatea în bronz, ca *„Adolescenţa"*, în care respiră odihnă senină şi mişcare a lene, care stimulează gândurile şi îndeamnă spre visare, ca şi în opera *„Abundenţa"*, creaţia favorită a artistului, pentrucă aici a stabilit o soliditate, o forţă, care să caracterizeze ideea de plenitudine, de abundenţă, — deci însuşi principiul vieţii. Concepută într'o armonioasă proporţie, dând fiinţă unui frumos nud de femee, artistul

Fr. Storck : *„Spre infinit"*

execută formele după natură în vederea unor linii mari şi concentrate pentru a ajunge la desăvârşită expresivitate a statuei, prin trăsăturile clasice ale capului, prin frumuseţe, severitate şi caracter ale întregului.

Membru fondator al Societăţii Numismatice, Fr. Storck a lucrat şi numeroase *plachete şi medalii*, cu aceleaşi înalte preocupări ale artei.

Perfecţiunea formei şi expresia lăuntrică — iată caracteristica realisărilor acestui creator. *Grupul celor 4 Evanghelişti* dela mausoleul Gheorghieff îşi impune măreţia prin simplitatea sculpturii, în stil bizantin. Aci s'au întâlnit artele surori: arhitectura, mausoleul: opera lui I. Mincu — şi sculptura : capo-d'opera maestrului Fr. Storck.

In plina sa maturitate, artistul a participat totdeauna cu lucrări de ale sale la expoziţii internaţionale, fiind remarcat, elogiat,

distins. La Barcelona i s'a conferit medalia de aur, în scrierile italieneşti, cari vorbesc de „bienalele din Venezia"—Friederich Storck este un nume cunoscut.

De sigur că aceste timide rânduri nu împlinesc golul unei prezintări de amploare, pe care strălucitul reprezintat al plasticei româneşti o merită. Ci numai slujitorul unei arte surori — literatura —, care a avut fericirea să cunoască pe marele artist, ţine să aducă un pios omagiu Statuei spirituale a aceluia care este şi va rămâne în istoria sculpturii deschizător de cale şi îndrumător al destinelor tinerii sculpturii româneşti: Friederich Storck.

I. E. Torouţiu

LUCRĂRILE SCULPTORULUI FR. STORCK

Cap de expresie (Italian).
Aruncător de piatră. Exp. la Glaspalast, München 1898. Expoziţia universală, Paris în 1900. Medalia de argint.
Pentaţiunea, la 1897, statuetă în bronz. Pinacoteca Statului, Bucureşti, Salonul oficial, 1899, Nr. cat. 256. Exp. la Viena, München, Berlin, Hamburg.
Bustul pictorului Widmann. Exp. la Glaspalast. München 1898.
Autoportret,, la 1898, gips. Col. artistului. Exp. la Glaspalast, München, 1898; în piatră, Salonul oficial, 1899, Nr. cat 266.
Clownul, 1898, statuetă în bronz. Muzeul Simu, Bucureşti. Nr. cat. 390. Exp. la Glaspalast, 1898. Salonul oficial, 1899. Nr. cat. 258. Expoziţia jubilară, Bucureşti 1906.
Adolescenţa, statuetă în bronz. Exp. la Glaspalast, München, 1899. Salonul oficial, 1926. Nr. cat. 348.
Inocenţa, statuetă bronz. Salonul oficial, 1899. Nr. cat. 257
Bustul Regelui Carol I, marmură. Pentru Ministerul Instrucţiunei Publice.
Bustul Principelui Moştenitor Carol, 1900, marmură. Col. Regală. Exp. la Glaspalast, München. O copie în marmură, col. artistului.
Bustul lui I. C. Brătianu, 1900, marmură. Creditul Rural, Bucureşti.
Bustul lui Ion Ghica, 1900, marmură. Creditul Rural, Bucureşti.
Bustul lui Lascăr Catargiu, 1900, marmură. Camera Deputaţilor.
Bustul lui Menelas Gherman († 1899) marmură. Senat.
Resemnarea, 1901, statuetă.
Bustul lui Anastase Simu, 1901, marmură. Muzeul Simu, Bucureşti, Nr. cat. 392.
Moş Costache, 1902, bronz. Muzeul A. Simu, Bucureşti, Nr. cat. 391. Expoziţia jubilară, 1906, Bucureşti.
Bustul Florica Condus, 1902, marmură.
Statuia Dr. Codrescu, 1903, marmură. Spitalul din Bârlad.
Cei 4 evanghelişti, 1903-1905, bronz. Capela Gheorghieff, cimitirul Bellu, Bucureşti.
Bustul „Moş Florea", 1903, marmură. Pinacoteca Statului, Bucureşti.
Bustul lui Spiru Haret, 1904, marmură. Camera Deputaţilor.
Bustul compozitorului Castaldi, 1904. Pinacoteca Statului, Bucureşti. Expoziţia internaţională, Veneţia, 1906.
Aurora, 1904, statuetă în bronz.
Cereştor, 1904, statuetă în bronz.
Pocăinţa, 1904, statuetă în marmură. Muzeul A. Simu, Bucureşti. Nr. cat. 393. Expoziţia Internaţională. München, 1905.
Bustul lui I. Heliade Rădulescu, 1905, marmură. Monumentul din Târgovişte.
Opt. cariatide pentru sala de recepţie a palatului Gh. Cantacuzino, Bucureşti, 1905, marmură.
Gigantul, 1906, piatră de Rusciuc. Parcul Carol I, Bucureşti.
Adevărul, 1906, statue în marmură (comandată pentru faţada Palatului de Justiţie din Bucureşti).
Pe gânduri, 1906, statuetă în bronz. Expoziţia internaţională, Veneţia, 1906.
Bustul mitropolitului Şaguna, 1906, bronz. Răşinari.

Bustul pictorului Octav Băncilă. München.
Bustul pictorului Kimon Loghi, München.
Bustul general Pastia, 1904.
Bustul pictorului Pericle Capidan, München.
Eva, statuetă, 1906.
Bustul Panaiotidis. Giurgiu, 1905.
Monumentul și bustul Stoenescu, 1906.
Monumentul Prințului Mavrocordat la Miroslava.
Bustul pianistului Boscoff, 1907.
Bustul prof. Ionescu-Gion, 1907, Pitești.
Agricultura și Industria. 1907, statui în marmură. Fațada Palatului administrativ din Galați. Reducție în bronz, 1917. Pinacoteca Statului, București.
Bustul lui Niculescu-Bratu, 1909, Col. Regina Maria.
Bustul d-nei prof. Cecilia Cuțescu-Storck, 1909, marmură. Muzeul A. Simu, București, Nr. cat. 394.
Bustul Principesei Maria, 1910, marmură, Ministerul lucrărilor publice și la Municipiul București.
Bustul Prof. Laurian, 1910, marmură.
Bustul Monteoru-Buzău, 1910.
Monumentul războiului de neatârnare, 1910. Statuia unui Dorobanț, în bronz, Cislău (Buzău).
Monumentul lui Eminescu, 1911, Galați.
Bustul lui Procopie Cazotti, 1911.
Bustul lui Burileanu, 1911, bronz.
Agricultura și industria, 1912. Grupuri în piatră de Rusciuc. Banca de Credit Român, București.
Bustul lui Constantin Boerescu, 1912, marmură. Senat.
Bustul lui Tache Anastasiu, marmură, Academia Română.
Bustul directorului W. Dikin, 1914.
Bustul d-nei Maria Bragadiru, 1915.
Bustul Regelui Ferdinand I. 1915, bronz. Ministerul de Interne. Banca de Credit Român, București.
Tristețea, statuetă în marmură.
Sărutul, 1916, grup bronz. Col. Reginei Maria; marmură, col. artistului.
Iubirea, 1917, grup marmură; bronz, col. Dr. Cantacuzino, București.
Bustul poetului Macedonschy, 1917, bronz. Col. artistului. Salonul oficial, 1924. Nr. cat. 235 și 1934, Nr. cat. 333 (un exemplar la Municipiul București în bronz, pentru un monument public).
Cinci capete de țigănci, Nr. 2, Sanda, 1905. Nr. 4, bronz, Salonul Oficial, 1924. Nr. cat. 236, Nr. 5, Floarea, marmură, Salonul oficial, 1932, Nr. cat. 333.
Bustul directorului Seculici, 1920.
Legionar roman, 1921, figură decorativă pentru vechiul Arc de Triumf, București.
Bustul lui Goethe, 1922, bronz, Teatrul Național, București.
Bustul lui Schiller, 1922, bronz, Teatrul Național, București.
Bustul primarului Procopie Dumitrescu, 1923.
Bustul Gabrielei Storck, 1924, marmură. Col. artistului, Salonul oficial, 1925. Nr. cat. 326.
Salomea, 1926, statuetă în bronz. Col. artistului, Salonul oficial, 1926, Nr. cat. 239.
Bustul Prof. Minovici, 1927.
Bustul lui Mihail Eminescu, 1929, bronz. Salonul oficial, 1929, Nr. cat. 271.
Bustul lui Beethoven, 1930, bronz. Opera română, București. Salonul oficial, 1933, Nr. cat. 290.
Bustul Prof. Gh. Munteanu-Murgoci, 1932, bronz. Liceul Balcic și grădina Muzeului Geologic. București. Salonul oficial, 1932. Nr. cat. 331.
Bustul lui Dobrescu-Argeș, 1933, piața principală din Curtea de Argeș
Alte busturi: gen. Anghelescu, Dr. Schachmann (1933), Dr. Al. Obreja (1935), Principesa Dudu Cantacuzino (1935), Bünger, B. Gaiser, Göbel, T. Kaizer, Rasidescu, Zehnter, Zweifel, D. M. Bragadiru (1938), Orăscu, Monteoru, Pâcleanu, Evloghie Gheorghieff (1912), Micșunescu, Mih. Ionescu-Călinești, D-na Dichiu, Loewenbach, D-na Dawis, Dr. Sinici, Arh. Zagoriț, Avocat Chețianu, 1914, Craiova, Marilena Bodescu pentru Teatrul Național, 1918. Georgescu Chirou, 1919. D-l și D-na Chercea, 1928, etc., Mihail Enescu Pitești, ș. a.

Pământul Mumă, statuetă equestră (argint); Femeie dormind; Femee culcată; Resemnarea; Spre infinti; Mister; In contemplare; Abundenţa; Salomee culcată. In repaus; Un grup; Cântecul dragostei; Dans-vals; Un ciobănaş; Femee şezând cu pisica; Femee supărată şezând, ş. a.

Bust de expresie:Madona în bronz şi marmură.

Baso reliefuri, medalioane, medalii şi plachete, Reliefurile Regelui Carol I şi al Reginei Elisabeta (1897). Domnitorul Ştefan cel Mare şi Regele Carol I (Academia Română, 1905). Maria, Mântuitorul şi Evanghelistul (medalioane în bronz, Craiova. Adam şi Eva. Cain şi Abel. Izgonirea din Paradis, Despărţirea, Muza poetului (hall-ul casei ing. Stăncescu, Bucureşti; Sfidarea. Jan Lahovary. Emil Miclescu, Fraţii Capşa. Mauriciu Blanc, Dr. Toma Ionescu, Dimitrie Sturdza, Louis Basset. Niculae Grigorescu, Dr. Gerota. Arhitectul Mincu. General Manu cu d-na. M. Vaschide. P. S. Aurelian. Poetul Cerna, Dr. Felix, Autoportret, etc. etc

Un cofret, omagiu, cu 2 basso-reliefuri mici, dăruit Regelui Carol I de către automobil-club

Monumentele funerare: Luca Niculescu, 1906; Locotenent Pleşoianu, 1913; Magistrat Floreanu, 1909; Monumentul Seceleanu, 1911, Buzău; Mavrojani, Iaşi, 1909; Poulopolo, 2 sarcofagii în bronz pentru d-na Alexandrescu Craiova, 1906 ; Sarcofagiu Mihai Viteazul, 1912, Târgovişte; Sarcofagiu Radu cel Mare, Mânăstirea Dealului, Târgovişte, şi altele.

I. E. T.

C R O N I C A   L I T E R A R Ă

CHARTE DE ÎNVAȚIATURA PENTRU FOLOSURI MORALE ȘI PHISICE PRE SAMA FIILOR SEI SCRISA ȘI COMPUSĂ DE GEORGIU DOBO PREOTUL ROMANESCU DIN SATUL-MICU (1811—1861).

Câteva zile plăcute de vacanță petrecute la baia Geoagiului, din județul Huniedoarei, mi-au dat prilejul să cunosc un volum manuscris, care cuprinde notițe autobiografice și memorii contemporane de pe la mijlocul veacului al 19-lea.

Autorul acestui volum cu vreo 270 pagini, în format 4°, este un preot de sat, care nu se deosebește de confrații săi contemporani de cât prin simțul istoric, ce îl caracterizează. Era, se vede, un preot cărturar, care nu numai citia cu plăcere cărți, mai ales din literatura clasică, latină, ci mai avea și bunul simț de a însemna la răvașul vieții sale tot ceeace i-se părea lui vrednic de a fi însemnat, măcar pentru fiii săi și cum zice: pentru „posteritatea târzie a familiei sale". Conștient, că face parte dintr'o familie cu vechi ascendenți eroici, el ținea ca și fiii săi, și toți descendenții familiei, să știe acest lucru și să perpetueze din neam în neam pomenirea străbunilor glorioși.

In cele câteva zeci de zile, ce am petrecut într'o vară lângă apele căldute ale isvoarelor alcaline din Geoagiu această carte, cu foi de hârtie groasă și albastră, și cu scrisoarea ei bărbătească, scrisă mai mult în latinește decât în românește, mi-a fost o tovarășe zilnică, bună lecuire împotriva plictiselilor obișnuite la băile provinciale. Iată de ce cred, că o resumare a acestor pagini învechite, pusă în firul vieții autorului lor, poate să intereseze și pe alți iubitori de a cunoaște viața neamului din Ardeal în trecutul său mai apropiat.

Era de 36 ani părintele Gheorghe Dobo când s'a hotărît să-și câștige o carte, cu foi multe și curate, pentru a-și pune pe paginile ei tot ce va crede vrednic de însemnare... Cartea a comandat-o anume la legătorul de cărți, din Alba-Iulia, care a strâns-o în table tari, cu călcâiu de piele lucie, pe care a imprimat 5 flori aurii, ca niște trandafiri galbeni. Și era mulțăm'nt în sufletul său Părintele când s'a văzut cu ea gata, și într'o zi de iarnă a început a scrie, cu o pană de gâscă, pe care anume și-a tăiat-o singur...

Lăsând o foaie curată a început să scrie pe a doua, și anume titlul cărții, întocmai cum urmează:

Charte de Invațiatura pentru Folosuri morale și phisice pre sama Fiilor sei scrisă și compusă de Georgiu Dobo Preotul romanescu din Satul-Micu.

Quumque dies venit, postquam tibi nulla dies est
Non totus moreris vivusque videris in illis

(n. b. idest in filiis tuis)

Marci Palingenii Stellati
Zodiacus Vitae, Lib. 5.

vers 526 et 527.

Kisfaleu la anu 1847.

Versurile latineşti, puse ca motto pe pagina titulară desluşesc pe deplin rostul însemnărilor pe cari intenţionează Părintele Gheorghe să le facă. Rost intim familiar, pentru edificarea propriilor săi fii — Mihail şi Ignat — cari sunt mai mărişori.

Nu se mulţumeşte însă cu un singur *motto*. Pe pagina următoare, înainte de a-şi începe „învăţătura" propriu zisă, el mai adaugă o pagină de versuri din Horaţiu: Epistolarum Libro I. — Ep. 16, pag. 463.

Aceste continui împănări a spuselor sale cu citate latineşti din autorii celebri caracterizează în mod special scrisul său, precum şi întreagă şcoala Blajului, din care a ieşit. Şi e caracteristic. Foloseşte mai mult poeţii anticităţii clasice, decât sfintele Scripturi ale bisericii creştine, al cărui preot este. Deşi tot ce scrie în această carte poartă incontestabil pecete bisericească şi se referă mai ales la viaţa contemporană a bisericii. Insăşi prima învăţătură, ce o dedică fiilor săi şi târziei remăşiţe a Familiei noastre Doboiane" — li-o adresează ca un archiereu, într'o scrisoare pastorală trimisă fiilor săi duhovniceşti.

El începe astfel:

„Iubiţii mei fii!
Dar voue dela Induratul Dumnezeu, ajutor şi spor întru toate, ce ve vor fi voue şi familiei noastre de treabă şi folos, — iar dela mine, Preotul din Satu-mic, părintească binecuvântare în numele Atotputernicului şi Multînduratului D-zeu, Sabaoth-Iehova".

Apoi continuă:

„După cum mi-a spus bunul vostru moş, dulce, Tata mieu, şi bătrânul unchiu, ver primar al tatălui mieu, Nicolae Dobo, care ajunsese aproape la 100 ani în viaţa aceasta pământească, cu mintea întreagă şi sănătoasă, — ba după cum însuşi, de sine-mi oblicii,

Peatra Scandelii, de care s'au împiedecat, şi întru care, mai mult decât în altele, s'au simţit oamenii familiei noastre, a fost însurăciunea cea fără băgare de seamă şi fără de luare aminte, cu cine se însoţesc, — şi căsătoria lor cea mai de multe ori poftorită, după cum din nenorocire li-s'a întâmplat mai adeseori moartea femeilor sale — de care D-zeu să ve păzească! Ei n'au putut zice, sermanii, nici a se lăuda, nici cei mai însemnaţi batar, cu cea ce a lăsat însemnat despre sine vechiul Roman în îndoitul înţeles, că şi bine, şi îndelung, a vieţuit cu buna sa soţie, unde aşa a scris pe peatra mormântului: Cajae Aeneae Uxori meae quadraginta novem annis sine querella convixi (Soţiei mele Caja Aenea cu care 49 de ani am convieţuit fără sminteală).

Ca să ilustreze păţaniile nenorocite ale antecesorilor săi, Părintele Gheorghe aminteşte câteva cazuri din familia sa, bogată oare când, şi scăzută, în avere, la urmă.

„Cine a fost, în Ighiu, mare, ca Anghel Dobo? — zice el. *N'a fost lui altul asemenea, nici cu averea, nici cu virtutea. Nu se făcea fără el nici o judecată în tot Ighiu! El era* Borbiro *(judeţul vinurilor! Ighiul şi întreg ţinutul e vestit de vinurile sale), la oraş; ci mai în urmă scăpătase, cât nu avea nimica. Şi cine l'a cumpănit la aceasta? Nu altu, fără soţia sa, Halmăgiana, a doua muiere, ce i-a cărat toate la fraţii ei, în Ighiel.*

Cine a fost ca unchiu Nicolae — ver bun a Tatămieu? Gazdă bună, crisnic şi cantor la biserică, om harnic şi tare glumeţ în viaţa sa, vornic plăcut la ospeţe, însă mai norocos dacă barem cu 15 ani mai curând ar fi murit, ca să

nu poată mânca atâta din moșiile avitice, la care ca să le bage zălog, poate l'au mai și îndemnat iarăși a doua a sa muiere, ce era din Straja, ca să nu remână moșie slobode fiului său fiastru, George (de la ceialaltă muiere) care acum locuia în Daia, hrănindu-se și susținându-și familia de pre moșia nemeșească, care în zestre cu muierea sa o căpătase".

De acestea și altele asemenea pățănii dorind să-și scutească fiii și toată posteritatea Doboiană, el le dă sfaturi părintești, expuse pe vreo 10 pagini largi, pe cari nu e cu putință, nici trebuință să le reproduc. Sfaturile lui se resumă la aceste puncte:

Casa și agoniseala sunt dela părinți; iară soția bună și înțeleaptă este dela Dumnezeu, care o dă cui voiește, dar mai cu seamă o dă bărbaților curați și temători de Dumnezeu. De aceea curățenia trupului și a sufletului în deosebi li-o pune la inimă. Ca îndreptar la alegerea celei ce vor vrea să și-o ducă de soție, le recomandă următoarele principii:

1. In trup sănătos să aibă minte sănătoasă. Feriți-vă de familiile ofticoase și bolnăvicioase.

2. Să fie de neam bun. Nu înțeleg neam mare, ci neam cu moravuri bune. In punctul acesta se fericește, că a avut mamă din neamul episcopului martir Inocențiu Clain (Maria Clain de Sadu).

3. Aleasa să aibă ceva avere de zestre. După zisa înțeleptului: *Filia bene morala, satis dotata.* Dar mai bine una sărmană, din părinți buni, bine crescută, decât una cu avere multă și făloasă muiere.

4. Să ascultați de părinți, și să nu vă socotiți pe voi destul de înțelepți în acest punct.

„Pentru că părinții mi-au spus, cum zisei, că acestea au fost causa de căpetenie a scobălțirei familiei noastre, am scris acestea pentru îndreptarea voastră, și spre abatere dela cele ce ei nu s'au oferit.

Anticii noștri străbuni la Roma în lucrurile cele mai de mare preț se foloseau de cuvintele preconului, ce eșia înainte și striga: Venite manibus puris et pectore puro. *In acest chip, în lucrul cel mai căpetenie, ce va să hotărească norocirea sau nenorocirea voastră și soarta familiei noastre, ve-am eșit și eu înainte cu aceste părintești sfaturi. Numai de veți fi păzit în junia voastră mânile și inima curată de necurăție, familia ne va culege fructele îngrigirei părintești. Pentru acea dimpreună cu Preconul roman ve rog la Altarul cel sfânt alui Dumnezeu apropiați-ve cu mânile curate și cu inima curată, și veți fi norocoși!*

Scris'am în Satul-mic alias Kisfaleu
11 Febr. 1847

al vostru Tată și voitor de bine
George Dobo
preot românesc

Inainte de a cunoaște cartea, ce ne servește cu material în firul expunerilor, cuvine-se să cunoaștem autorul ei, care a mai scris și alte cărți, ce nu știm de mai există sau nu. Poate s'au pierdut, poate zac ascunse prin vreo arhivă. De una din ele, în cartea ce avem înainte, la paginile 14 și 32 se pomenește, numind-o Cartea întitulată după modelul lui Petru Maior: *„Predice sau învățături"*, în care și-a eternisat unele din învățăturile sale. Indeosebi se pomenește predica rostită la mormântul antecesorului său preot din Satul-Mic, Mihail MIrza, De loc din Galthin, (jud. Alba) acest preot a ajuns la boală, care i-a luat vederea, și nemaiputând sluji, a fost pus la un fel de pensie, lăsându-i spre fofolosință jumătate sesiunea parochială din Satul-mic. Așa că succesorul său Gheorghe Dobo trebuia să se mulțumească cu jumătate sesiune, de 4 jughere, a parochiei sale. Șapte ani a trăit astfel alături de antecesorul său orb, pe care a ajuns să-l așeze spre veșnică odihnă.

Cât de mult am vrea să cunoaștem cuvântul cu care a petrecut la mormânt pe orbitul său frate în Christos cu care și-a împărțit prescura 7 ani de zile ale tinereței și preoției sale.

Din masivul Munților Apuseni pornesc 5 râuri mai de seamă: Cele trei Crișuri, cel alb, cel negru și cel repede; Arieșul și Ampoiul. Primele două Crișuri curg spre apus, iar cel repede spre miazănoapte întâi, apoi spre apus, pela Oradea-Mare și se varsă în Tisa. Arieșul curge spre răsărit și se varsă în

Mureş, din sus de Ocnele-Mureşului. Numai Ampoiul curge spre miazăzi, înspre Ţara-Românească, şi se varsă în Mureş, din sus de Alba-Iulia. Ampoiul, în vechime se varsă în Mureş pe 2 ramuri, unul cel de acum, celălalt cam pe la Teiuş. Intre aceste două ramuri se ridică un deal mare, care străjueşte deasupra întregului şes al Mureşului şi al gurii Ampoiului, şi-i zice: Bilagul. După acest deal, cam acolo unde se despărţiau, când se despărţiau, cele două ramuri ale Ampoiului, este aşezat târguleţul Ighiu, comună cu un vechiu trecut istoric.

Biserica românească din Ardeal a fost supusă înrâuririi calviniste, peste 150 de ani, dar numai oficialitatea, vlădică, protopopii şi preoţii au simţit ceva din această nefastă influenţă: au simţit umilirea. Chipul de episcop calvin presida toate sinoadele bisericei ortodoxe române, fiind adus la şedinţă, pe un tron purtat pe umeri de protopopii români, întocmai cum este dus Papa dela Roma la unele procesiuni din San-Pietro pe aşa numita *sede gestatoria.* Incolo, afară de unele instituţii de organisare şi unele mici obiceiuri, vârîte şi în popor, masa credincioşilor a rămas, grosso modo, neinfluenţată de rebela sectă a calvinismului.

Ighiul a avut un rol important în istoria calvinismului. Bod Petre, istoriograf ungur al Transilvaniei, era preot calvin al Ighiului, şi se pare că era bine înzestrat cu de toate bunătăţile pământului. Eclezia calvină era bogată, veniturile pastorului erau numeroase. Se şi laudă într'o scriere a sa, zicând :

„Până ce am trăit printre ei, am avut, har Domnului, din prisosinţă, pâne, vin şi bani de cheltuială, de am putut da şi altora destul. Am şi dat unde a fost lipsă şi vrednicie".

Pânea va fi fost ea bună, că din revărsările de oarecând ale Ampoiului bună pâne creşte şi acum. Dar vinul întrece multe produse din Ardeal. Vinul dela Şard, Ighiu şi Cricău au fost întotdeauna de cât au sădit Saşii, sau chiar Geţii, viile, şi până astăzi e vestit de delicios.

Regiunea aceasta e de o rară frumuseţă. Şi pe vremea când la Alba-Iulia era *Apulum* străbunilor noştri Romani, locurile din jurul Ighiului erau de vilegiatură. Drumurile romane, cărămizile însemnate cu pecetea Legiunei a XIII se găsesc prin ogoarele scormonite azi de plugurile strănepoţilor din Satul-Mic, Şard şi Ighiu. In dosul târguşorului se înalţă, piscuri interesante din Munţii Moţilor. Peatra Craivei şi Peatra Cetii dominează întreg jurul, şi atrag atenţia pasagerilor cari trec cu trenul pe la Teiuş şi Alb-Iulia. „Peatra Craivei", zisă şi „Peatra Caprii" pare un pisc ascuţit, — dar dacă te urci sus constaţi că are o lărgime de poţi învârti car cu patru boi. Am urcat-o şi eu odată şi am rămas încântat. Acolo se găsesc resturi de ziduri vechi. O cetate întărită a dominat această înălţime, care priveghiază, ca o sentinelă, valea Ampoiului şi a Mureşului. Pe vremea lui Mihaiu Viteazul, cetatea era întreagă, şi cine ştie dacă n'a urcat şi Viteazul Arhanghel al Unirii pe o clipă a neamului, ca să se uite peste Ţara ce a luat în stăpânire. La Cricăul învecinat, ce se întinde pe sub raza din Peatra Caprii era conacul unei moşii domneşti pe vremea lui Mihaiu. Pe la 1880 viteazul Axente Severu, luptătorul dela 1848, ţinea în arendă moşia cu conac dela Cricău; acum nu ştiu pe mâna cărui Israilit a încăput.

Şi astăzi încă Ighiul îşi ţine locul datorit situaţiei sale geografice şi trecutului său de Târg de sub Munte. E sediul de plasă al unui pretor şi are 4 biserici. Românii, peste 1000 de suflete, sunt împărţiţi aproape egal între cele două biserici surori: cea ortodoxă orientală, şi cea ortodoxă unită. Mai sunt vreo 200 de catolici latini şi vreo 200 de calvini, toţi unguri. Şi, fireşte, sunt vreo 100 de evrei; doar suntem într'un „târg".

In Ighiul acesta al viţelor de vie şi al frământărilor microscopice a confesiunilor şi limbilor felurite din Ardeal, s'a născut omul nostru, Gheorghe Dobo, ca fiu al nobilului Vasile Dobo de Rusca şi al soţiei sale, Maria născută Clain de Sadu, fiica protopopului Ioan Clain de Sadu, paroch în Cugir, fost capelan castreus al grăniţerilor. Acest Ioan era nepot de frate al Episcopului Inocenţiu născut George şi a trăit lângă unchiul său până la moarea exilatului, în Roma, 1768. La 27 Iulie 1811 a fost botezat de părintele Nicolae Joviani, mai târziu egumen al călugărilor Basilitani din Blaj, fiind naş de botez nobilul român Nicolae Dobo, văr al tatălui său.

Era al doilea fecior la părinţi. Botez mare trebue să fi fost la casa fruntaşului din Ighiu în ziua acea de 27 Iulie după călindarul vechiu. Desigur, că şi părintele Joviani, va fi gustat din vinul bun al Doboieştilor, care pe toţi cei de faţă îi va fi făcut joviali, dar mai ales pe Părintele Joviani. El a închinat

un pahar de vin pentru Părinţii şi pentru fiul seu sufletesc George, fără a presimţi că acela îi va urma în cariera preoţească. De altfel din familia Dobo a mai fost un preot tot în Ighiu, înainte de unirea cu Roma, Ioan Dobo. Biserica aşa numită „din Deal" a Ighiului, păstra o inscripţie, din care se vedea că s'a clădit sub păstoria cinstitului Ioan Dobo.

Copilul, boboc rumen şi cu păr bălaiu, era privit cu o dragoste deosebită de părinţii săi, şi de toate rudeniile, care veniau pe la casa lor, ca să-i vadă. După obiceiu îi puneau la cap câte un semn, ca să aibă somn bun; mulţi, mai ales femeile, îi puneau câte un fir de busuioc, „ca să fie cu noroc".

Merita această preocupare de viitorul său acest copil, că doar era de bun neam născut.

Din tată viteaz, şi neam de viteji; după mamă era viţă aleasă de preot, care a dat bisericii şi un mare vlădică, poate pe cel mai strălucit vlădică al bisericii româneşti din Ardeal, marele vlădică luptător şi martir Inocenţiu Micu Clain, cavaler de la Sadu.

Sabia şi crucea se încrucişiau ca un simbol la căpătâiul leagănului acestui puişor, Gheorghe Dobo.

Familia Dobo s'a distins la anul 1552 întru apărarea cetăţii Agria (Eger), în frunte cu Ştefan Dobo, comandantul Cetăţii, care cu puţina sa oştire de 2000 oameni, a apărat această cetate atacată de o oştire turcescă de 125.000 oameni. După atacuri şi năvăliri furioase, în care au pierdut 40.000 de oameni Turcii au trebuit să se retragă ruşinaţi, şi să lase comandantului Ştefan Dobo, care nu pierduse decât 300 de oameni, o glorie peste veacuri. Această vitejie i-a adus şi o mare recunoştinţă din partea împăratului Ferdinand, numindu-l curând după acea guvernatorul Ardealului, dimpreună cu un alt român, de obârşie din familia Chendi sau Cândia. Erau vremuri de mari fapte şi mari îngrijorări acelea, când Ungaria lupta pentru existenţa sa cu Turcii; când nu se uitaseră faptele de vitejie mântuitoare ale lui Iancu Huniade Corvinul şi ale fiului său regele Mathia. Era vremea când şi pe scaunul arhieresc cel mai înalt al Ţării Ungureşti ajunsese tot un Român, acel fiu de Domn din Muntenia, Nicolae Vlahus, al cărui frate Ioan, era, în acelaş timp, jude primar la Sibiu.

In diploma de numire, cu care Ştefan Dobo era împuternicit gubernator al Transilvaniei, dimpreună cu un alt român din familia Cândea, alăturia de numele Impăratului Ferdinand stă şi semnătura Cancelariului său, Nicolaus Olahus, Archiepiscopus Strigoniensis, m. p.

Fapta de vitejie a lui Ştefan Dobo l-a înscris în analele Ţării şi chiar în inimile patrioţilor unguri, ca pe un Ungur de baştină, deşi el era de pur sânge românesc. După mentaltiatea de atunci, când în faţa duşmanului comun, care erau Turcii, toţi creştinii se socoteau fraţi şi luptau împreună Ungurii, cu Românii din Ardeal şi Ungaria, ba chiar împreună cu Românii din Moldova şi Muntenia — nu se făcea, ca azi, aşa strictă deosebire după naţionalitate, nici şovinismul unguresc nu era cunoscut încă. Astăzi însă putem constata pentru stabilirea adevărului istoric, că şi acest erou plin de glorie în faţa Ungurilor, era Român, ca şi noi, român de sânge, de limbă şi de lege.

Eroul dela Agria — cântat pe toate strunele poeţilor maghiari, — nu avea copii. Avea însă doi fraţi, Dominic şi Francisc. Din viţa lui Dominic se trage familia lui Dobo, cunoscută nouă, şi pruncul botezat la 27 Iulie 1811 reprezenta cam a zecea generaţie a acestui arbore genealogic dedus din trupina eroică a gubernatorului ardelean din veacul al 16-lea.

Faptul nu e o noutate pentru cercetătorii istoriei naţionale. George Bariţiu l-a relevat în „Gazeta Transilvaniei" — mai bine zis în suplimentul ei literar: *Foia pentru Minte, Inimă şi Literatură*, nr. 22, dela 17 Marte 1847. El îl scoate din Istoria lui Istvanfi-Gephardi. Dar sunt o mulţime de documente, cari verifică acest lucru, pe cari familia Dobo le-a păstrat, în copie sau original, şi pe cari Memorialul preotului românesc din Satul-mic le consemnează, cu toate detailurile lor, dimpreună cu arborele genealogic, până în zilele autorului acestui memoriu, toate fixate frumos, în limba latinească pe pag. 138—148.

Ni-o spune, ce e drept, însuşi autorul, descendent al eroicului neam de Dobo, că autorităţile ungureşti n'au voit a-i recunoaşte ca descendenţi direcţi din viţa eroului dela Agria şi a gubernatorului Transilvaniei, — dar explică în acelaş timp cauza acestui refuz.

In anul 1603, când o ciumă grozavă a pustiit ţara pricinuind o foamete ne mai pomenită în Ardeal, familia Dobo, care locuia în Alba-Iulia, a sărăcit, şi

s'a stins aproape de tot, Istoria Transilvaniei, scrisă de Lupu Bethlen (Wolfgangus) descrie, la începutul cărţii a 13-a, în colori înfiorătoare pustiirile ciumei şi foametei din 1603 şi 1604. După spusele tatălui său, care le-a auzit dela părintele său, om care a trăit peste 100 de ani şi a auzit şi el dela al său bunic, de asemenea nonagenar, povesteşte, că din întreagă familia a rămas în anul pustiirilor fatale un singur descendent Petru Dobo, băiat de 16 ani, care s'a refugiat la Ighiu, adoptat de un nobil Joan Gergely. Acesta avea o fată, Sofia, pe care Petru a luat-o de soţie şi a rămas moştean în Ighiu. Păstrându-şi ritul oriental, ca un credincios al bisericii neamului său, a fost cam dispreţuit de Domniii maghiari, cari erau toţi sau catolici sau calvini, dar el in acest chip şi-a mântuit familia, cu toată tradiţia ei frumoasă, pe seama neamului nostru. Incă înainte de Unirea cu Roma, a bisericii ardelene, dela 1700, această familie a dat Ighiului un preot harnic, al cărui nume Ioan Dobo, s'a înscris între ctitorii vechei biserici din Deal, iar mai apoi primind dimpreună cu ceilalţi mulţi unirea cu Roma, a mai dat un preot, ce avea să se ridice din acest prunc, care după tradiţia familiei din partea mamei sale era anume menit, din fragedă copilărie, să se facă preot.

Obârşia ilustră a lui George Dobó e şi mai limpede şi mai bine dovedită în ce priveşte înrudirea sa după mamă. In privinţa aceasta el însuşi ne păstrează un document pe care îl transcriem aci în întregime pentru originalitatea lui.

Adeverinţa bătrânilor din Cugır

Noi aci subscrişii, la cuvioasa cerere a onoratei Preutese a Teiuşului, Maria Viorel, a Domnului paroch român Gheorghe Dobo, facem cunoscut tuturor cărora se cuvine a şti, şi în cunoştinţa sufletelor mărturisim, cumcă ştim apriat, că fostul odinioară Parochul nostru şi Capelan al Regimentului, D. Joan Clain a avut frate pe Samuele Clain, Jeromonah din Blaj, şi alt frate, pe care noi nu-l ştim.

Joan Clain a avut fete trei, dintre care Maria a fost măritată în Ighiu după Nobilul Vasile Dobo a cărora fiu este onoratul paroch al Teiuşului Gheorghe Dobo, şi Eva, după fostul nostru Protopop Nicolau Sanciali, şi a treia a murit fără rămăşiţă.

Despre aceasta întărim cu sufletele şi cu punerea degetului la nume.

Cugir, 18 Febr. 1855.
prin Vasilie Fleacă m. p.
notariu Locului.

* *Pavel Sugariu*
* *Georgie Lelutz*
* *Petru Dărab*
* *Joan Tănasie*
* *Filimon Marginean*
Bătrâni de pe acele vremuri peste 80 ani din Cugir.

Pentru autenticitatea acestei adeverinţă subscriem şi cu oficiosul sigil întărim în cunoştinţă.

L. S.
George Bercianu m. pr.
par. gr. cat. Cugir, şi notariul Tractului.

Nicolau Sanciali m. pr.
Paroh gr. cat. Cugir

Acest document ne evocă o epocă de tragic eroism al Ardealului. Epoca Episcopului Inocentiu Micu Clain, care a început lupta pentru drepturi naţionale ale Românilor din Ardeal, lupte cari deşi în forme bisericeşti, sunt începutul şi temelia luptelor programatice ale revendicărilor noastre naţionale. Inimosul Episcop, întemeietorul şi alcătuitorul Blajului, care a mutat reşedinţa episcopească

din Făgăraş, pe moşia princiară dela Blaj, şi a încercat să întemeieze un oraş românesc la începutul veacului al 18-lea (1738), a trebuit să plătească cu amare suferinţi îndrăzneţile sale pretenţiuni, fiind nevoit să se refugieze la Roma, sub scutul Papei, spre a evita temniţa care-l aştepta, şi să petreacă acolo în exil şi lipsuri mulţi ani, până s'a îndurat Dumnezeu să-l aşeze la odihna drepţilor săi, îngropat fiind în biserica SS.-lor Sergiu şi Bach numită: Madona del Pascolo.

Strănepotul, conştient de legătura dintre el şi marele Episcop exilat, a însemnat în cartea sa şi epitaful ce-i păstrează pomenirea până azi, astfel:

Joanni Innocentio L. B. Klain
Valachorum, Graec. Ruth. Rascianorum
Episcopo Togarasiensi
qui
A Carlo VI et M. Theresia Rom. Imperatoribus
Pro sua Ecclesia pro suo que populo
Plurimis impetratis Beneficiis
Provincia sancte pieque administrata
De Ecclesia, de Principe, de Patria O. M.
Tandem aetale viribusque confectis cessit Episcopatu.
Vixil annos 76 .
Abiit IX Kalend. Octobr. 1766.
Joannes Clain Fratris filius amoris dolorisque
M(onumentum) P.(osuit.)

Acest Joan Clain, care după textul însuşi al Epitafiului din Roma a ridicat monumentul Episcopului Inocenţie, era fiul unui frate al preasfinţitului exilat, el era frate cu vestitul scriitor, ieromonahul Samoil Clain, şi cu unul Oprea, care a rămas, se vede, în vatra părintească din Sadu, de lângă Sibiu, vatră ce se vede până în ziua de azi. Acest Oprea a avut un fecior Efraim, pe care călugărul Samuil Clain l-a dus la Blaj la şcoală, şi l-a dat ucenic în arta tipografică, iar mai târziu, când marele istoriograf a ajuns revisor al cărţilor româneşti pe lângă tipografia regească din Buda, l-a dus cu sine acolo şi i-a câştigat o bună situaţie la acea vestită Tipografie. Acest Efrem Clain a ajuns moştenitorul legiuit al unchiului său călugăr, mort la Buda şi şi-a câştigat şi diploma nobilitară cu atributul de „Munthiul". El a întemeiat o fundaţie de burse pentru ajutorarea studenţilor săraci care există până în zilele noastre şi este administrată la Mitropolia din Blaj.

Ca nepot al Episcopului, Samuil Clain a învăţat filosofia şi teologia la Roma deodată cu Petru Maior şi Gheorghe Şincai. Celălalt frate al său, mai tânăr, Joan, a însoţit pe Episcopul la Roma când s'a dus acolo, ca într'un exil de bună voie. 16 ani a petrecut Joan Clain cu unchiul său la Roma, făcând şi el oarecari studii, până ce a aşezat spre odihna de veci trupul unuia dintre cei mai neodihniţi archierei luptători ai neamului nostru. Apoi s'a întors acasă aducând cu sine toată puţina moştenire, mai mult religioasă, ce rămase după prigonitul şi martirisatul episcop.

A adus între altele memoriile episcopului, purtate din tinereţile sale până la moarte, memorii ce se păstrează şi azi la Biblioteca Centrală din Blaj. Apoi cărţile rămase după el şi unele piese din costumul lui.

Imbrăţişând şi el cariera preoţească, se căsători cu o nepoată sau soră din Cut a canonicului Isidor Alpini, fiul protopopului Alpini de acolo. Cutul, unde era moşia Seminarului din Blaj, câştigată sub Petru Paul Aron, era pe atunci ca parochie mare reşedinţa protopopească a districtului. Curând, ajunse protopop şi Joan Clain, nepotul Episcopului, şi anume în Veneţia de jos din Ţara Făgăraşului, apoi fu mutat la Cugir, ca protopop şi capelan castrens al Regimentului grăniţeresc.

Una, anume Maria, din fiicele acestui distins protopop, care 16 ani petrecuse în Roma şi trebuia să aibă deci o cultură aleasă, a fost mama fericită a pruncului Gheorghe Dobo, care fu botezat în 27 Iulie 1811 la Ighiu.

Fericită mamă, de care fiul său de atâtea ori îşi aduce aminte, deşi nu

a avut parte de iubitoarea ei îngrijire decât până la vârsta de 11 ani; și totuși nu o pomenește de cât tot numai cu cuvinte scăldate în evlavia sufletului său: duioasa mamă, evlavioasa maică, „pia mater" când scrie latinește.

Din spusele ei a prins el de mic copil și tradiția înrudirii cu marele Vladică Inocentie.

„Dacă te vei face popă — îi zicea duioasa sa maică — *și tu te vei duce la Roma, cum a fost moșul tău".*

Auzind aceste vorbe adeseaori repetate, copiii de vârsta lui Gheorghe le-au prins și au început a le discuta, în felul lor pe stradă, și au început a-l batjocori, strigându-i pe uliță: — *„Iacă popa dela Roma!* — *Iacă popa dela Roma!"*

— *Părinte, părinte ! Ce zi e astăzi, spune-ne și nouă !*

Și bietul popă dela Roma se supăra și alerga acasă, la tatăl său, plângându-se de gura neostoiților copii din Ighiu, rugându-l să-i bată, ca să nu-l mai batjocorească.

„Botjocura" aceasta mai avea și alt tâlc. Intre lucrurile rămase după moartea Episcopului Inocențiu și aduse de nepotul său Ioan, acasă, era și un capucium (o chiveră mic() de mătasă violetă. Mama lui Dobo o păstra între scumpeturile ei, într'o ladă. Băiețașul Gheorghe a dat peste ea și și-a potrivit-o pe cap. Vesel și mândru a alergat așa la măicuța sa. Ea mirată, l-a îmbrățoșat și l-a sărutat, și-l învăță să n-o puie pe frunte, ci pe ceafă, că așa se cade. In curând apoi i-o luă din mână, spunându-i: *„Lasă-o puiule, până-i crește mare, și vei fi trimis la Roma, ca unchiul tău, și te vei sfinți, atunci să porți tu aceasta"*... Copilul însă se îndărătnicea, o cerea, și-o punea pe cap, și fugea la uliță printre copii, cu căciulița de mătasă, care oare când acoperia capul înfierbântat de cele mai mărețe și îndrăzneeț idei ale unui păstor de turmă...

De atunci se va fi pornit vorba copiilor de pe ulițele Ighiului:

„Popa dela Roma; popa dela Roma! Spune-ne ce zi e astăzi?"...

Cât de deosebite — și totuși asemănătoare — erau curentele de înrudire cu personalitățile istorice, ce se coborau, de departe, prin veacuri, asupra copilului cu ochi albaștri ce alerga, neștiutor de ce poartă în sine, pe ulițele Ighiului de sub Munții revoluției lui Horia.

De o parte o moștenire de ostaș răsboinic oțelit în lupte de apărare împotriva mohamedanilor Turci, dușmanii sfintei cruci și a tot ce este creștinesc. Această luptă contra dușmanilor Crucii i-a pus pe străbunii noștri într'o solidaritate oarecare și cu țările învecinate, care deși stăpânite de Unguri și de alte neamuri, aveau totuși și locuitori de neamul nostru, în mare număr.

De multe ori s'au întâlnit pe câmpiile de luptă din văile Dunării — sub steaguri și comandă deosebită, dar sub acelaș stindard de apărare, simbol al creștinătății, frați români din Moldova, Muntenia, Ardeal, Banat, Timoc și Țara Ungurească. Mai ales în vremurile lui Ioan Huniade, pe care legenda populară îl numește Iancu dela Huniedoara și Iancu Sibianu, tatăl mărețului rege Mathia al Ungariei. Acest amestec de Român cu Român, și de Român cu Ungur, cu Neamț, cu Sârb și alți creștini, în luptele contra Turcilor a frământat o conștiință de mai largă solidaritate creștină între oamenii din porțile orientului, cari se deosebiau pe atâtea alte și mai ales pe chestiuni confesionale, ce învrăjbiseră ascuțit mințile între Răsăritenii ortodocși și Apusenii catolici.

După cum în zilele ce trăim vedem pe Catolicii, cari ascultă de cuvântul de ordine dela Roma, manifestând sufletește contra Bolșevicilor celor fără de Dumnezeu, din Rusia, cari prigonesc clerul ortodox și profanează bisericile creștine, batjocorind cele mai sfinte obiceiuri creștinești și alături de catolici sau după pilda lor vedem o cruciadă de manifestări, platonice, ce e drept, din partea tuturor creștinilor ortodoxi, anglicani, luterani și de tot felul, câți țin la legea creștinească, în Europa ca și în America, în așa chip erau prin veacul al 15 și al 16-lea, chiar până aproape la 1877, toți creștinii din vecinătatea Turciei, fără deosebire, într'o solidară luptă de apărare contra acelor fanatici

păgâni, cari râvniau să subjuge Europa şi să stângă numele de creştin — ţintind — cum zice Eminescu al nostru despre sultanul Baiazid — ca

Din prestolul dela Roma
Să dau calului ovăs...

Angajaţi la o luptă aşa de crâncenă şi grea cum era oprirea năvălirei Turcilor, toţi creştinii, apuseni şi răsăriteni, Români, Unguri, Nemţi, Sârbi şi Bulgari se simţiau fraţi. Deosebirile dintre ei — cari mai mult se accentuau atunci pe teme confesionale religioase — se mai domoliau şi făceau loc unor sentimentele mai înalte, cari îi cimentau într'un bloc frăţesc comun, scut împotriva aceleiaşi primejdii.

Din această epocă a solidarităţii creştine venia Iancu Huniade şi o lungă generaţie de eroi ungro-valachi, cari au făcut zid de apărare a creştinătăţii din piepturile lor viteze.

In focul acestor lupte reînviau, în fiecare din ei, după neamul său, virtuţile străbune.

Cam aşa, cum ne spune un autor vechiu despre oastea de grăniţerii Secui şi Români, care s'a întemeiat mai târziu sub Maria Theresia şi Iosif al II-lea, tot în acelaş scop, zicând:

„Toată această miliţie grăniţerească, care avea moşie şi familie şi în timp de pace se ocupa cu agricultura şi îngrijirea vitelor, era celebră de credinţa, vitregia şi statornicia sa. Ea a dovedit, şi mai dovedeşte, ce înseamnă iubirea reciprocă de patrie, pentrucă nici când nu s'a predat duşmanului, nici când n'a fugit în faţa lui, ci din contră comandată a da năvală asupra duşmanilor sau a li se împotrivi, mai curând şi-a jertfit viaţa decât să se fi retras, aşa încât îţi vine să crezi, că Hunii şi Românii, cei mai vestiţi cultivatori ai virtuţilor militare au reînviat din nou în strănepoţii lor. ...„Ut crederes protoparentes Hunos et Romanos vrtutis militaris omnium celeberri mos promotores, în pronepotibus suis revixisse". — Poemation de secunda Legione Valachica, ed. II Magno-Varadini 1830. Pag. 38).

Intre aceşti eroi luptători contra Turcilor era şi Ştefan Dobó de Ruszka, apărătorul cetăţii Agria, care s'a distins aşa de glorios în 1552. Numele de Dobó e unguresc şi înseamnă „aruncător"; denotă deci prin însuşi numele familiar o obârşie de luptător, aruncător de săgeţi, şi se ştie că Românii erau între cei mai distinşi arcaşi, cari aruncau la sigur săgeţile lor purtătoare de moarte în duşmani. Atributul nobilitar din „Rusca", ne indică obârşia geografică, de unde venia familia săgetătoare. Şi Rusca aceasta e în Bănatul Severinului, unde e şi acum Buia-Rusca (Ruszkabámja) şi că populaţia de pe acolo e curat românească, din străvechile vremi ale colonizării Daciei nu mai încape îndoială.

Pe acele vremi era o largă pătură de viteji nobili români în jurul Regelui Ungariei şi nu e de mirat când însuşi Regele, cum e Mathia, s'a înălţat prin propria virtute, la tron. Alăturia de Rege mai erau Români şi în cler, — a doua oaste a Ţării, cum a fost Mitropolitul Nicolae Olahus — Valahul — înrudit cu familia regelui Mathia, care ajunsese Archiepiscop de Zagrab, apoi de Agria, şi în fine Primate al Ungariei şi cancelarul Regelui Ferdinand. El a contrasemnat — pentru că probabil el a propus — numirea nobilului român, Ştefan Dobó, eroul dela Agria, de guvernator al Ardealului.

Nu mai puţin nobilă era moştenirea sufletească ce venia copilului dela Ighiu dela unchiul său după mamă, dela Episcopul Inocenţie Micu Clain. Nu era o moştenire de războinic cu arme ucigaşe, ci tot o moştenire de luptător, luptător cu armele spiritului şi ale adevărului pentru dreptate şi libertate.

Solidaritatea ocasională de mai lungă sau scurtă durată, ce se închegase între popoarele creştine, apusene şi răsăritene, în cursul luptelor continui contra Turcilor, s'a preschimbat la Românii din Ardeal şi Ungaria într'o sistematică unire instituită solid prin unirea bisericească cu Roma catolică, încheiată prin sinodul dela 1700, ţinut la Alba-Iulia sub Vlădica Atanasie Anghel.

Inocentie Micu dela Sadu, lângă Sibiu, era al 3-lea episcop al Românilor ardeleni uniţi cu Biserica Romei. Era instruit şi inimos; înflăcărat suflet pentru

neamul său, căuta să valideze în valută morală beneficiile unirii religioase. Cu focul tinereţei sale, după ce a înfiinţat oraşelul Blaj, menit a fi centrul culturii româneşti libere şi creatoare, nu mai contenea a cere şi a pretinde, cu cuvântul în Dieta Ardealului, şi prin memorii scrise, înaintate la Impărăţie, reclamând drepturi egale şi beneficii deopotrivă şi pentru fiii săi sufleteşti, cari erau toţi Românii de dincoace de Carpaţi.

Precum pe urma înfrângerii Turcilor au răsărit noui ţări şi popoare libere pe tărâmurile stăpânite de ei mai multe veacui, cum sunt Grecia, Bulgaria, Serbia şi mai ales România noastră, astfel şi prin luptele Episcopului Inocentie, continuate şi de urmaşii săi, a răsărit dorul de libertate a poporului român, iobăgit. Formulându-se prin Inocentie Micul programul revendicaţiunilor naţionale româneşti, neamul a mers realizând rând pe rând acele pretenţiuni al căror martir a devenit autorul lor preasfinţit.

Mărire se cuvine acestei familii de *Miceşti* dela Sadu, cari erau aşa de mari la suflet, familie din care a răsărit şi George Dobo.

Dr. Ilie Dăianu

AUS GRÜNEN WÄLDERN WEHT DER WIND
(Rumänische Gedichte)
WIENER VERLAGSGESELLSCHAFT, 1941

Volumul *„Aus grünen Wäldern weht der Wnd". „Rumänische Gedichte"*. (Wiener Verlagsgesellschaft 1941, 115 p. 8°) prezintă, pe lângă o alegere potrivită din V. Alecsandri, M. Eminescu, Gh. Coşbuc, St. O. Iosif şi O. Goga, un mănunchiu din poeziile noastre populare cele mai specifice.

Traducătorii Arnold Roth, Hans Diplich şi Herman Roth şi-au dat silinţa să redea toată vioiciunea, duioşia, pasiunea şi simplitatea poeziei poporane, cât şi claritatea, melancolia reţinută, gândirea şi varietatea de forme şi expresii a poeziei culte.

Ţinem să amintim traducerea cât se poate de exactă şi fidelă a Mioriţei. In poezia cultă au izbutit să se apropie de conţinutul şi forma originală. Din pastelurile lui V. Alecsadri au fost traduse: *„Pe Malul Siretului", „Sfâışit de iarnă"*, şi *„Sfârşit de toamnă"*, pentru care au ştiut să găsească o interpretare potrivită. Mai reuşită ni se pare traducerea poeziei *„Somnoroase păsărele"*, care sună astfel:

Abendmüde Vögel neigen
Ihren Flug den Neste zu,
Stillbehütet in den Zweigen
Ist die Ruh.

Flüsternd raunt der Quelle Kosen
Wäldertief an dunkeln Strauch
In den Gärten Schlaf der Rosen
Schlafe auch, etc.

In traducerea germană forma este tot atât de clasică încât reaminteşte chiar pe Goethe prin frăgezime şi claritate. Verificată în amănuntele ei, versiunea germană pare să se îndepărteze de textul românesc; considerată în general, primeşte înţelesul cuvenit.

Accentele duioase şi pătrunzătoare ale *„Doinei"* au primit o transpunere şi mai fidelă. Citĕm câteva versuri :

Von dem Dnjestr bis zur Theiss
Dringen Klagen hart und heiss
Uns Rumänen zu bedrücken,
Beugen Fremde unsern Rücken.

Von Hotin bis an das Meer
Reiten Moskowiter her,
Und vom Meer bis nach Hotin
Lauern sie mit giftgem Sinn.
Von Boian bis Vatra Dorn
Fallen sie in unser Korn
Zwingen un ins harte Joch
Ach, wir kennen kaum uns noch ! etc.

Aproape fiecare din aceste versuri reaminteşte versul românesc. Intregul şir de elemente caracteristice ca: ritm, rimă, ton şi colorit sunt redate în măsura bogatelor posibilităţi de exprimare ale limbii germane.

Din Coşbuc amintim o bună traducere a *„Păstoriţei"*, iar din Goga poezia *„La groapa lui Lae"*.

Prin alegerea potrivită, armonia formelor poetice şi varietatea conţinutului, bucăţile aduc de fapt frânturi din mireasma pădurilor verzi — anunţată în titlu, — dimpreună cu o bună parte din atmosfera de mit, legendă şi realitate românească.

C. Jiga

CRONICA REVISTELOR

■ In **„Zeitschrift für Deutsche Geisteswissenschaft“** (an. 5, caiet 1), **L. Reichhold** se ocupă cu „Problema spaţiului în istoria Europei“, voind să scoată în relief legătura interioară şi desvoltarea istorică aproape comună a tuturor popoarelor europene.

W. Grundmann, înfăţişează într'alt articol importanţa gândului imperial în concepţia lui Martin Luther,

O. v. Petersen, în preţioasa contribuţiune la sublinierea legăturilor interioare dintre cele două părţi ale operei Faust de W. Goethe, arată cât de mult se poate încă interpreta această capod'operă.

In rest se dau contribuţiuni asupra muzicii, filosofiei şi literaturii germane mai noui.

■ In **„Stimmen aus dem Südosten“** (an. 1942, caiet 3/4, Nr. 33—38), găsim o traducere mai mult decât exactă, am putea spune chiar artistică a legendei lui P. Ispirescu „Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte“. Traducerea se datoreşte regretatului **Konrad Richter**, care ne-a lăsat până acum cea mai bună traducere a lui Eminescu în limba germană. (M. Eminescu: Gedichte, übersetzt von K. Richter, Leipzig, 1937, W. Gronau, VII+167 p.)

Având drept ţintă o cât mai largă prezentare a literaturii şi culturii ţărilor sud-estului european, revista a adus până acum însemnate contribuţiuni, printre cari o bună parte privind literatura română.

■ **„Neue Jahrbücher für Antike und deutsche Bildung“** (an. 5, 1942, caiet 7 Teubner, Leipzig) aduce şi de această dată aceeaşi contribuţie preţioasă la adâncimea cunoaşterii lumii antice. M. Gaker sintetizează în articolul „Romische Führungsordnung“ (după o conferinţă ţinută la München în 8 Mai 1942), principiile şi concepţiile imperialismului roman. Plecând de la maxima „tu regere imperio populos Romane memento“, autorul urmăreşte tendinţa de conducere şi supremaţie atât ca principiu de drept, cât şi ca principiu de guvernare. Din concluzii remarcăm: „Deşi imperiul roman aparţine trecutului, istoria romană are o înrâurire atât de puternică în prezent încât nu poate deveni nici odată obiect de contemplare desinteresată“ şi aceasta fiindcă autorul ar crede că suntem în pragul unei schimbări după care micile state naţionale ar trebui să intre într'o grupare a statelor învecinate conduse de un singur stat.

Mai notăm articolul scris de W. Breywisch, **„Zu Schulaufführugn Antiker Theaterstücke“**, în care se relevă necesitatea continuării reprezentaţiilor de teatru antic, chiar acum în timpul războiului.

Câteva observaţiuni de sintaxă latină încheie caietul.

■ Evenimentele zilelor de astăzi ne atrag atenţiunea asupra problemelor discutate în **„Orientalistische Literaturzeitung“** o publicaţiune lunară editată de Prof. Dr. **Richard Hartmann**, care tratează toate problemele în legătură cu orientul apropiat şi îndepărtat. Din Nr. 10, an. 45, Oct. 1942, însemnăm recenzia cărţii lui Wiesner: „Fahren und Reiten in Alteuropa und im Alten Orient“.

Cărţi tratând chestiuni din domeniul islamisticei, turcologiei, vieaţa popoarelor caucaziene şi iraniene sunt comentate în pasagii corespunzătoare.

Bogate date bibliografice se găsesc în fiecare caiet. Ele orientează precis asupra ultimelor publicaţiuni ştiinţifice.

■ **„Europäische Literatur“** (an. I, Nr. 7 Nov. 1942, Berlin). Născută din dorinţa de a înfăţişa aspecte şi curente

literare din întreaga Europă, revista cuprinde și în acest număr colaborări felurite.

W. v. Scholz și **Em. Stickelberg** dela Basel scriu fragmente de gânduri despre romanul istoric. Iși exprimă dorința ca romanul istoric contimporan să găsească subiecte potrivite purtate de eroi ale căror caractere să nu fie legate de epoca lor, ci să fie clădite liber după inspirațiunea autorilor.

Paul Hövel, dă în rezumat un raport asupra congresului asociației scriitorilor europeni dela Weimar, care a avut drept scop punerea bazelor spirituale pentru o nouă Europă.

Wilhelm Schäfer, cunoscutul autor german, definește, în discursul de început spus acelorași mânuitori iluștri ai condeiului, rolul omului de litere în timpul războiului, care trebuie să vorbească tocmai în ceasurile grele. „Departe, mult deasupra zilei obișnuite luăm parte la hotărîri, cu care nu suntem legați numai în iluziune — cum spune Goethe, — ci de fapt într'o realitate superioară. Aceasta este poezia și astfel înrăurește poetul. Dacă am cânta poeziile sale, sau am vedea soarta eroilor săi pe scenă, sau în cărți, totdeauna este o creațiune care lucrează“.

Un fragment din scrierile romancierului flamand **Filip de Pillecijn** conține gânduri asupra reluărilor unei opere. „De abia când am scris o carte știm, spune autorul, cum ar fi trebuit să o scriem. Dar n'am putea-o scrie din nou, așa cum am vrea. O luăm deci, așa cum este și e bine.... Multe din cele ce gândim acum își pornesc adevărata ființă în timpuri care au trecut“.

Hans Teske semnează o schiță potrivită asupra „Flandrei și poeților săi“, în care facem cunoștiința celor mai însemnate nume ale liricei flamande. Opera lui **F. Timmerman**, a lui **E. Claes**, **A. Thiry**, sau a lui **C. Verschaeve**, **G. Walschap** și **W. Moens** își găsesc caracterizări nimerite.

Noul și curiosul aspect al oamenilor și împrejurărilor din răsărit le putem întrezări în proza luminoasă și curgătoare a lui **Ed. Er. Dwinger**, autorul sugestivelor descrieri din calvarul vieții de prizonier din timpul războiului mondial în Rusia.

Rubrica „Umschau in Europa“ cuprinde considerațiuni generale despre „nouile drumuri ale romanului italian“ și „literatura de astăzi a Belgiei“.

Recenziile numeroase și indicațiunile bibliografice variate măresc valoarea caietului.

■ In **„Vierteljahrschrift für Sozial und Wirtschaftsgeschichte“** (vol. 31, caiet I, Stuttgart, 1942), găsim un interesant articol scris de **H. Hassinger** intitulat: **„Prima companie vieneză pentru comerțul cu orientul 1667—1683“**. Autorul amintește și comentează toate evenimentele politice mai importante în legătură cu factorii care au contribuit la strângerea relațiunilor și răspândirea produselor apusene în orient. Agenții companiei vieneze au dat dovadă de tact, și pricepere deosebită, dar mai ales de curaj când nici drumurile depe uscat și nici cele depe mare nu erau sigure. Regretăm că autorul n'a avut posibilitatea să cunoască sprijinul dat comerțului din Orient încă din al sec. XVII-lea de Macedo-Români. Sub protecția imperiului otoman acești îndemânatici negustori aveau legături cu Veneția, Geneva și Neapole. Cercetări mai amănunțite ar desvălui și legăturile lor comerciale cu Viena încă din secolul XVII.

■ **„Deutsche Forschungen im Südosten“** (an. I, caiet 2), revista institutului de cercetări a grupului poporan din România, de sub priceputa direcțiune a profesorului Dr. O. Folbert și redacțiunea activă a d-rului G. Gündisch, dela Sibiu, a strâns toate preocupările științifice transilvane germane continuând o tradiție lăudabilă. In acest număr găsim un articol bogat în referințe semnat de **H. Brandsch**, tratând despre „Pozițiunea juridică a școlilor germane în trecut“. Expune mai întâiu părerile câtorva cercetători sași ca Ieutsch, care le numește „școli pentru educarea viitorilor preoți“. Urmărește apoi cronologic dezvoltarea școlilor săsești dela Honterus (sec. 16) până în sec. 20. Alături de biserică, școala, cu toate lipsurile ei, a fost pusă cu folos în slujba dominantelor etnice germane din Transilvania. Școlile săsești au răspândit cultura germană în pături largi. La ele și-au primit educația în lipsă de alte școli mai bune, în trecut și o

bună parte a intelectualilor români transilvani.

Articolul aduce amănunte importante încă necunoscute, care lămuresc o problemă culturală de interes mai general decât s'ar crede.

Rubrica bibliografică a revistei, cuprinzând scurte recenzii despre cărţi noui în legătură cu probleme apropiate, este cât se poate de folositoare.

Caius Jiga

■ Menţinută în inima actualităţii şi pe aceeaşi poziţie de naţionalism intransigent, revista *„Cetatea Moldovei"* din Iaşi, de sub conducerea d-lui prof. *Gh. A. Cuza,* îşi câştigă din ce în ce mai mulţi preţuitori, conturându-şi în acelaş timp un loc de frunte în cultura românească.

N-rul pe Ianuarie (anul IV, vol. VIII, nr. 1) aduce, între altele, convingătoare *„Preludii ale unei restaurări a gândirii creştine în ştiinţa şi filosofia contemporană"* de preotul *Valeriu Iordăchescu,* studiu în care cunoscutul teolog examinează, documentat, raportul dintre ştiinţă, filosofie şi religie, în vremurile noastre, încheind că „revelaţiunea creştină şi dogma cuprind în mod implicit şi necesar o filosofie, care în elementele ei esenţiale este acea exprimată prin noul curent filosofic spiritualist şi realist".

Nu mai puţin interesant este articolul d-lui *Artur Gorovei* despre *„Şoltuzii dela Baia".* După ce citează în această privinţă părerile lui A. D. Xenopol şi I. G. Leca, precum şi un document din 31 August 1458 prin care Ştefan cel Mare confirmă mânăstirii Moldoviţa privilegiul obţinut dela predecesorii săi, din care rezultă că *şoltuzul* şi *pârgarii* erau agenţi executivi ai poruncilor domneşti, d. Artur Gorovei reproduce în întregime trei documente inedite, descoperite în „Muzeul Folticenilor", între hârtiile familiei Millo dela Spătăreşti, cari ni-i arată pe şoltuz şi pârgari îndeplinind funcţia de notariat. Este vorba, aşa dar, de o deosebit de preţioasă contribuţie la cunoaşterea uneia dintre cele mai vechi instituţii administrative din Moldova, despre care — cum pe bună dreptate subliniază autorul — ştim foarte puţine lucruri.

In *„Un act de dreptate istorică",* d. *Gh. Ungureanu* prezintă toate dovezile cari au dus — ce-i drept, cam târziu —, prin decretul-lege din 2 Decembrie 1942, la schimbarea denumirii Universităţii din Iaşi din „Mihăileană" în „Cuza Vodă", denumire pentru care „Cetatea Moldovei" a luptat fără preget.

D. prof. *Gh. A. Cuza* semnează un articol intitulat *„Alăturea de Mareşal, pentru Ţară",* din care desprindem aceste vibrante rânduri: „România are o singură şi supremă datorie, — să păşească, unită, spre împlinirea destinului ei. Căci numai de atitudinea noastră a tuturora depinde dacă viitorul va da satisfacţie năzuinţilor noastre sau nu. Datori suntem să ne devotăm Statului de astăzi a cărui expresie simbolică e Mareşalul Ion Antonescu. Datori suntem să sprijinim fără cârtire atât opera internă cât şi directivele de politică externă, dat fiind că nu nouă ne revine discernământul ci numai împlinirea hotărîrilor luate".

Semnalăm, deasemeni, articolul d-lui *D. Iov* despre *„Conace basarabene"* — „cuiburi de rezistenţă statornicite de străbunii voevozi în coborâşul Nistrului şi dela Limanul Cetăţii Albe la Ismail", poesia d-lui *Eusebiu Camilar* („Doamne, sunt singur") şi *„Ochii lui Ion",* nuvelă de *Tatiana Găluşcă.*

N-rul pe Februarie începe cu o dramatică schiţă de d. *Al. Lascarov-Moldovanu:* „Despre Ion...". Făptaşul tuturor relelor din sat, pe cât de leneş în gospodăria lui pe atât de priceput în a le sărăci pe ale celorlalţi, hoţ în toată puterea cuvântului, Ion nu ezită însă niciun moment să se prezinte la regimentul său când se sună mobilizarea. Căpitanul, care auzise de isprăvile lui, îi spune că răsboiul cere ţării pe cei mai cinstiţi fii ai săi, oameni de nădejde. De aici începe drama lui Ion. Tulburat până în cele mai ascunse colţuri ale sufletului că i se refuză — pentru faptele pe cari le regretă — onoarea de a porni pe front, spaima de odinioară a satului se întoarce acum umilit acasă, cerşind cu lacrimi în ochi sprijinul preotului pentru a fi pr-i mit între camarazii dela regiment. Ceeace, fireşte, se înfăptuieşte, — duhovnicul luând imediat calea către cazarmă, cu Ion.

Sunt pagini într'adevăr emoţionante, pe cari numai o pană încercată ca a d-lui Al. Lascarov-Moldovanu le putea scrie.

Urmează un cuprinzător studiu („Gh. Asachi şi începutul picturii în Moldova") de d. *Eugen Pohonţiu,* un articol despre „Autohtonismul în teatru", semnat de d. *George Loghin,* poesii de d-nii *N. Crevedia* („Rugăciunea soldatului"), *Petre Stati* („Aşteptări". „Poveste". „Epilog"), *D. Iov* („Pizanie"), *G. Ursu* („Inzăpeziri"), cronici şi însemnări privind mişcarea culturală şi artistică din ţară.

N-rul pe Martie se deschide cu un studiu al d-lui *Radu Vulpe* despre „Muzeul arheologic din Odesa", „răsărit dintr'o manifestare intelectuală la care au par-

ticipat și elemente românești. Această manifestare a fost, până acum douăzeci de ani, *Societatea imperială de istorie și de antichități din Odesa*, printre ai cărei cinci fundatori, pe la începutul secolului trecut, a fost, cu rol de frunte, și Românul *Alexandru Sturza*". Autorul face un amănunțit istoric al acestui vechiu așezământ cultural, subliniind contribuția armatei noastre la salvarea și repunerea lui în funcțiune.

Cu prilejul împlinirii a zece ani de când Adolf Hitler a luat cârma Germaniei, d. prof. *Gh. A. Cuza* scrie, în *„Invățămintele unei aniversări"*, rânduri de bogată informație privind realizările național-socialismului, cari au culminat în rara pregătire sufletească a soldatului german și în perfecționarea armamentului cu care Reichul a uimit lumea.

D. *Eusebiu Camilar* publică ,sub titlul *„Vine Anticrist"*, un dens fragment dintr'o carte ce se va chema *„Prăpădul Solobodei"*.

Dintre poesii, pentru ai căror autori se pare că redacția revistei este uneori prea îngăduitoare, menționăm *„Țara"* d-lui N. Crevedia, din care reproducem prima și ultima strofă:

O Dunăre de grâne. Munții — bardă.
Un foșnet de porumb și de lumini —
Și forma ei, privindu-i-o pe hartă,
E ca o masă'ntinsă la creștini.

Abia un — ca visul — dacă bate.
Un car, în zare'naintează lin —
Pe'ngânduratul cer, albastru-fin,
Trec norii plini — hambare cu bucate.

In continuare, rețin atențiunea „Viața la Iași" de d. *Gh. Ungureanu* și „Cronica iudaică", trad. de d. *I. Fr. Botez*.

Teodor Al. Munteanu

B I B L I O G R A F I E

C Ă R Ţ I

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ" BUCUREŞTI

Octav Dessila: Iubim, vol. I şi II (Roman).
Elena Matasă: Oropsiţii (Nuvele).
Ioan Al. Brătescu-Voineşti : Originea Neamului Românesc şi a limbii noastre.
Prof. Dr. Johann von Leers: Germania, Renaşterea Spirituală a unei Naţiuni.
D. Iov: Amintiri şi Lacrimi.

EDITURA „FUNDAŢIA REGALĂ PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ" BUCUREŞTI

Iulian Vesper: Izvoare (Poeme).
D. Ciurezu: Cununa Soarelui (Poem).
Hölderlin, Novalis, Mörike, Rilke: Poeme, trad. d. l. germ. cu intr. de **Al. Philippide.**
Ovid Caledoniu: Vrăjitorul Apelor.
Ion Pillat: Implinire.
Colonel August von Spiess: Din Ardeal la Kilimandjaro. Vânători în Africa.

„TAUCHNITZ-EDITION" LEIPZIG.

H. Langenbucher u. w. Ruoff: Deutsche Gegenwartsdichtung.
Hans Leip: Jan Himp und die kleine Brise (Roman).
Rudolf Brunngraber: Opiumkrieg (Roman).
Friedrich Schnack: Goldgräber in Franken (Roman).

EDITURI DIFERITE

Eschil: Orestia (Dramă în 3 acte). Trad. din limba elină de **Prof. G. Murnu.**
Amiral Richard Byrd: Singur. (Trad. de **Barbu Brezianu).**
Licu Pop: Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu **„Dacia Traiană"** Sibiu.
Mihail Drumeş: O crimă pasională (Grotescă în 3 acte), Colecţ. **Univ. Literar.**
Ben. Corlaciu: Pelerinul Serilor (Poeme), Edit. **„Alfa"** Bucureşti.
Căpitan Dragomir Petrescu: Golgota învierii (versuri în Refugiu 1940—1941).
Leonida Luca: Sfâşieri (Poeme).
Leca Morariu: Veronica Micle. Institutul **„Cernăuţi" An. IV, 1941. Nr. 18.**
Leca Morariu: Miron Costin, Instit. **„Cernăuţi" An. V 1942. Nr. 20.**
N. Moţoc-Epureanu: Un imperativ al Vremii, **Institutul Român de Cercetări Genealogice.** Iaşi.
G. C. Nicolescu: Subiectivismul în Cercetarea Literară, **Col. Univ. Literar.**
C. D. Dimitriu: România sub Carol I şi Ferdinand I dela 1877—1918. **Conferinţă.**
Dr. Victor N. Georgescu: Sulfamidoterapia, **„Marvan"** Bucureşti.
George Juvara: „Insemnările" lui Titu Maiorescu şi Istoria Constituţională.
George Juvara: Corespondenţa lui T. Maiorescu şi Istoria Constituţională.
George-Mihail Dragoş: Fauna şi Flora Toponimia Basarabiei, Elemente Turceşti.
C. Manolache: Critică şi Onestitate (răspuns D-lui Ş. Cioculescu).
C. Ştefăniu: Game, Edit. **„Progres şi Cultură".**
Constantin M. Preda: Românii în civilizaţia şi Cultura Creştină.
Viktor Orendi-Hommenau : Madjarisches, Allzumadjarisches, ein kleiner Beitrag zur minderheiten Frage in Ungarn.
Ion C. Cazan: Literatura Populară, Lămuriri în vederea unui plan de cercetare.
Pascu Ludeanu: Clopoţelul de Argint (Nuvelă istorică).
Aurel Marin: Moartea lui Pan.
A. Diaconu: Cătuşe Roşii.
Mircea V. Pienescu: Banca populară rostul şi foloasele ei.
George Lesnea: Das Junge Rumänien. Gedichte.
Viktor Orendi-Hommenau: Ihr wahres Gesicht, ein rot-weiss-grüner **Kultur film aus Madjarien.**
Fritz Valjarec: Südost-Forschungen, V Iahrgang Heft 2/3 Oktober 1940.
Mihai David: Anuarul Universităţii pe Anul Academic 1938/1939, vol XXIV.
Biblioteca Academiei Române: Creşterea Colecţiunilor No. XLVIII An. 1937.

N. Bagdasar: Teoria Cunoştinţei, Expunere Sistematică şi Critică. Acad. Rom. LVII.
Ramiro Ortiz: Letteratura Romena.
Enzo Loreti: La Lingua Italiana vol. I şi II.
Traian Cantemir: Cezara şi Luceafărul lui Eminescu, **Institutul Cernăuţi 19.**
Tilică Dăncău, Trăiri şi Impliniri pe ogorul Şcoalei cu o prefaţă de **D-l Profesor C. Rădulescu-Motru. „Bucovina"** Bucureşti.
Aurel Marin: Comentarii Critice, Editura **„Gazeta Transilvaniei".**
Ugo Foscolo: Cîntecul Mormintelor. **„Ramuri"** Craiova.
Ion Schintee: Ibis, Poem. **„Scrisul Românesc"** Craiova.
Gh. Dem. Andreescu: Iliada lui Homer, Repovestită Tineretului, Tipografia **„Furnica"** Bucureşti.
Gh. Dem. Andreescu: Odisseea lui Homer. Repovestită Tineretului, Tipografia **„Furnica"** Bucureşti.
Constantin Stelian: Mireasa Lumii (Versuri). **Tiparul Universitar** Bucureşti.
Al. C. Calotescu-Neicu: Alte Vremuri altă Lume, Editura **„Ramuri"** Craiova.
C. D. Pantazescu, Mircea Streinul: Istoria literaturii Române, Edit. **„Podeanu"** Bucureşti.
Eugen Constant: Sărutul insingurărilor (Versuri), Edit. Revistei **„Condeiul"** Craiova.
S. Mehedinţi: Intrebări, **Monitorul Oficial** Bucureşti.
Alexandru Vicol: Priviri asupra Basarabiei, **„Bucovina"** I. E. Torouţiu Bucureşti.
Elvira Zamfirescu: Irina badei Călin, Editura **„Şcoala Poporului".**
Eugen Constant: Melancolii sub arcade florale (Versuri).
Sergiu Filerot: Om (poeme), Edit. **„Alfa"** Bucureşti.
Iosif Bâtiu: Inchinare învăţătorilor eroi, Tip. **„Doina"** Beiuş.
G. Bezviconi: Mânăstirea Japca din judeţul Soroca.
Petre Stati: Interpretări din Lirica Latină, Colecţ. **„Cuget Moldovenesc"** Iaşi.
Gezo Blédy: Influenţa Limbii Române asupra Limbii Maghiare, Studiu Lexicologic. **Teză de Doctorat, Dacia Traiană** S. A. Sibiu.
D. Karnabatt: Sfântul Francisc din Assisi şi Spiritul Franciscan, **„Serafica"** Roman.
Colonelul Vasile Nădejde: Primejdia Moscovită şi Misiunea Poporului Român, Tipografia **„Lumina"** Bacău.
Ileana Busuioceanu: Lumini din Ţara Mea (Poeme), **„Ramuri"** Craiova.
N. Grigoraş: Dregătorii Târgurilor Moldoveneşti şi atribuţiunile lor până la **Regulamentul Organic,** Tip. **„Avântul"** Iaşi.
Profesor Victor Papacostea: Preussen und die Rumänischen Fürstentümer im gegenwärtigen Zeitabschnitt.
Colonel C. Atanasiu: Elan Războinic, **„Curentul"** Bucureşti.
Mircea Tomescu: Migratiile din com. Aluniş (jud. Olt) şi influenţele lor, **„Ramuri"** Craiova.
Prof. Dr. Gh. N. Leon: Siebenbürgen und die Rumänische Wirtschaftspolitik.
Leonte Dumitrescu: Cântarea Biruinţii.
N. P. Vaidomir: Drepturi Româneşti în Transnistria, Tip. Carol Feder Mediaş.
E. Ar. Zaharia: Sânge şi Crini, Edit. Ziarului **„Bucovina"** Cernăuţi.
N. Tcaciuc-Albu: Bucovina de Nord, 28 Iunie 1940—28 Iunie 1941.

REVISTE

„Slova ortodoxă", An. IV, No. 63-79, Martie-Noem. 1942.
„Păstorul Creştin Ortodox", An. X, Nr. 11-20, Ian.-Dec. 1942.
„Gazeta Cărţilor", An. XII, Nr. 1-2, Sept. 15-30/1942.
„Gazeta Cooperatorului", An. VII, Nr. 7-8, Iulie-Aug. 1942. Nr. 5-6, Mai-Iunie 1942.
„Neo-Europa", An. I, Nr. 4-5, Ian.-Febr. 1942.
„Europa Nouă", An. IV, Nr. 113-137, Ian.-Dec. 1942.
„Pământul Românesc", An. II, Nr. 11, Mart. 1942.
„Luceafărul", An. I, Nr. 1-9, Aprilie-Decem. 1941, An. II, Nr. 1-3, Ian.-Aug. 1942.
„Revista Scriitoarelor şi Scriitorilor Români", An. XVI, Nr. 2-4, April-Iunie 1942.
Trim. Oct.-Dec. 1941.
„România Tânără", An. I, Nr. 2-3, Iunie-Iulie 1942.
„Basarabia", An. II, Nr. 219-257, Martie-Mai 1942.

25 lei

COLECŢIA „CONVORBIRI LITERARE"

CĂRŢI APĂRUTE:

TEODOR AL. MUNTEANU, Meri domneşti (Poeme) Lei 60
C. FĂNTĂNERU, Poezia lui Lucian Blaga şi gândirea mitică (Studiu) . . . . „ 100
G. MURNU, Tropare (Poezii) . . . . „ 80
G. MURNU, Altare (Poezii) . . . . „ 80
W. v. GOETHE, **Faust** (I şi II) trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . „ 300
I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI, Strigate de alarmă în chestia evreească . . . . „ 80
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri I . . . „ 80
EMIL VORA, Cartea Plecărilor (Poeme) . . . . , 50
RONSARDA CASTRO, Opal (Poeme) . . . . . „ 70
W. v. GOETHE, Hermann şi Dorothea, trad. de **Laura M. Dragomirescu**. . . „ 60
PETRE PAULESCU, Fuga în Azur (Poeme) . . . „ 40
GEORGE BAICULESCU, Activitatea folkloristică a lui Nicolae Filimon . . . . „ 60
PETRU IROAIE, Omenia românească . . . . . . „ 50
LUCIAN DUMITRESCU, Fraţii mei, oamenii (Poezii) . „ 70
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri II . . „ 80
D. NESTORESCU, Plaiul (Poeme) . . . . . . „ 60
STELIAN METZULESCU, Hora Fantomelor 50
MARIN RADU VOINEA, Asceză (Poezii) . . . . „ 80
O. PAPADIMA, O viziune Românească a lumii . . „ 150
EUGEN MICU, Serenadă (în sol major) . . . . . „ 100
LUCIA MIHNEA, Strune de argint (Poezii) . . . . „ 150
GRIGORE SĂLCEANU, Poemul creaţiunii (versuri) „ 100

LEI 100.—

BUCOVINA I. E. TOROUŢIU, BUCUREŞTI

25,00